

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/339362613>

VZŤAHY ŠTÁTU A CIRKVI V KRAJINÁCH STREDNEJ A VÝCHODNEJ EURÓPY

Book · February 2020

CITATIONS

0

READS

79

2 authors, including:

Ján Holonič

Comenius University Bratislava

19 PUBLICATIONS 1 CITATION

SEE PROFILE

**VZŤAHY ŠTÁTU A CIRKVI
V KRAJINÁCH
STREDNEJ AVÝCHODNEJ
EURÓPY**

**(sociálny rozmer religiozity a jej odraz v
spoločnosti)**

Mykola PALINCHAK, Ján HOLONIČ

TREBIŠOV 2019

**VZŤAHY ŠTÁTU A CIRKVI
V KRAJINÁCH
STREDNEJ AVÝCHODNEJ EURÓPY
(sociálny rozmer religiozity a jej odraz v spoločnosti)**

Mykola PALINCHAK, Ján HOLONIČ

TREBIŠOV 2019

VZŤAHY ŠTÁTU A CIRKVI V KRAJINÁCH STREDNEJ AVÝCHODNEJ EURÓPY
(sociálny rozmer religiozity a jej odraz v spoločnosti)

©**Autori:** prof. PhDr. Mykola Palinchak, PhD.

PhDr. Ján Holonič, PhD. MBA, LL.M.

Text publikácie nepršiel jazykovou úpravou.

Recenzenti:

prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.

Prof. ThDr. Pavol Dancák, PhD.

Upozornenie pre čitateľov a užívateľov tejto knihy! Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto tlačenej či elektronickej knihy nesmie byť reprodukováaná a šírená v papierovej, elektronickej či inej podobe bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa. Neoprávnené použitie tejto knihy bude trestne stíhané.

Počet strán: 190 s.

Vydavateľ: Merci, n.o., Komenského 12, Trebišov

Trebišov 2019

Počet výtlačkov 250

Vydanie prvé

ISBN 978-80-972564-3-2

EAN 9788097256432

OBSAH

OBSAH	4
ÚVOD.....	5
1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE	8
2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU	29
3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI.....	66
4 VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI V ČESKEJ REPUBLIKE	89
ZÁVER	123
ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY.....	126

ÚVOD

Vzťah medzi štátom a cirkvou je otázkou mimoriadneho významu a zložitosti. Riešenie tejto otázky výraznou mierou kreovalo sociálny a historický vývoj jednotlivých krajínach v celkový sled svetových dejín. Ľudstvo má bohatú bohužiaľ, nie vždy pozitívnu skúsenosť z riešenia problémov vzťahov štátu a cirkvi.

Druhá svetová vojna, presnejšie povedané jej výsledok, zmenil chod dejín Strednej a Východnej Európy.

Tradičná hranica alebo okraj rozdelenia Západu sa región stal západným pokračovaním Sovietskeho zväzu. Československo, Poľsko a Maďarsko boli v polokoloniálnej závislosti na ZSSR, ktorá bola ďaleko za nimi v kultúrnom, sociálnom, ekonomickom a politickom zmysle. [pozri dokl. 35, s. 292-302].

Od roku 1948, kedy nadobudol komunizmus v strednej a východnej Európe svoju extrémnu podobu - stalinizmus, pre ktorý existuje prísna homogénosť v napodobňovaní sovietskeho modelu a podriadenosti Moskve.

"Láska k Sovietskemu zväzu nebude tolerovať žiadne výhrady," napísal Československej noviny "Rudé právo» 25 mája 1952 r. [Citované v: 35, s. 306].

Väčšina súčasných výskumníkov sa zameriava na nadvládu komunistických čias v krajínach strednej a východnej Európy totalitným modelom rigidného a antagonistického oddelenia cirkvi od štátu. [94, c. 31].

Tento model s väčšou alebo menšou konzistenciou, realizoval ZSSR, ktorého amplitúda náboženskej politiky bola viac než hmatateľná: od krvavého teroru na jednom póle, ktorý zničil viac ako 50 tisíc len pravoslávnych duchovných, až po cisársku politiku zavádzania „hlavnej cirkvi hlavných ľudí“ do systému štátu. propaganda; z celkom vážnych pokusov "konečne vyriešiť náboženskú otázku nasmerovať kňazov do "sovietskeho vlastenectva".

Vo svojich "priemerných hodnotách" tento model, je charakteristický pre väčšinu krajín bývalého socialistického tábora, ktoré dosiahli úplnú kontrolu nad náboženskými aktivitami, a takmer kompletne obmedzenie kultu, viedli sa represie proti náboženským disidentom, kňazom a bežným veriacich, ktorí bránili nomenklatúre "budovať komunizmus". Tento model bol tiež zameraný, na jednej strane vytvoriť silnú infraštruktúru vykoreniť "náboženské poverby", a z druhej strany využiť cirkevnú hierarchiu v oblasti zahraničnej politiky na podporu „mierotvornej“ Varšavskej zmluvy a sociálny prínos „Socialistického spôsobu života“. Za takýchto podmienok, náboženská sloboda v krajinách strednej a východnej Európy bola v týchto časoch mŕtva, to bolo len na papieri, na ktorom boli napísané právne akty.[pozri: 64].

Skúmanie nábožensko-sociálnych procesov v krajinách strednej a východnej Európy nám umožňuje určiť dostatočný počet charakteristík spoločných pre všetkých. Cirkev a náboženstvo začali hrať dôležitú úlohu v živote spoločnosti a obnovenia náboženských inštitucionálnych štruktúr, čo malo pozitívny vplyv na osobné a medzilidské vzťahy. Na druhej strane, rozdiely medzi krajinami v postsocialistickom priestore v duchovnej sfére sú oveľa viac dôležité. Úroveň náboženskej kultúry, povaha náboženského správania, podpora obyvateľov cirkvi bola a zostala v týchto krajinách veľmi rozdielna. V sledovanom regióne, ale aj v západnej Európe, je veľká skupina ľudí, ktorí sa nazývajú ateistami (predovšetkým sú to krajiny s vlastnosťou ateistickej kultúry – Česká republika); Tu môžete pozorovať spôsob myslenia a života podľa vzorca "akoby Boh neexistoval". Aktívna prítomnosť náboženských inštitúcií na spoločensko-politickej scéne počas transformačného obdobia zo strany verejnosti niektorých krajín (Poľsko, Česká republika) je často vnímaná s výhradami a podozreniami.

Aj Poľsko, Slovensko, Maďarsko, Česká republika, v týchto krajinách berúc do úvahy historicky stanovené tradície, zvláštnosti duchovnej kultúry a mentality

Ľudí, svojím spôsobom riešia otázky vzťahov medzi štátom a cirkvou, záruky slobody náboženského vyznania a cirkevnej inštitucionalizácie a zefektívnenie interkonfesných vzťahov. Každý štát sa snaží vytvoriť podmienky pre uspokojenie náboženských potrieb veriacich a spoločnosti, pričom náboženským komunitám poskytuje väčšiu slobodu konania. Problémy vzťahov medzi štátom a cirkvou v postsovietskom priestore, najmä v modernej Ukrajine, boli a zostali v centre zvýšenej pozornosti vedcov, štátnych orgánov, verejných a náboženských organizácií. Majú vysokú úroveň sociálnej aktualizácie. Ich pochopenie v praktickom aj teoretickom zmysle je dôležité a nevyhnutné. Toto je determinované transformačnými procesmi prebiehajúcimi v poslednom čase na Ukrajine, kvantitatívnymi a kvalitatívnymi zmenami v náboženskom prostredí, rastúcou úlohou náboženského faktora a v tomto ohľade - potrebou vážnych korekcií v systéme vzťahov medzi štátom a cirkvami, ktorý je právnym základom pre zabezpečenie slobody náboženstva.

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

Nepochybne, legislatívna konsolidácia a praktické poskytovanie príležitostí na realizáciu svetovej perspektívy a náboženstva prispelo k vzniku skutočného pluralizmu svetonázoru na Ukrajine a umožnilo miliónom občanov verejne vyznávať jedno náboženstvo alebo iné a vyjadriť presvedčenie, ktoré bolo predtým odsúdené dominantnou ideológiou. V dôsledku toho došlo k výraznému zvýšeniu záujmu veľkej časti obyvateľstva o ideologické a duchovné potreby ich životov, čo prispelo k rýchlemu rozvoju náboženských organizácií, transformácii Ukrajiny na multikonfesijný štát.

Ukrajine, ako subjektu bývalého ZSSR, bola odopretá možnosť presadzovať vlastnú politiku v oblasti náboženstva a cirkvi. Dogmatický Marxizmus, ktorý bol po desaťročia oficiálnou ideológiou, jednostranne považovaným za náboženstvo, k nemu vytvoril len negatívny postoj, jeho úlohu v dejinách ukrajinského národa. Štátne orgány tej doby konali na princípe sily a neúcty k viere a presvedčeniu osoby, uchýlili sa k násilným a nezákonným činom. Znárodnenie cirkevného majetku, zabavenie cirkevných hodnôt a ich vývoz do Ruskej federácie, masové ničenie chrámov a administratívne a veliteľské metódy potvrdzovania ateizmu v mysliach ľudí boli sprevádzané terorom a represiami proti duchovnému, násiliu voči veriacim. Napriek všetkým titánskym snahám komunistickej strany sa však Ukrajina nestala krajinou „masového ateizmu“. Náboženstvo ukrajinského obyvateľstva počas rokov sovietskej moci zostalo oveľa vyššie ako v iných republikách Únie vrátane Ruskej federácie a úspechu protináboženskej propagandy - oveľa menej, ako bolo oznámené na fórach Ústredného výboru KSSS.

Deideologizácia štátnej politiky Ukrajiny v oblasti náboženského a cirkevného života, vytvorenie novej paradigma vzťahov medzi štátom a cirkvou

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

začala na konci 80. rokov - začiatkom 90. rokov minulého storočia. Po získaní štátnej nezávislosti Ukrajina, rovnako ako väčšina ostatných európskych postsocialistických krajín, preukázala odhodlanie ukončiť totalitnú minulosť a posunúť sa smerom k demokratickému rozvoju.

V pomerne krátkom čase bol monopol komunistickej ideológie s opovrhujúcim postojom voči všetkým rehoľníkom nahradený miernym prístupom štátu k náboženstvu a cirkvi. Vychádzalo sa z pôvodnej spirituality našich ľudí, jej verných tradícií z čias kresťanstva v Kyjeve a hodnôt podporovaných svetovými demokraciami. V prvom rade hovoríme o zárukách rovnosti občanov pred zákonom mimo ich náboženskej príslušnosti, slobody svedomia a priznaní, istoty hraníc náboženskej slobody len prostredníctvom zákona, vzájomného rešpektu medzi štátnymi inštitúciami a náboženskými združeniami atď. S cieľom upraviť vzťahy štátnych orgánov s náboženskými organizáciami v podmienkach demokratizácie spoločnosti 23. apríla 1991 zákon Ukrajiny „o slobode svedomia a náboženských organizácií“ / ďalej „zákon“ [597, s. 283], ktorým sa ustanovili optimálne demokratické parametre vzťahov medzi štátom a cirkvou, vytvoril právny základ pre zabezpečenie plného fungovania náboženstiev a ich organizácií na území Ukrajiny. Podľa základného zákona má každý občan Ukrajiny (článok 3) zaručené právo:

- mať, prijať a zmeniť náboženstvo alebo vieru podľa vlastného výberu;
- samostatne alebo v spojení s ostatnými vyznávať akékoľvek náboženstvo, alebo nevyhlasovať žiadne náboženstvo;
- vysielanie náboženských kultov, okrem tých, ktorí porušujú verejný poriadok, týkajúce sa zasahovania do práv iných občanov, môže poškodiť obyvateľstvo;
- otvorene vyjadrovať a slobodne šíriť svoje náboženské alebo ateistické presvedčenie.

Spolu s týmto, v zákone uvedené právne záruky slobody svedomia. Týkajú sa:

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

- zákaz nútiť občanov, aby určili svoj postoj k náboženstvu, priznaniu alebo odmietnutiu vyznávať náboženstvo, zúčastňovať sa na neúčasti na bohoslužbách, náboženských obradoch a obradoch, študovať náboženstvo;
- rodičia alebo osoby, ktoré ich nahrádzajú, ktorí majú na základe vzájomnej dohody právo vychovávať svoje deti podľa svojich vlastných presvedčení a postojov voči náboženstvu;
- rovnosť (článok 4) občanov pred zákonom bez ohľadu na postoj k náboženstvu
- Zákazy (článok 5) zasahovania náboženských organizácií do činností iných náboženských organizácií, kázanie nepriateľstva, neznášanlivosti neveriacich a veriacich iných náboženstiev.

Prioritou ľudských práv na slobodu myslenia je ich nadradenosť nad právami cirkvi ako inštitúcie. Vyplýva to z troch základných princípov interakcie medzi cirkvou a štátom. Po prvé, žiadna cirkev si nemôže nárokovať osobitné postavenie a štát musí dodržiavať princíp rovnosti cirkví.

Po druhé, štát musí zabezpečiť, aby náboženské organizácie mohli vykonávať svoje funkcie prostredníctvom riešenia právnych, majetkových a iných otázok, ktoré patria do jeho pôsobnosti. Po tretie, štát je povinný zasiahnuť, ak ide o porušenie ľudských práv v náboženskej praxi cirkvi.

Podľa uvedených právnych predpisov, cirkev je oddelená od štátu. To znamená, že:

štát nezasahuje do činností náboženských organizácií vykonávaných v medziach zákona, nefinancuje činnosti organizácií vytvorených na základe postoja k náboženstvu;

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

- všetky náboženstvá, náboženstvá a náboženské organizácie sú si pred zákonom rovné;
- žiadne výhody alebo obmedzenia jedného náboženstva, náboženstva alebo náboženskej organizácie nie sú prípustné alebo stanovené pre iných;
- náboženské organizácie nevykonávajú štátne funkcie;

Náboženské organizácie sa nezúčastňujú na činnosti politických strán, nenavrhujú kandidátov na vládne orgány, nekampani ani financujú volebné kampane;

- Náboženské organizácie majú právo zúčastňovať sa na verejnom živote, ako aj využívať médiá na rovnakej úrovni ako verejné združenia;

- Náboženská organizácia je povinná dodržiavať požiadavky súčasnej legislatívy a práva a poriadku (článok 5).

Podľa zákona je škola oddelená od cirkvi (článok 6). To poukazuje najmä na sekulárny charakter štátneho vzdelávacieho systému a na slobodný prístup k rôznym typom a úrovniam vzdelávania poskytovaným občanom bez ohľadu na ich postoj k náboženstvu.

Náboženským organizáciám bolo udelené právo zúčastňovať sa na verejnom živote, vykonávať spoločensky významné činnosti, využívať ich na rovnakej úrovni ako združenia masmédií.

Občania, ktorí pracovali v náboženských organizáciách a podnikoch nimi vytvorených, boli pokrytí pracovnoprávnou legislatívou, zdaňovaním, štátnym sociálnym poistením [594].

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

Napriek progresívnemu charakteru zákona Ukrajiny „o slobode svedomia a náboženských organizácií“ stále existujú určité problémy v oblasti vzťahov medzi štátom a cirkvou, ktoré treba vyriešiť.:

- vytvorenie partnerských vzťahov na jednej strane a cirkví a náboženských organizácií na strane druhej;
- demokratizácia nielen štátno-cirkevných a štátom konfesných, ale aj medzi-cirkevných, interkonfesných vzťahov;
- právna konsolidácia majetkového postavenia náboženských organizácií ako zásadne dôležitej charakteristiky vzťahov medzi štátom a cirkvou;
- jasnejšia právna úprava problematiky návratu bývalého cirkevného majetku - náboženských stavieb, priestorov, náboženského majetku, predtým znárodneného štátom atď. ;
- Minimalizácia administratívnych, kontrolných a zákazných funkcií náboženských organizácií a ich združení zo strany štátu, orgánov miestnej samosprávy a ich miestnych orgánov [126, s. 228-231].

Postkomunistická Ukrajina stavala na svetových skúsenostiach a budovala svoju štátnu politiku v oblasti náboženstva a cirkvi najmä na princípoch zákonnosti a sociálnej spravodlivosti. Táto zásada je všeobecne zameraná na:

- prekonanie negatívnych dôsledkov sovietskej náboženskej politiky;
- vymedzenie sfér vplyvu štátu a cirkvi;
- uznanie štatútu náboženských organizácií, upevnených v medzinárodných právnych dokumentoch;
- vytváranie priaznivých podmienok pre činnosť náboženských organizácií, vykonávanie ich vlastného sociálneho poslania;

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

- zabezpečenie rovnosti náboženstiev pred zákonom, rovnakých práv a príležitostí pre všetky náboženské organizácie;
- budovanie náboženskej a ideologickej tolerancie, vzájomného rešpektu medzi veriacimi rôznych vyznaní, veriacich i neveriacich;
- zvýšenie rešpektu voči postojom štátu k tradíciám a vnútornému vedeniu náboženských organizácií;
- riešenie problémov súvisiacich s návratom náboženských organizácií do náboženských budov a náboženského majetku, ktorý sa im počas sovietskeho obdobia nezákonne zmocnil [38, s. 144].

Medzi najnaliehavejšie, podľa expertov patrí problém spojený s poskytovaním majetku náboženských organizácií. Dnes len 75% náboženských komunit má náboženské budovy, aby uspokojili svoje duchovné potreby. Intenzívny rast počtu cirkevných združení ďaleko prevyšuje možnosť ich materiálneho a majetkového zabezpečenia.

Problém nedostatočnosti právneho rámca je zrejmý. Je potrebné preskúmať zoznam predmetov, ktoré sa majú preniesť do kostola. Mali by pozostávať nielen z miestnych orgánov, ale aj z náboženských organizácií. Z času na čas, ako viete, sa stav vracia do tohto zoznamu a rozširuje ho. Väčšina kultových miestností by však nemala obmedzovať proces vracania majetku cirkvi. [25, s. 8-9].

Po vyhlásení nezávislosti Ukrajiny 24. augusta 1991, objavili sa nové príležitosti na definovanie a realizáciu svojej vlastnej náboženskej politiky, oživenie a rozvoj cirkevného života a rozvoj civilizovaných vzťahov medzi štátom a cirkvou.

Stratégia štátu na plnú ochranu náboženských práv a slobôd sa ďalej premietla do Ústavy Ukrajiny (1996).

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

Niektoré ustanovenia obsiahnuté v zákone Ukrajiny „O slobode svedomia a náboženských organizácií“ (oddelenie cirkvi od štátu a školy od cirkvi, právo každého na slobodu svedomia a náboženstva, prípady jeho obmedzenia atď.) boli stanovené na ústavnej úrovni

Náboženský pluralizmus v ukrajinskej spoločnosti bol určený ústavným vzorcom „žiadne náboženstvo nemôže byť štátom uznané ako povinné“ [595]. V prípade, ak výkon vojenskej služby odporuje náboženskému presvedčeniu občana, základný zákon dal právo nahradiť ho alternatívnou nevojenskou službou [595].

Postup pri odovzdávaní tejto služby bol určený zákonom Ukrajiny „O alternatívnej (nevojenskej) službe“ [596].

Ale história vývoja vzťahov štátu a cirkví na území Ukrajiny nie je jednoduchá.

Koniec koncov, po návrate sovietskej moci na Ukrajinu v rokoch 1943-1944 vládla v Rusku pravoslávna cirkev v čele s moskovským patriarchátom. Tentokrát na ukrajinských krajinách už nebolo potrebné formálne ustanoviť moc ruskej cirkvi - určite to považovalo za svoje vlastné územie.

Prvou obeťou bolševicko-stalinskej politickej genocídy bola ukrajinská gréckokatolícka cirkev. Úder najprv spadol na episkopát, bez ktorého cirkev nemôže existovať. 11. apríla 1945 bol Metropolita Y. Slipyj zatknutý vo Ľvove, v Stanislavovi (teraz Ivano-Frankivsk) - biskupovi G. Khomishinovi, v Przemysli (teraz Przemysl, Poľsko) - biskupovi J. Kotsilovskému, bez protestu od poľských orgánov a duchovenstva. Všetci boli odsúdení. Okrem metropolitu J. Slipyja, ktorý bol mučený vo väzniciach a v exile 18 rokov, sa nikto z nich nevrátil na slobodu.

V roku 1949 sovietska vláda zlikvidovala ukrajinskú gréckokatolícku (Uniate) cirkev na Karpatskej Ukrajine a zrušila užhorodskú úniu z roku 1646

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

Pravoslávna cirkev na Ukrajine bola úplne podriadená Moskve. Biskupi v ukrajinskej diecéze vymenovali Svätej synody moskovskej patriarchálnej cirkvi. Všetky rozhodnutia o cirkevnom živote boli prijaté v Moskve.

V roku 1989 sa na Ukrajine oživilo autocephaózne hnutie. Začiatkom roku 1990 All-ukrajinská rada ukrajinskej autokefálnej pravoslávnej cirkvi (UAOC), ktorá sa konala v Kyjeve, schválila obnovenie UAOC a rozhodla o vytvorení svojho patriarchátu. Prvý patriarcha bol zvolený Metropolitan ukrajinskej pravoslávnej cirkvi v USA Mstislav (Skrypnyk).

Vedenie Ruskej pravoslávnej cirkvi (ROC) reorganizovalo svoje štruktúry na Ukrajine v snahe obmedziť šírenie UAOC a zohľadniť procesy národného a náboženského oživenia na Ukrajine. Ukrajinský exarchát Ruskej pravoslávnej cirkvi bol premenovaný na ukrajinskú pravoslávnu cirkev za nezávislosť.

V dôsledku toho vznikla ukrajinská pravoslávna cirkev, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou moskovského patriarchátu. Časť ukrajinského duchovenstva v čele s metropolitným Filaretom po vyhlásení nezávislosti Ukrajiny položila otázku pred vedením ruskej pravoslávnej cirkvi o plnej autokefálii. Po získaní žiadnej dohody však v roku 1992 zjednotila s UAOC a vytvorila ukrajinskú pravoslávnu cirkev (UOC) Kyjevského patriarchátu.

Niekoľko biskupov UAOC však nepodporilo nové zjednotenie a po smrti hlavy UOC-Kyivanského patriarchátu Mstislava v roku 1993 bolo UAOC znovu vyhlásené, ktorého predsedom bol zvolený Patriarcha Demetrius.

Na druhej strane, katedrála UOC Kyjevského patriarchátu si vybrala Metropolitu Volodymyra ako patriarchu Kyjeva a celej Rusi-Ukrajiny. (1993-1995). Po jeho smrti viedol UOC Kyjevský patriarchát metropolita Filaret, ktorý bol zvolený za patriarchu. Na Ukrajine boli teda tri pravoslávne cirkvi - patriarchát UOC-Kyjevská, UAOC a moskovský patriarchát UOC [368, s. 96].

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

Tragická nejednotnosť ukrajinského pravoslávia viedla k nárastu napätia v ortodoxnej náboženskej komunite a poškodila národnostné oživenie ukrajinského ľudu.

Inter-cirkevné spory na Ukrajine, ako bolo uvedené vyššie, majú dlhé historické korene. Sú tiež odrazom všeobecného stavu demokratických procesov, poháňaných špecifikami prechodu od totalitarizmu k občianskej spoločnosti.

Tieto konflikty sú zároveň spôsobené súčasnou ťažkou politickou a ekonomickou situáciou v krajine, nevyriešenými problémami vlastníctva náboženských budov, bojom o sféry vplyvu v náboženskom a cirkevnom živote.

Neopodstatnené je vyhlásenie hierarchov ruskej cirkvi, že iba ona, ako keby bola materská cirkev, má právo dať autokefáliu Cirkvi na Ukrajine. Cirkev-matka pre ukrajinskú pravoslávnu cirkev bola Konštantínopolský patriarchát, nie moskovská cirkev, ku ktorej prišla z Ukrajiny viera a cirkevná organizácia Cirkvi.

Okrem toho, autokefália nie je dar, ktorý môže byť udelený inému zboru, ale neodcudziteľnému právu každého národa a tento zákon používajú cirkvi vo väčšine pravoslávnych krajín sveta. Ukrajinská pravoslávna cirkev nie je výnimkou a nemala by byť vždy podriadená komukoľvek.

Počas rokov nezávislosti sa náboženská situácia v štáte - vzhľadom na súčasný proces transformácie z ateistickej ideológie na európsky model slobody svedomia - vyznačuje stabilnou dynamikou rastu nábožensko-inštitucionálnej siete o 5-7% ročne.

Symptómom pre slobodu náboženského vyznania je práve to, že táto kvalita sa prejavuje predovšetkým v raste kvantitatívnych ukazovateľov. Ak v roku 1991 bolo v náboženskom priestore Ukrajiny iba 9944 náboženských organizácií, potom

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

v roku 1992 to bolo už 12962 (nárast bol 30 perc. V roku 1993 fungovalo 15017 náboženských organizácií (nárast o 16%). 1995, kedy počet náboženských organizácií vo výške 16 984 bol zvýšený o 13,5%

Hoci v budúcnosti takéto vysoké miery rastu neboli pozorované, dynamika rastu zostala stabilná: v rokoch 1996 - 18111 organizácií (nárast o 6,8%), 1997 - 19110 (rast 5,5%), 1998 - 20408 (rast 6,8%), 1999 - 21843 (nárast o 7%), 2000 - 23543 (zisk 7,8%), 2001 - 25405 (nárast o 7,9%). Od roku 2010 pôsobilo na Ukrajine 35 184 náboženských organizácií (nárast oproti roku 2000 predstavoval 25,4%), vrátane 33 733 náboženských komunit [81, s. 184-185].

Sieť náboženských organizácií v ukrajinskom štáte je jednou z najpočetnejších na kontinente, čo odráža silnú prítomnosť náboženskej inštitúcie v spoločnosti a oddanosť našich ľudí. Existuje mnoho náboženských organizácií a cirkví, ktoré nie sú na Ukrajine zúfalí a na Ukrajine voľne existujú.

Dôležitou charakteristikou náboženského života Európy a najmä Ukrajiny je náboženský pluralizmus. Dnes sa tento fenomén získal v teoretických a praktických dimenziách veľkého významu. Všimnite si, že náboženský pluralizmus v oblasti výskumu konfesijného prostredia av menšej miere aj vzťahov medzi cirkvami je založený na viacerých základných princípoch.

Po prvé, v globálnom, regionálnom a miestnom rozmere je náboženský pluralizmus v prvom rade prítomnosťou faktora mnohonásobnej viery (náboženskej rozmanitosti) [352, s. 144. Po druhé, náboženský pluralizmus v každej konkrétnej krajine v oblasti koexistencie mnohých subjektov medzi-konfesijných vzťahov znamená, že žiadny z nich nemôže dominovať iným.

Inými slovami, všetky sú si pred zákonom rovné. Napríklad na Ukrajine, ktorá je konfesionalne množným štátom, princíp rovnosti náboženských organizácií (náboženstiev) pred zákonom je právne zakotvený. Zákon Ukrajiny "o slobode

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

svedomia a náboženských organizácií", ustanovenia článku 35 Ústavy Ukrajiny a iné legislatívne akty neobsahujú žiadne obmedzenia týkajúce sa slobody fungovania osobitného náboženstva. Sloboda existencie denominácií na Ukrajine v celej ich rozmanitosti je ústavným a právne legitimizovaným princípom.

Po tretie, náboženský pluralizmus na úrovni štátnej činnosti znamená, že má svoje vlastné právne zásady v oblasti zriaďovania alebo určitého obmedzovania procesov pluralizácie náboženského prostredia, zabezpečujúce postavenie slobodnej náboženskej činnosti konfesných subjektov [352, s. 146].

Po štvrté, náboženský pluralizmus nezmiernuje podstatu, originalitu náboženských presvedčení, náboženské praktiky denominácií [384, s. 9].

Jednou z najdôležitejších charakteristík náboženskej situácie na Ukrajine je inštitucionálna sieť, jej konfesionálna a regionálna dynamika. K 1. januáru 2019 dosiahla celková sieť náboženských organizácií na Ukrajine 35 162 jednotiek náboženských komunit, 531 kláštorov, 204 náboženských vzdelávacích inštitúcií, 13211 škôl, 55 náboženských vyznaní, trendov

Náboženské potreby veriacich na Ukrajine sa stretli s 32 619 kňazmi, z toho 918 cudzincov [599]. Stojí za zmienku, že je publikovaných 530 publikácií na danú tému.

Správa o náboženskej sieti pravoslávnych náboženských organizácií k 1. januáru 2019 je uvedená v tabuľke 1.

**Tabuľka 1. Správa o sieti náboženských organizácií na Ukrajine k 1
januáru 2019 roku. PRAVOSLÁVNI**

inštitúcie	Náboženské komunity / z	Kláštory, mnísi a	Klerici, i,	Duchovné vzdelávacie	Školy – základné
Ukrajinská pravoslávna cirkev (patriarchát Moskva)	12437/12122/2 55/60 1 52	215 4684 17 34	10419 /22	18 8/10 1765/2395	4216 1/4215
Patriarchát Ukrajinskej pravoslávnej cirkvi- Kyjev	5363/4946/326/ 91 1 34	63 230 24 12	3737/ 3	18 8/1061	1406 0/1406
Ukrajinský autokefálna pravoslávna cirkev	1171/1048/105/ 18 1 15	14 18 7 3	706/2	8 4/4 58/93	282 0/282
Ukrajinská autokefálna pravoslávna cirkev (aktualizovaná)	28/20/8/0 — 1	0	16 —	0	8 0/8

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

Ruská pravoslávna cirkev Starobriadnicka (Bilokrinicka dohoda)	54/47/1/6 1	2 2 — —	32/-	—	8 0/8
Ruská pravoslávna cirkev majú (bezpopìvska dohoda)	13/11/0/2 —	—	6	—	2 0/2
Ruská Starobriadnická pravoslávna cirkev majú (Novozibkìvska dohoda)	6/5/1/0 —	—	4	—	2 0/2
Ruská pravoslávna cirkev v zahraničí	30/30/0/0 1 2	2 25	36/4	1 1/- 30 / —	8 0/8
Ruská pravo- pravoslávna cirkev	36/34/0/2 — 1	— — 1	33/3	—	5 0/5
Nezávislé ortodoxné spoločenstvá	71/52/10/9 —	—	50/3	—	8 0/8

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

	19209/18315/7	296	14935	45	
celkom	06/188	4959	/	21/24	5945
	5	49	44	2416/3249	1/5944
	105	49			

Zdroj: [599]

Je tu tiež 4858 katolíckych náboženských spoločenstiev, 234 kláštorov, 1835 mníchov a mníšok, 67 misií, 6 bratstiev a 3778 duchovných, vrátane 374 cudzincov. 2571 škôl, 81 masovokomunikačných edícií [599].

Protestantské vierovyznania (baptisti, kalvinisti, luteráni, letničníci, adventisti) sú tiež bežné na Ukrajine. Jedným z najbežnejších trendov je krst. Existuje 2816 náboženských komunit, 103 misií, tri bratstvá a 3 147 duchovných, vrátane 64 cudzincov. 1433 škôl, 27 masovokomunikačných edícií [599]

Údaje o sieti náboženských organizácií na Ukrajine k 1. januáru 2019 sú uvedené v tabuľke 2.

Tabuľka 2

Správa o sieti náboženských organizácií na Ukrajine k 1 januára 2019 roku.

№	Oblasť	Náboženské organizácie															
		CELKOM	Centrá	Ústredia	в тому числі vrátane						Bratstvá	Misie	Duchovné vzdelávacie inštitúcie				
					Spoločenstvá		Kláštory		Misie	Duchovné vzdelávacie inštitúcie							
					celkom	registrované	Незаписані	celkom		v nich			celkom	Vrátane študenti			

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

5	4	3	2	1	18
Žitomírska	Donecká	Dnetropetro	Volinská	Vinnická	
1601	1856	1533	1667	2217	
1	6	5	3		
7	16	13	8	15	
1541	1784	1477	1619	2158	
1541	1553	1477	1494	1937	funkčné
	231		101	4	nefunkčné
			24	217	
28	12	14	19	26	
310	385	151	219	209	
4	1	3	3	5	
13	26	12	7	8	
7	11	9	8	5	
	11	5	1	4	Univerzity
7		4	7	1	Stredné školy
154	33	430	329	16	Denná f.
20	45	200	422	260	Externá f.

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

3	1	2	1	1	1	0	1	9	8	7	6
Mikolajevsk	Ľvovská	Луганська	Кіровоградс	Кієвська	Ivano	Zaporožská	Zakarpatská				
793	3272	861	799	1909	1438	1144	1977				
1	4		2	4	1	1	3				
9	26	11	7	7	10	10	15				
773	3114	832	782	1846	1354	1107	1875				
728	2910	794	635	1846	1162	1027	1710				
9	68	34	95		13	33	14				
36	136	4	52		179	47	151				
5	70	6	5	22	35	12	61				
21	794	64	35	133	141	153	484				
	11			2	10		7				
5	28	7	3	19	17	10	9				
	19	5		9	11	4	7				
	13	2		6	6		3				
	6	3		3	5	4	4				
	1518	15		169	567	175	423				
	999	105		512	65	20					

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

· 1 2	· 0 2	· 9	· 8	· 7	· 6	· 5	· 4	1
Chmel'nická	Cherostonsk	Charkovská	Ternopoľská	Sumská	Rivnecká	Poltavská	Odeská	
1974	973	1034	1832	602	1620	1183	1372	
2							3	
14	9	14	12	4	7	11	17	
1908	950	992	1757	591	1566	1153	1295	
1607	949	819	1757	591	1542	1153	1276	
301	1				5		15	
		173			19		4	
23	7	11	46	5	22	8	24	
238	33	61	516		501	80	455	
2	1	2	2		1	4	2	
18	5	8	4		18	4	20	
7	1	7	11	2	6	3	11	
4	1	3	1		4	3	11	
3		4	10	2	2			
116		215	597		712	64	482	
22	100	268	198		1651	553	234	

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

2		Čerkaská		2	
2			1434	2	
·		Černivecká		3	
				·	
			1350		
	1				
	27	Černigivská		2	
	8		1006	4	
	10			·	
	12				
	1301				
	1405				
	1044				
	118				
	139				
	60				
	21				
	7				
	229				
	1				
	10				
	1				
	1				
	8				
	8				
	52				
	641				
	34				
	3148				
	450				
Spolu		.m. Kijev		2	
36739	1292			5	
92	55			·	
299	27				
35162	1005				
32719	960				
1116	5				
1327	40				
531	28				
6794	988				
83	21				
368	107				
204	49				
136	49				
68					
7939	1872				
9947	3148				

Zdroj: [600]

Významná práca sa tiež vykonáva v súvislosti s vytváraním a legislatívnu konsolidáciou inštitúcie vojenskej kapitalizácie. Najmä ministerstvo obrany Ukrajiny vyvinulo a schválilo "Predpisy o službe vojenského kléru (služba kaplánov) v Ozbrojených silách Ukrajiny", ktorá definuje zásady, zásady a smer činnosti, hlavné úlohy tejto služby, práva a povinnosti vojenských kňazov a upravuje otázky ich interakcie. s vojenskými orgánmi [601].

Predpisy sú doplnené Kódexom vojenského kňaza (kaplán).

Hoci otázka vojenskej kaplácky je regulovaná len na podriadenej úrovni, od 1. januára 2016, v Ozbrojených silách Ukrajiny, okolo dvesto kaplánov už vykonáva pastoračnú starostlivosť o príslušníkov vojsk. Ďalším krokom je riešenie týchto

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

problémov na legislatívnej úrovni. Náboženská situácia na Ukrajine je tiež významne ovplyvnená procesmi súvisiacimi s konvergenciou vzdelávania s náboženstvom. Dogmatická interpretácia princípu oddelenia školy od cirkvi na dlhú dobu neposkytla príležitosť na riešenie tohto problému.

V súčasnosti môžu byť školy všeobecného vzdelávania vyučované predmety duchovnej a morálnej orientácie - „etika“, „základy kresťanskej etiky“, „základy náboženskej etiky“. Voľba jedného z týchto predmetov sa uskutočňuje na základe písomných vyjadrení rodičov alebo náhradných osôb s prihliadnutím na želania študentov.

V roku 2015 prijala Najvyššia rada Ukrajiny zákon, ktorý priznáva náboženským organizáciám právo zakladať vzdelávacie inštitúcie na rôznych úrovniach - od predškolského veku až po seniorov [602].

V poslednom období sa na legislatívnej úrovni riešila problematika prepúšťania náboženských organizácií zo zdaňovania nehnuteľností, ktoré vlastnili a ktoré slúžili na zabezpečenie ich zákonnej činnosti.

Okrem toho majú náboženské organizácie právo trvalo využívať pozemky, ktoré sú v štátnom alebo obecnom vlastníctve, ak sa používajú výlučne na výstavbu a údržbu náboženských a iných budov.

Kým v oblasti štátno-cirkevných vzťahov, legislatívnej regulácie problematiky cirkevného života, sa Ukrajine podarilo dosiahnuť určité úspechy, v interkonfesných vzťahoch je veľa problémov.

Jedným z nich bol problém jednoty pravoslávnych cirkví a vytvorenie jedinej miestnej cirkvi na Ukrajine. Prítomnosť viacerých ortodoxných štruktúr, napätie vo vzťahoch medzi nimi negatívne ovplyvňuje nielen náboženskú cirkev, ale aj sociálno-politickú situáciu.

Riešenie tohto problému umocňuje skutočnosť, že rôzne cirkvi sú pod vplyvom rôznych politických síl a ponúkajú rôzne spôsoby zjednotenia. Ukrajinská

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

pravoslávna cirkev v Kyjevskom patriarcháte a ukrajinská autokefálna pravoslávna cirkev podporili myšlienku zjednotenej katedrály, ktorá by viedla k vytvoreniu jedinej miestnej cirkvi [603].

Najdôležitejším dôvodom existencie prekážok rozvoja dialógu medzi konfesiami na Ukrajine ako súčasti kultúrno-civilizačných vzťahov je však dlhodobý, od začiatku 90. rokov minulého storočia, nevyriešený problém jednoty pravoslávia, sociálnej rezonancie ortodoxnej interkonfesijnej opozície, ktorá sa negatívne prejavuje nielen o vnútromorodoxných vzťahoch troch hlavných pravoslávnych denominácií - UOC-Kyjevský patriarchát, UAOC a UOC-moskovský patriarchát, ale aj o náboženskej situácii na Ukrajine vo všeobecnosti, o jej hodnotení univerzálnej milosti a svetové spoločenstvo [126, s. 354].

Táto tragická situácia ortodoxie navyše poškodzuje Ukrajinu a národné oživenie ukrajinského národa.

Nedávno sa uskutočnila vynikajúca udalosť v histórii ukrajinskej pravoslávnej cirkvi, ktorá dostala autokefaliu - stala sa miestnou cirkvou, 15. v Dypychu. Ukrajinská pravoslávna cirkev vznikla 15. decembra 2018 na ekumenickom patriarcháte, uznanom miestnym zastupiteľstvom, prostredníctvom zjednotenia ukrajinských pravoslávnych jurisdikcií na základe úplnej kanonickej nezávislosti.

Metropolita Epifanius (Dumenko) Kyjeva a celej Ukrajiny sa stal prvým lídrom. Dňa 6. januára 2019 bol podpísaný Tomos pre autokefaliu Ukrajinskej pravoslávnej cirkvi v katedrále sv. Juraja, katedrále ekumenického patriarchátu.

Poskytnutie autokefalie je dôležité pre Ukrajinu. Tomos o autokefalte má tieto aspekty: náboženská-cirkevná, vnútorná politická - autokefálna cirkev bude atribútom ukrajinskej štátnosti, prostriedkom konsolidácie ukrajinskej spoločnosti. Dôležitými pozitívnymi aspektmi sú aj výzor jednej z najväčších pravoslávnych cirkví vo svete, ktorá preformátuje pravoslávny svet.

1. VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI NA UKRAJINE

Treba však pripomenúť, že mnohé otázky súvisiace s Tomosom, ktoré je potrebné vyriešiť, sú pred ukrajinskou spoločnosťou a medzi nimi bránia možnosti prehĺbovania rozdeľovania cirkvi [598].

S dosiahnutím nezávislosti Ukrajiny sa tak zničil bývalý konfrontačný model vzťahov medzi štátom a cirkvou a položili sa základy pre vytvorenie partnerských vzťahov medzi štátom a cirkvou.

Každé náboženstvo dostalo príležitosť otvorene vyhlásiť svoju existenciu, slobodne vykonávať svoje náboženské a mimoškolské aktivity, rozvíjať svoju vlastnú infraštruktúru, slobodne komunikovať s ostatnými veriacimi v zahraničí.

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

Cirkev a poľský štát majú tendenciu udržiavať tolerantné väzby, ale to tak nebolo vždy.

Počas druhej Poľskej republiky (1918-1939) sa protesty proti cirkvi oddelených skupín obyvateľstva vyskytovali tak často ako počas vlády zahraničných politických režimov v Poľsku. V medzivojnovom období však štát a cirkev vo všeobecnosti harmonicky koexistovali. Uzatvorili vzájomne prospešné dohody, ktoré obsahovali protirežimné akcie Rímskokatolíckej cirkvi ako uznávanej národnej denominácie. "Aj za priaznivých podmienok, Caesar a Pán nie sú najlepšimi partnermi," citujúc rímske právo, [540, s. 160].

20-30 rokov v Poľsku boli charakterizované konfrontáciami v rámci štátu, spormi medzi vládou a Vatikánom, vládou a určitými časťami obyvateľstva, pokiaľ ide o postoj Svätého stolca k nožnej nezávislosti Poľska v cirkevno-náboženskom aspekte, pretože vládnuca elita Vatikánu nechcela stratiť svoj vplyv na verejnosť. v živote poľskej verejnosti chceli udržať Poliakov v ich poslušnosti poslušnosťou oficiálnej katolíckej doktríny.

Vláda, pod vládou Y. Pilsudského, sa naopak negatívne zaoberala túžbou Vatikánu zotročiť ľudí prostredníctvom nadvlády náboženstva a cirkvi v štáte a vládnucej elity katolíckych kňazov - vládnuť štátu a ľuďom.

Uznávajúc to, pápež zmenil svoju politiku a podporil Y. Pilsudského, ktorý trochu oslabil konfrontáciu medzi úradníkmi a náboženskými vodcami, ale niektorí vplyvní predstavitelia cirkvi navždy zostali odporcami maršala [570, s. 200-201].

V roku 1948 bol spustený kurz na vybudovanie "základov socializmu" v sovietskom štýle. NDP vstúpil do Rady pre vzájomnú hospodársku pomoc (CMEA, 1949) a Organizácie Varšavskej zmluvy (ATS, 1955). Začali sa masívne represie odporcov režimu, najmä katolíckej cirkvi. Početné tajuplné atentáty na duchovných,

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

ktoré vždy vykonávali „neznámi páchatelia“, boli charakteristickým znakom protikorupčnej politiky komunistického režimu [168, s. 271].

Hoci právny základ koncom 40-tych rokov v NRP bol požičaný zo Sovietskeho zväzu, hlboký vplyv cirkvi na politický a spoločenský život Poliakov sa pri prijímaní nových zákonov nemohol ignorovať. V socialistickom Poľsku, v majetku kostola boli ponechané pozemky, farnosti a kláštory mali právo mať až 50 hektárov pôdy, štátne orgány finančne dotovali náboženské združenia a platili mzdy.

Systém oddelenia cirkvi od štátu sa nedal dosiahnuť jedným činom. Tento proces bol iniciovaný Manifestom Poľského výboru pre národné oslobodenie z 22. júna 1944 a špecifické základy náboženskej politiky Poľskej ľudovej strany boli premietnuté v Ústave z roku 1952 [162], ktorá zrušila konkordát, v ktorom sa konštatovalo, že vzťah medzi štátom a cirkvou je určený výlučne štátne zákony.

Článok 69 ústavy zaručuje občanom, bez ohľadu na ich postoj k náboženstvu, rovnaké práva vo všetkých sférach politického, hospodárskeho a kultúrneho života. Štát vyhlásil ochranu slobôd veriacich a ateistov. Treba poznamenať, že formy tohto nariadenia boli príliš všeobecné a symbolické. To viedlo k tomu, že sloboda svedomia nebola plne zaručená prostredníctvom osobitných právnych mechanizmov, čo viedlo k mnohým ťažkostiam pri uplatňovaní jej zásad. Kostol v krajine nemal právnu spôsobilosť právnickej osoby [509, s. 127].

Podobné nevýhody nastali aj v Ústave Poľskej ľudovej republiky v roku 1976; Hlavným z nich bolo neuznanie práva právnickej osoby cirkvou [534, s. 97]. To nezodpovedalo skutočnému stavu cirkvi v štáte, a preto sa na tomto základe často vyskytovali konflikty. Poľské orgány zaviedli povinnú prísahu kňazom [448, s. 123]. Podľa príkladu "staršieho brata" bola zriadená vládna agentúra na monitorovanie dodržiavania zákona o náboženstve a cirkvi - ministerstva pre náboženské záležitosti v kabinete ministrov Poľskej ľudovej republiky.

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

V roku 1950 podpísal kardinál Štefan Vyšinský z vlastnej iniciatívy modus vivendi so štátom, ktorý zaviazal rímskokatolícku cirkev, aby „rešpektovala len zákon a štátnu moc“. Mimochodom, dohoda bola podpísaná v tom istom roku s maďarskou cirkevnou hierarchiou, ktorá bola požadovaná od cirkvi „na udržanie štátneho systému“. Pre komunistov boli tieto obchody iba taktickými dočasnými opatreniami.

V Poľsku financovali tzv. Patriotských kňazov a podporovali organizáciu Pax. Pax, založený pravicovým extrémizmom Boleslavom Piaseckim pred vojnou, mal vytvoriť spoločnú katolícku platformu, ktorá by skupine pomohla vstúpiť do vlády. V opozícii voči cirkvi viedlo toto úsilie, ktorého cieľom bolo rozbiť vnútornú jednotu a prinútiť ďalšie ústupky, k represii.

V roku 1951 bol biskup C. Kachmarek zatknutý a odsúdený na tresty za dva roky. Kulminácia nastala v roku 1953, keď po smrti Stalina zatkli a internovali aj kardinála Vyshynského [35, s. 308].

Náboženský portrét Poliakov z konca 80. rokov dvadsiateho storočia bol celkom optimistický. Ateizmus a náboženská ľahostajnosť boli zriedkavé (asi 5%), pripravenosť na vyhlásenie cirkevnej príslušnosti bola veľmi vysoká (čoraz častejšie pre nekatolícke komunity).

Ukazovatele samohlásenia viery dokazujú, že počas takzvaného reálneho socializmu sa náboženstvo nestáva okrajovým fenoménom, že náboženská zložka bola skutočnosťou, ktorú pociťovala absolútna väčšina mladých a dospelých generácií Poliakov (viac ako 90%) [196, s. 110].

Túžba vytvoriť socialistický systém v Poľsku v kombinácii s pokusom o odstránenie náboženskej viery v rovnakom čase (náboženstvo bolo interpretované ako faktor odcudzujúci osobu) umožnilo nastoliť otázku náboženskej viery ako záležitosť zachovania vernosti kultúrnej identity ľudí a obnovil sa stereotyp

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

katolíckeho polyteistu. Proti tomuto pozadiu sa nielen zachovala, ale aj rozvíjala a posilňovala nábožnosť v zmysle „viery ľudí“ (cirkev ako veľké spoločné dobro ľudí). Boj komunistického štátu s náboženstvom nepriamo pracoval na autorite cirkvi a naklonil Poliakov k jej strane (cirkev ako najpravdepodobnejšia inštitúcia komunitného života).

Túžba vytvoriť socialistický systém v poľsku V kombináciám s pokusom o odstránení náboženskej Viery v rovnakom prípade (náboženstvo bolo interpretované Ako faktor odcudzujúci osobu) umožnilo nastoliť otázku náboženskej Viery Ako záležitosť zachovaním vernosti kultúrnej identita Ľudí obnovil sa Stereotyp katolíckeho polyteisty. To znamená, že paradajkový pretlak nemá zachoval, ale a rozvíjala a posilňoval nábožnosť v zmysle "ľudí". Boj komunistického štátu s náboženstvom unpriam pracovníka kruh autora a naklonil Poliakov k jej stránkam (cirkev ako najpravdepodobnejšia inštitúcia komunitného života).

Rozšírenie nových náboženských hnutí pokračovalo v 90. rokoch minulého storočia [196, s. 110-111]. Vzhľadom na túto novú sociálnu situáciu viedla k potrebe premýšľať o tom, čo je náboženstvo a čo nie je, ako aj o čiastočnom odklonení sa od teórie a metód pripravovanej sociológie náboženstvaZ prameňov je známe, že široké vrstvy dnešnej poľskej verejnosti sa snažia nájsť odpovede na takéto dôležité otázky: katolícka cirkev, ako duchovné dedičstvo ľudí, ktorý preniká do poľskej kultúry, naďalej zohráva svoju úlohu, a ak áno, ako? Zapadá rímskokatolícka cirkev do procesu modernizácie systému v spoločensko-politickom živote krajiny, alebo možno je lepšie, aby zostala ako externý pozorovateľ?

V reakcii na tieto dôležité otázky stojí za to sa zamerať na charakterizáciu špecifických črt katolicizmu a cirkvi ako inštitúcie v Poľsku v predvečer pokojnej revolúcie, pretože tieto črty sú „zahrnuté“ v procesoch transformácie. V prvom rade si uvedomujeme, že katolicizmus je univerzálnym náboženstvom s centralizovanou štruktúrou, ale každá miestna cirkev vo svojej sociologickej interpretácii má svoje

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

špecifiká. Vo vedomí Poliakov a chápaní cirkvi je katolicizmus náboženstvo, ktoré je určite spojené s poľským seba-vedomím. Spojenia náboženskej identity s národnou identitou tvoria silný, všeobecne reflexívny plexus súčasného pripútania k poľským etnom a katolicizmu. Vedomie tohto typu sa v dôsledku dejinných udalostí výrazne posilnilo, predovšetkým v dôsledku rozdielov, ktoré už viac ako 100 rokov zbavili Poľsko štátnosti.

Je dôležité, aby politická "nepriateľstvo" voči útočníkom bolo navrstvené na náboženskú "zahraničnosť", ktorá v dôsledku toho, dokonca aj v modernom Poľsku, nie všetci Nemci sú považovaní za výlučne protestantov, zatiaľ čo Ukrajinci, Bielorusi, Rusi, ktorí dostali koncepčnú prezývku "Rus", iba ortodoxné. V tomto období sa posilnila aj úloha katolíckej cirkvi ako ochrancu poľského sebauvedomenia a patróna ľudí. Po krátkom období štátnej nezávislosti a nezávislosti v rokoch 1918-1939 v Poľsku, podriadenom Sovietskemu zväzu, táto úloha pretrvávala až do pádu komunizmu.

Podľa autora by sa takýto špecifický komplex katolicizmu a národnej cirkvi mal posudzovať z hľadiska kategórií „civilného náboženstva“, ktoré sa vzťahuje na vlastenectvo, a vzťahu medzi náboženskými a štátnymi sviatkami. To sa odráža v symbolike (porovnanie Poľska s Kristom, ktorý trpel na kríži) alebo v kompenzačnom mesianizme, ktorý prorokoval poľským ľuďom významnú úlohu v Európe a vo svete [520, s. 18-24]. Katolícka cirkev v Poľsku v týchto historických a politických podmienkach vytvára osobitnú teológiu ľudí, ktorej výsledkom je sakralizácia tohto konceptu a hodnôt s ním spojených [516, s. 158 až 171].

Uplatňovanie neoddeliteľného spojenia medzi poľskom a katolicizmom v Poľsku naznačuje, že „kto nie je katolík, nie je skutočný pól“. Stereotyp "Policajta" - správne poznamenaný psychológom náboženstva Z. Khlevinsky - je škodlivý pre poľskú národnú kultúru, pretože z neho odstraňuje veľké a dôležité oblasti (odkazuje na príspevok nekatolíkov k poľskej kultúre) a odstraňuje mnoho hodnotných ľudí z

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

národného života, ktorí, hoci sa neidentifikovali s katolicizmom, ale identifikovali sa ako Poliaci podľa národnosti.

Keď sa náboženstvo stáva symbolom národnej identity, je predmetom manipulácie. V skutočnosti ani katolicizmus nie je patentom pre poľštinu, ani poľštinu - pre katolicizmus. Vlast' a štát sú spoločným dobrom katolíkov a nekatolíkov.

Dôležitým znakom katolicizmu v Poľsku, ktorý je spojený s historickými okolnosťami, je aj širšie chápanie náboženstva, ktoré ovplyvnilo neveriace oblasti a vo všeobecnosti jeho spojenie s politickou opozíciou. Týkalo sa to, okrem iného, účasti na náboženskom živote a činnosti cirkvi a vyjadrených v súvislosti s cirkevnými osobami, ktoré boli ľahostajné k náboženstvu alebo dokonca neveriacim, s ľavicovými názormi, čo odráža pravoslávnosť Poľskej zjednotenej robotníckej strany (PORP).

Prejavy tejto situácie sa jasne prejavili v 80. rokoch minulého storočia, po vytvorení „solidarity“, keď sa účasť na náboženských obradoch interpretovala ako forma protestu proti politickej moci. Iným aspektom tohto problému, ktorý je inštitucionálny, je jeho vyjadrenie v nenáboženských funkciách cirkvi, ktorá sa stala obhajcom ľudských práv, legalizovala opozíciu voči politickej štátnej autorite a po vyhlásení vojenského štátu v roku 1981 podporovala aktívnych členov „solidarity“, ktorú presadzovali. Cirkev sa stala znakom slobody a enklávy pravdy zotročovanej politickou cenzúrou. Stal sa tiež symbolom nádeje pre politickú nezávislosť a demokratizáciu života.

Po prvé, cirkev v Poľsku hrala rovnakú úlohu ako v iných tradičných spoločnostiach. Komunistická ideológia, ktorá bola prítomná vo všetkých sférach poľského života, vytvorila proti-ideológiu, ktorej hlavnou aktívnou postavou, symbolickou a politickou, bola cirkev.

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

Po druhé, cirkev a jej farníci boli prevažne „pôrodnici“ občianskej spoločnosti. Ambony, katechetické sály, konferenčné miestnosti v kláštoroch sa stali miestami, kde sa uskutočnili verejné diskusie o najdôležitejších a najbolestnejších otázkach. Po tretie, náboženské prejavy rozvíjajúcej sa občianskej spoločnosti boli náboženské rituály: sprievody, púte, účasť (vrátane neveriacich) v službách a modlitbách, stretnutia s pápežom.

Vo všeobecnosti, religiozita Poliakov v období pred reformou bola charakterizovaná pripútanosťou k rituálu, silným spojením s cirkvou. Veda o Bohu, ktorá bola študovaná sociológmi náboženstva v rôznych obdobiach, najmä v 70. a 80. rokoch minulého storočia a neskôr, bola na pomerne nízkej úrovni. Príklad ilustruje mladý autor jedného z diel viacerých sociologických štúdií realizovaných v rokoch 1995-1997:

opisuje spor so svojou matkou, ktorá jej „neverila, že Panna nie je polka“. Zástupcovia katolíckej elity, ktorí majú hlboké vedomosti a zažívajú mystické spojenie s Bohom, boli kvantitatívne malou menšinou. Náboženstvo v Poľsku bolo prevažne národné, tradičné. Jednou z jeho charakteristík bola náboženská socializácia a sociálna kontrola náboženskej príslušnosti, predovšetkým v aspekte náboženských praktík [464].

Náboženské motivácie prevládajúce v Poľsku sa tiež považujú za tradičných sociológov, to znamená, že sú dôvodom pre vlastnú vieru, apelujú na dedičstvo a tradície [514, s. 153]. Tieto črty sú v súlade s politikou „miléniového primátu“ S. Vyshynského, ktorý sa zaujímal o jednotu cirkvi a zároveň odmietal rozlišovať pastoračnú starostlivosť a nechcené reformy, najmä tie, ktoré sa týkali vykonávania rozhodnutí Druhého vatikánskeho koncilu.

Nakoniec treba poznamenať, že toto malo svoje hlboké opodstatnenie - tak z hľadiska pýchy a odvahy pýchy, ako aj z hľadiska koncepcie ochrany pred hrozbou ateizmu a marginalizácie cirkvi. Treba tiež spomenúť, že v rokoch 1975-1976

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

kardináli S. Vyshynsky a K. Wojtyla oponovali ústavným dodatkom o „nedotknuteľných a bratských zväzkoch so Sovietskym zväzom“ a „riadiacej a riadiacej úlohe poľskej zjednotenej robotníckej strany“ [91]. c. 33].

Komunistické obdobie dobre opisuje metaforu o cirkvi ako "obklopenú pevnosťou". Zároveň to neznamenal identifikáciu všetkých katolíkov s oficiálnym modelom. V Poľsku pokračovala prakticky nepostrehnuteľná a roztrieštená modernizácia, ktorá spôsobila zmeny v religiozite: selektivita pri prijímaní viery a dodržiavanie morálnych katolíckych noriem, najmä v oblasti obradov a zvykov.

Prítomnosť takýchto znakov religiozity nám umožňuje konštatovať, že v Poľsku po druhej svetovej vojne, hoci implicitne, existovala privatizácia náboženstva [464, s. 223-233]. Cirkev vstúpila do transformácie s veľkým rešpektom a dôverou verejnosti; Dôkazom toho je skutočnosť, že v socialistickom štáte v 80. rokoch minulého storočia, podľa rôznych prieskumov, asi 80% obyvateľov deklarovalo vieru, že cirkev riadne slúži verejnému záujmu.

Vnútorne napätie v cirkevnom prostredí, spojené napríklad s reformistickými osobnosťami katolíkov, bolo verejnosti neznáme. Verejné diskusie o otázkach náboženstva, cirkvi alebo morálky sa nekonali. Cirkev sa zdala byť silná, kompaktná, zdôrazňovaná duchovnou autoritou (na rozdiel od slabej a bezmocnej svetskej), disciplinovanej, dobre vychovanej hierarchie [487, s. 22-23; 536, s. 12].

Antikomunistické hnutie v Poľsku a "náboženské rozmrazovanie", ktoré s ním súviselo, nadobudlo novú dimenziu po udalosti, ktorá sa konala v Ríme koncom roku 1978: zvolenie kardinála Wojtylu na pápeža pod menom Ján Pavol II. Nasledujúci rok režim gorechek umožnil jeho návštevu vlasti. Oslavy spojené s návštevou, na ktorých sa zúčastnili obrovské davy, poskytli aliancii intelektuálov, robotníkov a cirkví nový, národný, vlastenecký a etický rozmer.

Ľudia si tiež uvedomili svoju moc proti strane a štátnemu aparátu, ktorý nemohol urobiť nič iné ako menšie obťažovanie. "Počas pápežskej návštevy - hovorí

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

americký historik poľského pôvodu P. Vandich, - Poľsko bolo ďalšou slobodnou krajinou" [35, s. 322 - 323].

Táto pozoruhodná udalosť v dejinách Poľska vytvorila nové podmienky pre urovnanie vzťahov medzi štátom a cirkvou. Začiatkom 80-tych rokov začala moc odstraňovať prekážky v oblasti náboženskej slobody. Dôsledkom bolo oživenie náboženského života, čo viedlo k zvýšeniu počtu náboženských spoločenstiev, budovaniu nových náboženských budov, liberalizácii zákona o slobode svedomia a činnosti náboženských organizácií

V rokoch 1980-1981 dostali poľskí veriaci možnosť pravidelne počúvať Božské služby v štátnej rozhlasovej sieti. Bola zriadená spoločná komisia medzi vládou a biskupstvom, ktorá začala pracovať na právnom riešení problematických otázok. Poľská vláda, pod tlakom opozície, bola nútená iniciovať oficiálne rozhovory s vedením rímskokatolíckej cirkvi s cieľom určiť postavenie štátu v štáte.

Rokovania pokračovali niekoľko rokov, ich výsledkom bolo prijatie troch zákonov: 17. mája 1989 o vzťahoch medzi štátom a rímskokatolíckou cirkvou; "O zárukách slobody svedomia a náboženstva"; "O sociálnom zabezpečení duchovenstva". Obsah uvedených zákonov bol v súlade s medzinárodnými záväzkami krajiny v oblasti ľudských práv [225, c. 154

Poľská cirkev sa stala mocnou silou, ktorá zohrala dôležitú úlohu pri príprave mierovej revolúcie v roku 1989. Podľa spisovateľa E. Surdikovského bola cirkev v živote poľského ľudu „po prvé, národná vlajka, a po druhé, zameraná na Marxa, na treťom mieste, jediné svedectvo pravdy a slobody“ [Cit.. pre: 158, c. 13]. Poľsko bolo prvou krajinou socialistického tábora, ktorá prijala balík dokumentov, ktorý sa stal dôležitým krokom smerom k vytvoreniu demokracie, občianskych práv a slobôd [13, c. 9].]

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

V súlade s článkom 26 zákona o vzťahoch medzi štátom a rímskokatolíckou cirkvou bola poľská armáda obnovená do kaplánskej cirkvi. Už v roku 1990 slúžilo v poľskej armáde 25225 vojenských kňazov [448, s. 123].

Je pozoruhodné, že Poľsko sa stalo prvou krajinou vo východnej Európe, ktorá na ústavnej úrovni zakotvila právo občanov nahradiť vojenskú službu. V júni 1988 poľský Sejm zaviedol novú formu vojenskej služby - nahradil alternatívnu službu. V januári 1991 sa dekrétom pápeža Jána Pavla II. Obnovila poľská vojenská hierarchia. Kongregácia biskupov schválila štatút poľskej vojenskej diecézy [201, s. 288].

Právne základy cirkvi a štátu vzťahov v novej post-podmienky, rozsah práv verných boli definované zákonom z Poľskej republiky "On zárukami slobody svedomia a náboženského vyznania [537, s. 347-368], 17. mája 1989, v znení zmien a doplnení 26. júna 1997.

V súlade s článkom 1 poskytuje Poľská republika každému občanovi slobodu svedomia a náboženstva, ktorá spočíva v slobode vybrať si náboženstvo a vieru, ich vyjadreniach - individuálnych a kolektívnych, súkromných a verejných. Veriaci všetkých náboženstiev, ako aj neveriaci majú rovnaké práva v štátnom, politickom, hospodárskom, sociálnom a kultúrnom živote

Vláda podporuje náboženské vyznania a nevytvára žiadne prekážky pre ich činnosť. V súlade so zákonom a normami ústavy majú občania právo: vytvárať náboženské spoločenstvá (cirkvi a iné náboženské organizácie) s cieľom uznať a šíriť náboženskú vieru; zúčastňovať sa na náboženských činnostiach a obradoch, ako aj vykonávať náboženské povinnosti a oslavovať náboženské sviatky; šíriť svoje náboženstvo a vieru, vychovávať svoje deti podľa ich náboženského presvedčenia; nezverejňovať svoje náboženské preferencie; zúčastňovať sa na práci medzinárodných náboženských organizácií; využívať zdroje informácií o náboženstve; vyrábať a nakupovať predmety potrebné na náboženské účely a

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POESKU

náboženské obrady; stať sa kňazom alebo mníchom; Byť pochovaný podľa náboženského rituálu alebo viery, Zákon však stanovuje aj obmedzenia, ktoré štát ukladá pri uplatňovaní týchto práv, ako to dokazuje článok 3: „Individuálna alebo kolektívna identifikácia náboženského vyznania alebo viery môže byť zákonom obmedzená len v záujme ochrany verejnej bezpečnosti, poriadku, zdravia alebo morálky obyvateľstva, alebo zákonného práva. práva a slobody iných. Sloboda svedomia a náboženského vyznania nemôže byť dôvodom na oslobodenie od plnenia verejných povinností ustanovených zákonom “[537, s. 350].

Občania majú právo poskytovať materiálnu pomoc Cirkvi a iným náboženským inštitúciám, ako aj charitatívnym a väzenským inštitúciám a nikto nemôže byť diskriminovaný alebo privilegovaný z hľadiska náboženskej príslušnosti alebo náboženského presvedčenia.

Poľský štát, a to tiež potvrdzuje svoj tolerantný postoj k cirkvi na legislatívnej úrovni, upravuje, že osoby patriace do cirkvi a iných náboženských organizácií a náboženských sviatkov, ktoré sú podľa zákona pracovnými dňami, majú právo na vlastnú žiadosť, aby v tento deň dostali voľno, potrebné na oslavu, v súlade s požiadavkami jeho náboženstva.

Zákon tiež poskytuje záruky slobody svedomia a náboženstva vo vzťahoch medzi štátom a cirkvou a inými náboženskými inštitúciami. Medzi ne patrí oddelenie cirkví a iných náboženských inštitúcií od štátu, sloboda vykonávať náboženské funkcie cirkvi a iné denominácie, rovnosť cirkví a iných náboženských organizácií bez ohľadu na ich štatút. Poľská republika je sekulárny štát, neutrálny vo veciach náboženstva a svetonázoru (článok 10).

Podporovatelia misijných skupín pôsobia voľne v krajine a podliehajú len štandardným pravidlám náboženských vyznaní. V rámci zákonných noriem sú kňazi a mnísi oslobodení od povinností, ktoré nemožno zosúladiť s výkonom funkcie kňaza alebo mnícha. Tento zákon tiež jasne upravoval oblasť majetkových vzťahov

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POESKU

medzi cirkvou a štátom; majetok a príjmy cirkvi a iných náboženských inštitúcií sú zdaňované vo všeobecnom poriadku.

Podľa článku 16 zákona štát spolupracuje s cirkvami a náboženskými komunitami pri zachovávaní mieru, pri definovaní podmienok rozvoja štátu a zlepšovaní morálnej atmosféry v spoločnosti. Článok 19 stanovuje, že cirkev a iné náboženské inštitúcie majú slobodu vykonávať svoje náboženské aktivity na rovnakom základe. Pri jeho výkone majú právo: uznávať náboženskú náuku, dogmy a zásady viery, ako aj liturgie; organizovať a verejne posielat' kult; poskytovať náboženské služby; vykonávať obrady a náboženské zhromaždenia [357, s. 352-368].

Cirkev a iné náboženské inštitúcie majú právo vlastníť, spravovať, ležať a rozširovať cintoríny na pohreb; výchova k náboženstvu, výchova v náboženskom duchu detí a mládeže podľa výberu rodičov alebo opatrovníkov.

Konsolidácia poľskej demokracie prispela k prijatiu novej ústavy, ktorá nadobudla platnosť 17. októbra 1997 a vyhlásila Poľsko za parlamentnú prezidentskú republiku. Podľa Ústavy Poľskej republiky sú cirkvi a iné konfesijnálne odbory rovnaké. Verejná moc v štáte si zachováva nestrannosť vo veciach náboženských, ideologických a filozofických presvedčení a poskytuje slobodu prejavu vo verejnom živote. Vzťahy medzi štátom a cirkvami, ako aj iné konfesijnálne odbory, sú založené na princípoch rešpektovania ich autonómie, ako aj vzájomnej nezávislosti každého jednotlivca v ich sfére, ako aj interakcie v prospech človeka a spoločného dobra (článok 25) [357, s. 352-368].

Zvláštnosťou poľskej ústavy je záruka práv rodičov a opatrovníkov poskytovať náboženské vzdelávanie a výchovu ich detí (článok 53). Pre členov Sejmu a Senátu, ako aj pre prezidenta Poľska, ústava stanovuje povinnú prísahu s možným vyhlásením poslednej vety „Dovoľte mi pomôcť Bohu“ (články 104, 130) [160, s. 271-321].

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

Legislatíva vytyčuje vnútornú štruktúru náboženských skupín, ich druhy činností, práva a povinnosti a zodpovednosť za spôsobenie škôd. Náboženské združenia môžu byť registrované u úradov, nie je to však povinné a môžu fungovať slobodne bez štátnej registrácie. V súlade s ustanoveniami zákona prijatého v júni 1998 registrácia vyžaduje, aby takáto skupina prezentovala mená svojich 100 členov, ako aj všeobecné informácie o skupine priamo. Tieto informácie o členstve (tj podpisy) musia byť potvrdené notárom, hoci sa často ukazuje, že takáto registrácia je formalitou [534, s. 347-365]. Podľa riaditeľa ministerstva pre náboženské záležitosti v rámci Rady ministrov Poľska A. Chokhoriho čakajú na odpovede na ich žiadosti viac ako dve desiatky priznaní. Hoci absolútna väčšina patrí rímskokatolíckej a autokefálnej poľskej pravoslávnej cirkvi, náboženské spoločenstvá protestantského trendu sú čoraz viac evidované [323, s. 17-18].

Cirkev zjednotených kresťanov sa stala prvou, ktorú museli poľské orgány odstrániť z registra náboženských zväzov a organizácií. Podrobné preskúmanie prípadu na Najvyššom správnom súde v krajine ukázalo, že cirkev bola fiktívna a jej „inšpiratívny“ „falošný biskup“ založil náboženskú organizáciu s cieľom využiť colné výhody pri dovoze tovaru do Poľska [336, s. 36].

Značný vedecký a praktický záujem sú normy trestného zákona Poľska. Mimo zákona vyhlasuje verejný prejav, ktorý uráža náboženské pocity. Podľa zákona sa ukladá pokuta alebo až dva roky odňatia slobody za urážlivé pocity.

Nové pravidlá, vyhlásené v októbri 2012, zahŕňajú stíhanie nenávisťných prejavov na internete. Uľahčujú vedenie vyšetrovania, ak je obsah písomný útok z rasového, národného alebo náboženského hľadiska. Občania majú právo žalovať vládu za ústavné porušenie náboženskej slobody a zákon ich chráni pred diskrimináciou alebo trestným stíhaním na základe náboženského vyznania alebo viery.

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

Poľský zákon o slobode svedomia je nepochybne liberálny a založený na oddelení cirkvi od štátu a rovnosti náboženských organizácií pred zákonom. Odborníci však poukazujú na to, že v legislatívnom systéme krajiny sú prítomné prvky, ktoré môžu byť interpretované ako špecifické privilégia pre rímskokatolícku cirkev [95, c. 6]. Okrem ústavy a zákona "o zárukách slobody svedomia a náboženstva" sa vzťah s katolíckou cirkvou riadi aj konkordátom podpísaným s Vatikánom, ktorý sa skladá z preambuly a 29 článkov podpísaných predsedom vlády Poľska 28. júna 1993 a ratifikovaných iba Sejmom 8 V januári 1998. Vo vedeckej literatúre sa všeobecne akceptuje interpretácia konkordátu ako osobitného typu dohody, ktorá slávnostne a dlhodobo upravuje celý súbor vzťahov medzi štátom a katolíckou cirkvou v každej krajine

Od začiatku pontifikátu Jána Pavla II. Do 1. októbra 2000 Svätá stolica uzavrela 75 dvojstranných diplomatických dohôd (60 z nich s európskymi partnermi), najmä so suverénnymi štátmi, ale niekedy aj s administratívnymi jednotkami federálnych štátov (napríklad s 11 krajinami). Nemecko) [442, c. 2]. Nemôžeme však súhlasiť s názorom rektora Katolíckej univerzity v Budapešti, biskupa P. Erda, na ktorom sa v priebehu študijného obdobia uzavrelo úplné, „pravdivé“, v pravom slova zmysle, konkordát len s Poľskom [442, c. 2]

Treba poznamenať, že prijatiu tohto dôležitého dokumentu predchádzali ostré spory medzi priaznivcami a oponentmi harmoniky, pokiaľ ide o rozsah a záruky práv Rímskokatolíckej cirkvi, vyjadrili sa obavy z pravdepodobného zlúčenia cirkvi a štátu do jedného celku.

Dohoda so Svätou stolicou uznáva skutočnosť, že väčšina poľskej spoločnosti praktizuje katolicizmus a zdôrazňuje úlohu, ktorú zohrávala katolícka cirkev počas tisícročnej histórie poľského štátu, ako aj význam pontifikátu a pápeža Jána Pavla II. Pre moderné dejiny Poľska. Konkordát vyhlasuje, že štát a katolícka cirkev v Poľsku sú nezávislé a autonómne.

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

Cirkvi je zaručené „slobodné a verejné vykonávanie jej poslania“, vedenie jej záležitostí na základe pravidiel kanonického práva. Vatikánska dohoda potvrdzuje zásady Ústavy, na ktorých sú založené vzťahy medzi štátom a cirkvou, a zároveň zavádza niekoľko nových ustanovení. Tieto ustanovenia nadobudli účinnosť po tom, čo poľský parlament zaviedol určité zmeny v manželskom a rodinnom práve a školskom práve. K novým ustanoveniam vo vzťahu medzi štátom a cirkvou patrí aj presun katolíckej cirkvi do jurisdikcie cintorínov, ktoré boli predtým v oddelení komunálnych služieb. Podľa podmienok konkordátu sú manželstvá uzavreté v cirkvi uznané za právne zákonné a nevyžadujú povinnú štátnu registráciu [492, s. 491-513].

Štát prevzal dotácie z Lublinskej katolíckej univerzity a Krakovskej teologickej akadémie. Cirkvi sa dáva právo klásť základy náboženstva do škôl a materských škôl, organizovať vyššie teologické vzdelávanie [252, s. 47].

V roku 1999 pápež Ján Pavol II. Opäť navštívil svoju vlasť - Poľsko. Veľmi si vážil konkordát s Vatikánom, ktorý ratifikoval poľský parlament. Počas jeho návštevy pápež kanonizoval 108 katolíkov zabitých nacistami počas druhej svetovej vojny a navštívil Radzimirský cintorín, kde bolo pochovaných viac ako tisíc vojakov, ktorí zomreli počas poľsko-sovietskej vojny roku 1920 [492].

Podľa našej viery je poľská skúsenosť s riešením problému náboženskej výchovy indikatívna a užitočná najmä pre Ukrajinu. Napriek komunistickej minulosti a nútenému ateizmu zostáva Poľsko v súčasnosti krajinou s mocnou náboženskou tradíciou, ktorá, samozrejme, ovplyvňuje vzťah medzi štátom a cirkvou vo vzdelávacej sfére.

Podľa zákona o systéme vzdelávania z roku 1991 (Dziennik ustaw 1991 nr 95 poz. 425) a nariadenia ministra školstva o podmienkach a formách náboženskej výchovy na verejných školách zo 14. apríla 1992 (Dziennik ustaw 1992 nr 36 poz. 155), ako aj v súlade s vatikánskymi dohodami, všetky náboženské organizácie

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

uznané zákonom majú právo vykonávať náboženské štúdium v škole vo výške 2 hodiny týždenne, ak trieda má najmenej 7 študentov, ktorí vyznávajú náboženstvo.

Náboženské organizácie a štát kolektívne kontrolujú vyučovanie náboženstva. Ak sú rodičia proti štúdiu náboženstva v škole, potom si deti vyberajú medzi tromi ďalšími humanitárnymi predmetmi, z ktorých jeden potvrdzuje [374, s. 74]. Je dôležité, že kazatelia, ktorí vyučujú náboženstvo vo slobodných vzdelávacích inštitúciách dostávajú plat zo štátneho rozpočtu. V poslednom čase je obsah kurzu náboženskej výchovy prepracovaný z dôvodu odmietnutia tradičného prístupu učenia sa práva a zavedenia filozofického, individuálne orientovaného pohľadu, ktorý nabáda k pochopeniu rôznych životných situácií prostredníctvom prizmu viery.

Je známe, že Poľsko vstúpilo do Európskej únie, a preto je jeho legislatíva v súlade s medzinárodnými normami, vrátane otázky kresťanského vzdelávania. V tomto ohľade môže Ukrajina vziať príklad z Poľska. Koniec koncov, nie je ani reč o porušovaní ústavy v súvislosti so zavádzaním náboženstva do vzdelávacieho systému [374, c. 74].

Treba zdôrazniť dôležitú skutočnosť: princíp sekulárnej povahy štátu neznamena povinné pravidlo ateizmu a úprimne antiklerikálnu orientáciu vzdelávania. Vzdelávací systém postkomunistického Poľska sa teda vyznačuje zavedením náboženskej výchovy vo forme samostatných disciplín vo vzdelávacích inštitúciách všetkých foriem vlastníctva a zaručuje študentom právo na slobodnú voľbu. Podľa autora štát nemôže a nemôže poprieť významnú časť obyvateľstva našej krajiny v náboženskej výchove. Odmietnutie jedného občana v náboženskom vzdelávaní na základe neochoty ostatných občanov prijímať ho porušuje práva prvého občana.

T. Jensen, vedúci seminára na Katedre náboženských štúdií na Univerzite v južnom Dánsku, rozlišuje medzi tromi typmi náboženskej výchovy v Európe: 1)

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

nedostatok takéhoto štúdia v škole (Francúzsko); 2) náboženské vzdelávanie garantované štátom (Nemecko, Fínsko, Rakúsko, Belgicko, Poľsko); 3) Nespoľahlivé vzdelávanie, garantované štátom (Veľká Británia, Dánsko, Švédsko, Nórsko) [496 s. 85]. V Poľsku, rovnako ako v Nemecku, Fínsku, Rakúsku, Belgicku a niektorých ďalších európskych krajinách, skutočne existuje typ náboženskej výchovy založený na zárukách a financovaní zo strany štátu

Poľskí politickí vedci správne poukazujú na to, že podstatou postkomunistickej transformácie spoločnosti je fenomén „zostať na ceste“, ktorý sa prejavuje v oveľa väčšej miere, ako je tomu v prípade stabilných krajín, s jasne definovaným iba východiskovým bodom, pričom realita a horizonty budúcnosti zostávajú nejasné. V scenári transformácie Poľska je stelesnená túžba po plnom členstve vo svete západoeurópskej demokracie, čo znamená predpoklad pre napodobňovanie krajín Európskej únie, predovšetkým z hľadiska hospodárskeho, právneho a v menšom rozsahu aj náboženského vyznania.

Zmeny, ku ktorým došlo v štáte, možno vidieť z rôznych hľadísk: systémového a subjektívneho. Pokiaľ ide o systémovú perspektívu, politické zmeny sú v popredí - viacstranný a demokratický systém prichádza nahradiť systém jednej strany. Priamym dôsledkom týchto transformácií bola subjektívizácia spoločnosti a jej dôsledok - formovanie politickej spoločnosti. Rozdelenie politickej arény pre ľavicové strany, postkomunistické strany a strany obdobia po solidarite, početné a chátrajúce strany správneho smeru a centristické strany boli počas posledných dvadsiatich rokov sprevádzané väčšou alebo menšou diferenciáciou skupín ľudí sympatických k jednej alebo druhej strane, vo veľkej miere v závislosti od priamej účasti uvedených strán v pôsobiacej vláde.

Parlamentné a prezidentské voľby vedú mobilizáciu a demonštráciu politických sympatií pre spoločnosť. Takáto možnosť ovplyvniť politickú realitu bola v porovnaní s predchádzajúcou érou pokrytectva významnou inováciou. Trvalé zmeny sa vyskytujú aj v systéme práva [533, s. 121].

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

Z hľadiska subjektívnej perspektívy, inými slovami, z hľadiska tzv. „Priemernej osoby“ je transformácia analyzovaná prostredníctvom prizmu problémov, ktoré vytvára. Často sa objavujú pocity spojené s minulosťou, ktoré sa živia ľuďmi, ktorých blahobyť sa v dôsledku reforiem výrazne zhoršil. Významnou skupinou ľudí, ktorých životy sa nedajú nazvať silnými a privilegovanými v modernom Poľsku, sú dôchodcovia, dedičania a ľudia žijúci zo sociálnej pomoci.

Vo všeobecnosti bol v roku 2000 ich podiel 47,3% spoločnosti [545, s. 99]. Politické stranícke slogany počas volebných kampaní poskytujú dobrý prehľad o problémoch, ktoré Poliaci znepokojujú po 20 rokoch reformy. Nie je náhoda, že poľský sociálny vedec M. Zhyulkovsky po R. Darendorfovi tvrdil, že najjednoduchšou súčasťou zmeny systému je reforma práva a politických inštitúcií [591, s. 177]. Proces transformácie sociálneho vedomia je oveľa komplikovanejší. Z hľadiska iných predpokladov sa zdá, že reformy v Poľsku, a teda aj možnosť prispôsobenia sa poľským podmienkam koncepcií demokratických západných krajín, sú problematické

Napríklad na konci minulého storočia poľský výskumník Y. Stanishkis zdôraznil pomalosť a neúplnosť formovania strednej triedy (typickej pre formovanie kapitalizmu na Západe), nemožnosť porovnávať ekonomické procesy prebiehajúce v Poľsku a regióne západnej Európy, ako aj procesy formovania štátnych inštitúcií a politických inštitúcií. elita [554, s. 168-174].

P. Shtompka je presvedčený, že samotná transformácia je predovšetkým zmenou v politike a ekonómii, ale v kultúre, ľudskom vedomí, ktoré z nej nevychádza cez globálne zmeny a boje s nedostatkom stability a dôvery, úzkosti, psychologickéj traumy [558, s. 29]. Zároveň je tento obraz trochu zjednodušujúci, pretože sa zdá, že pozitívne aspekty transformácie sú mimo dohľadu: šance, ktoré prináša, zmena k lepšiemu, vytváranie spoločenských skupín, ktoré sú expresívnymi nositeľmi - podľa terminológie M. Webera - „transformácia“ a „demokratizácia“. 312, str. 31].

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POESKU

Nové hospodárske príležitosti, ktoré prinášajú voľný trh, využili tie sociálne skupiny, ktoré sú viac-menej naklonené zaujať privilegované pozície. Sloboda spôsobená pádom komunizmu a pre niektorých občanov bola záťažou, iní boli zvyknutí na obohacovanie. Zmenili sa životne dôležité hodnoty a objavili sa nové prvky životného štýlu. Transparentnosť hraníc a otvorenosti na celom svete dala Poliakom možnosť cestovať do zahraničia. Vlastníctvo cudzieho pasu prestáva byť výsadou vyvolených.

V poľskej tlači sa upriamila pozornosť na skutočnosť, že v niektorých častiach poľskej armády boli poľské ortodoxné náboženstvá diskriminované. Na mieste sú nútení hovoriť katolícke modlitby. Vzhľadom na to, na konci roku 1993, minister národnej obrany podpísal príkaz na zriadenie poľského pravoslávneho ordinariátu - ortodoxnej armádno-bohoslužby v armáde a od 12. júna 1994 začali ortodoxní kapláni svoje pastoračné aktivity. V januári 1995 minister poľskej národnej obrany schválil nariadenia o pastoračných aktivitách v ozbrojených silách evanjelistickej cirkvi a zriadení evanjelikálnej vojenskej služby [448, s. 128-129]. Proces vytvárania nového typu vzťahu medzi štátom a cirkvou bol zaťažovaný konfliktmi. Koncom roka 1992 sa medzi lídrami katolíckej komunity a poľskými politikmi objavili veľké spory o mnohých otázkach. Skupina „katolícky prípad“ vo svojej žiadosti požadovala rezignáciu komisára pre ľudské práva T. Tsilinskyho, pričom vzala na vedomie obavy, ktoré objavil, s novými podmienkami vyučovania náboženstva v školách, ktoré podľa jeho názoru porušili ústavné záruky slobody svedomia.

O niečo neskôr bývalý vodca Solidarity a potom vodca politickej strany Demokratická únia V. Frazenyuk obvinili katolícku cirkev z túžby zjednotiť inštitúcie štátu a náboženstva do jedného celku. Osobitnú pozornosť venoval zámerom obmedziť právo ukončiť tehotenstvo stanovené právnymi predpismi. Mnohí poprední poľskí novinári otvorene hovorili proti novému zákonu v oblasti televízie a rozhlasu, ktorý vyžadoval, aby televízne a rozhlasové stanice „posilňovali rodinu“ a demonštrovali „rešpektovanie kresťanského hodnotového systému“ [458].

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

Opovrhovaný poľskou spoločnosťou a prijatý parlamentom v roku 1993 zákon zakazujúci (s určitými výnimkami) potraty.

Prijatiu Ústavy Poľskej republiky 2. apríla 1997 (ktorej obsah bol prerokovaný vyššie) predchádzala osemročná diskusia a dohoda medzi parlamentnými frakciami a politickými stranami.

Témou väčšiny diskusií bol náboženský problém. Poslanci argumentovali o prípustnosti odkazov v preambule Základného zákona na „Boha ako najvyššieho morálneho orgánu“ pre štát a spoločnosť, optimálny model vzťahu medzi štátom a cirkvou a význam osobitnej úlohy v dejinách katolíckej cirkvi v krajine.

Kompromis dosiahnutý medzi hlavnými stranami a biskupstvom katolíckej cirkvi umožnil získať viac ako dve tretiny hlasov poslancov parlamentu potrebných na prijatie ústavy a na zabezpečenie podpory obyvateľstva v referende. Pokiaľ ide o obsah slobody svedomia v základnom zákone krajiny, prokatalytický publicista Y. Novak-Yezovskij poznamenal, že v ústave „je Boh pre tých, ktorí v Neho veria, a niet Ho pre tých, ktorí neveria v Boha“ [pozri. : 563, s. 13

"Otvorený list všetkým poľským veriacim v krajine av zahraničí o otázkach zapamätania si Božieho mena v novej ústave Poľskej republiky" poslal arcibiskup Y. Mikhalk. Rozhodnutie ústavnej komisie o nemožnosti odvolania sa k Bohu ako Najvyššej hodnote je podľa neho „ignorovaním náboženskej viery väčšiny“. Biskup verí, že „je nevyhnutné chrániť právo cirkví na právne sebaurčenie v ústave“ [336, s. 90].

Poľsko, prvé z bývalých socialistických krajín, uskutočnilo liberálno-politickú transformáciu prijatím nových demokratických noriem v oblasti náboženstva. Ďalšie krajiny Varšavskej zmluvy dostali skvelý príklad na vytvorenie nového modelu vzťahov medzi štátom a cirkvou. V dôsledku týchto transformácií zaznamenávajú sociológovia rýchly rast náboženskej siete v tejto stredoeurópskej krajine.

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

Ak v roku 1989 bolo v Poľsku 30 rôznych denominácií, potom koncom 90. rokov ich počet dosiahol 80. Štúdie uskutočnené v rokoch 1995-1997 Centrom pre štúdium verejnej mienky v Poľsku poskytli zaujímavé výsledky. Podľa nich 79% dospelých ľudí verilo, že sú veriacimi - o 14% menej ako v roku 1989, 85% Poliakov uznalo, že cirkev zohrala pozitívnu úlohu v dejinách poľského štátu. 75% verilo, že cirkev je príliš zaneprázdnená politikou. 81% občanov sa postavilo proti zásahu cirkvi do súkromného života občanov [225, s. 3-9].

Na základe týchto empirických údajov možno konštatovať, že v polovici 90. rokov dvadsiateho storočia. Ukazovatele seba-šírenia viery, ako aj ukazovatele náboženských praktík boli udržiavané na pomerne vysokej úrovni s iba jednou malou úpravou. Týka sa poklesu počtu ľudí, ktorí sa hlásali hlboko veriacich (10-15%), čo by mohlo naznačovať miernu zmenu intenzity postoja k náboženstvu.

Vo svetle niektorých znejúcich názorov verejnosti možno tvrdiť, že mnohí katolíci majú veľa váhania. "Toto je nejednoznačná viera, zmiešaná s podozreniami a pochybnosťami vyplývajúcimi zo stretu hodnôt uznávaných spoločnosťou, s hodnotami, ktoré cirkev prijíma (afektívna a kognitívna disonancia)" [196, s. 111], - sumarizuje poľského sociológa Y. Marianského.

Výskumník tiež robí zaujímavé pozorovanie, podľa ktorého sa prípady náboženského analfabecizmu (neznalosti) vyskytujú častejšie v Poľsku ako deformácia náboženských znalostí (falošné znalosti). Mnohí katolíci nemajú jasnú znalosť základných náboženských tém. Ani dogma viery nie je pre niektorých katolíkov niečo "pochopteľné" a rozoznateľné medzi falošnými obvineniami [196, s. 111].

Postkomunistické transformácie viedli k radikálnym zmenám inštitucionálneho systému v krajine. Tieto zmeny do značnej miery

priamo súvisiace s aktívnou pozíciou katolíckej cirkvi - zavedenie náboženských vyučovaní na verejných školách (katechizmus bol formálne zrušený

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POESKU

v roku 1961), iniciatívy na zrušenie úplného potratu, účasť na vyhlásení okamžitého konkordátu s apoštolským kapitolom, diskusie venované novej ústave.

Postupne klesali pod tento vplyv všetky inštitúcie dôležité pre spoločenský život, s výnimkou katolíckej cirkvi, ktorá si (ako v časoch Poľska a po druhej svetovej vojne) zachovala svoju inštitucionálnu integritu a ktorej identita neporušila udalosti "tichej revolúcie".

Pretrvávajúce a obetavosť cirkvi sú najzreteľnejšie viditeľné v oblasti politiky, najmä počas parlamentnej volebnej kampane v roku 1991. Poľskí biskupi o tom hovorili na mnohých plenárnych zasadnutiach a konferenciách a ich výzvy veriacim boli multidimenzionálne. Vyzývali na hlasovanie, boj proti pasivite, argumentujúc tým, že nikto, viac veriaci, nemôže byť ľahostajný k tomu, čo politické spoločenstvo, v ktorom musia žiť. : 569].

Vyjadrenie vôle umožnilo katolíkom vybrať si tých ľudí, ktorí zaručujú štruktúru a vývoj štátu, blízky katolíkom, alebo tak, že „najviac zodpovedá kresťanskej vízii človeka a spoločenským základom Cirkvi“. Následne biskupi tento obraz trochu vysvetlili: „Kresťan si nemôže vybrať systém, ktorý odmieta zúčastniť sa na verejnom živote Pána. Z týchto pozícií je potrebné analyzovať programy strán, ktoré idú do volieb, a hodnotiť ich čestne v súlade s objektívnymi princípmi kresťanskej etiky“.

V iných listoch episkopátu podliehajú určité vlastnosti kandidátov posudzovaných v rámci vyššie uvedených zásad „objektívnej kresťanskej etiky“ určitým objasneniam. Malo by to byť "čestní a múdri ľudia, ktorí uznávajú evanjeliový systém hodnôt a poľskú kresťanskú tradíciu," pretože "zaručujú dodržiavanie identity ľudí a ich kresťanských hodnôt", ktorí "sú zodpovední za ochranu života ľudí od momentu jeho narodenia". Podrobne sa diskutuje o negatívnych vlastnostiach potenciálnych kandidátov. : 569].

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

Začiatkom deväťdesiatych rokov sa v kázňach biskupov objavili viaceré otázky: pozitívne a negatívne vlastnosti kandidátov (v parlamente alebo v Sejme), kritériá, ktoré majú voliči dodržiavať, ako aj otázka, prečo by mal byť zvolený jeden alebo druhý kandidát. A nakoniec, dôležitá otázka, ktorý štát by mal byť Poľsko. V rozhovore z roku 1991, biskup A. Orschlyk, na otázku redaktora: „Čo má upriamiť hlavnú pozornosť na členstvo kandidáta a jeho etické charakteristiky alebo na jeho kompetencie?“ - odpovedal, že „zvolení katolíci by sa mali pozrieť, či kandidát reaguje všetkých kritérií.

Dôležité je etické hľadisko života, názory človeka. Veriaci uznávajú transcendentálnu vhodnosť kandidáta a korešpondenciu jeho názorov na postavenie štátu. Toto sa odrazilo v kontroverzii návrhu Ústavy, ktorá konečne vstúpila do života Poliakov v roku 1997. Spor sa týkal okrem iného vzorca, ktorý opisuje vzťah medzi štátom a cirkvou. Vzorec na oddelenie cirkvi od štátu zaznamenaného v návrhu bol potvrdený stranou kostola.

Pozícia Konferencie biskupstva Poľska vo veciach novej ústavy obsahovala aj prvky kritiky projektu a postuláty ako: „Považujeme tiež za nevyhnutné, aby sa v texte ústavy zobrazovali najväčšie hodnoty poľského ľudu, hodnoty, ktoré vytvorili jeho históriu a osud, hodnoty úzko súvisiace s evanjelizáciou spoločnosti, Z ústavy je potrebné odstrániť vzorec na oddelenie katolíckej cirkvi od štátu. Ústava musí uznať katolícku cirkev ako verejnoprávny subjekt.

Na tento účel sa pridáva memorandum z roku 1947 ako vyjadrenie solidarity s návrhmi v ňom obsiahnutými.

Tam, okrem iného, existujú teokratické vzorce ako: „Spoločenstvo ako verejné a politické zhromaždenie poľských katolíckych ľudí musí byť v ústave kresťanského štátu, ktorý uznáva Boha ako najvyššieho pána, zúčastňuje sa na

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

činach rešpektovania Boha a oceňuje katolícke svedomie občanov. uľahčenie uznania ich viery a dosiahnutia konečného cieľa.

Biskupi formulovali miesto Poľska v širšom kontexte - celý svet a predovšetkým pred vyhlídkou vstupu do Európskej únie - Európy.

V pastoračnom liste biskupstva Poľska z 30. júna 1991, v kontexte roka skúšky týkajúceho sa katechetiky v škole, bola formulovaná otázka, ktorá bola neskôr uznaná ako veľmi charakteristická a opakovane citovaná: Koniec druhého tisícročia éry Krista, ale ešte evanjelizácie je skôr úlohou ako úspechom.

Božie slovo a Božie evanjelium nemožno merať dočasnými úspechmi. Nemá však Európa právo pýtať sa, prečo Poľsko začalo nekrvavú bitku o novú ľudskú formáciu? Autorka je presvedčená o rozhodujúcej úlohe Poľska, Poľska a poľského katolicizmu spolu s cirkvou v dejinách sveta a Európy. Myšlienky kresťanského štátu sú proti západnej Európe ako "pokazenej krajine", ktorá chce poraziť Poľsko, priniesť rodinnú poruchu, stratu viery ... "[484, s. 9].

Návšteva poľských biskupov v Bruseli v roku 1997 mala veľký význam pre definovanie geopolitických orientácií, neskončila však kritickú kritiku „materializovanej“ západnej Európy, ale boli tu aj vyjadrenia, ktoré jednoznačne potvrdzujú prístupenie Poľska k Európskej únii. Napríklad biskup T. Pieronec verejne argumentoval, že „nie je možné použiť cirkev pre európsku demagógiu a zahriať protieurópske nálady. Spojené štáty nemajú inú možnosť "[533, s. 130].

Cirkevní hierarchovia vyjadrili podobné názory na začiatku XXI. Storočia, avšak v ich prejavoch sa prejavil výrazný dôraz. V rozhovore 18. mája 2000 primát U. Glempa ako najväčšiu hrozbu pre Poľsko nazval ideológiu sekularizácie, stratu duchovných hodnôt, sektárstvo av dlhodobom horizonte - zjednotenie Európy a islamu. Pozitívne načrtol aj úlohu kresťanstva v procese zjednotenia Európy, ktorá formovala náboženské poslanstvo: „Dnes chce cirkev dať ľuďom to isté: povedať, že

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

čím vyššia je ekonomika, tým je pravda, že okrem zisku existuje miesto a láska, ktorá je dôležitejšia, byť “. , a nie "matka".

Toto sú základné princípy, ktoré chceme niest' ľudí “[506, s. 12]. Arcibiskup G. Mushynsky v rozhovore v marci 2000, pri príležitosti stretnutia v Gniezne, sedem prezidentov zdôraznilo aj otázku náboženských hodnôt ako prvku identity Európy. Nezmienil sa o otázke novinárky o možnej úlohe Poľska v „vytváraní nového človeka v Poľsku“, ktorý mal byť poučný pre Európu, ale tvrdil, že „jednota uznania nás zaväzuje, aby sme ako kresťanský národ priniesli na svetlo to, čo je dôležité pre kresťanstvo: svedectvo vitality viery.

Po prvé - evanjeliom a denne. Božské uctievanie má svoj význam len vtedy, keď je to dodatok k svedectvu života. Poľsko nie je len krajinou, v ktorej iní musia z nejakého dôvodu študovať, ale naopak - Poliaci musia v iných európskych krajinách niečo hodnotnejšie. : 506]. Existuje nová, odlišná „optika“, ktorá hodnotí vzájomné vzťahy medzi Poľskom a Európou, Poliakmi a inými národmi.

Arcibiskup Y. Zhitsinsky tvrdí, že „či si ponecháme svoju katolícku identitu v meniacej sa Európe, nie je závislá na politických rozhodnutiach, ale na tom, či dokážeme hlboko veriť v Boha a zaviesť do nových životných podmienok svedectvo o láske ku Kristovi. Ak nám chýba hlboká a živá viera, aj keď sa ocitneme mimo štruktúr Únie, mladšia generácia bude hľadať iné modely v živote, cudzie kresťanstvu, napodobňujúce štýl, ktorý vidia v médiách alebo pri cestách do zahraničia. “[217, s. 31].

Podľa J. Zhitsinskeho je budovanie zjednotenej Európy spoločnou úlohou všetkých Európanov a má vytvoriť spoločenstvo ducha, ktoré vyrastá zo spoločných koreňov kresťanskej kultúry. Je tiež pozoruhodné, že biskupi sa nezúčastnili na pravidelnej prezidentskej kampani, ktorá trvala od pádu roku 2000. Počet publikácií ovplyvňujúcich politiku na začiatku 90. rokov minulého storočia, mnohokrát prevyšoval ich počet v rokoch 2000 a 2001,

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

Napríklad počas parlamentných volieb biskupi zasiahli iba pred voľbami - 25. augusta 2001 v Częstochowej pri príležitosti sviatku Panny Márie z Częstochowej, pričom pripravili dokument určený veriacim "Slovo pastora Rady poľského biskupstva pred parlamentnými voľbami". List poukázal na hrozbu, predovšetkým na morálny plán, spojený s prechodom moci na ľavú a liberálnu skupinu.

„Katolícka komunita nemôže podporiť politickú skupinu, ktorá jednoducho deklaruje zámery na implementáciu zákonov, ktoré sú namierené proti základnému právu na život. V zjednotenej Európe musíme zachovať náš etický rámec. 40 miliónov ľudí si zaslúži, aby si ich zástupcovia v parlamente uvedomovali o stáročných identity, pôsobiacich v politickej a ekonomickej oblasti, starajúcich sa o správnu formáciu mladšej generácie, starajúcich sa o kultúrne dedičstvo a zachovávajúc systém hodnôt, ktoré v modernej Európe nebudú čeliť Poľsku na nebezpečnej ceste. amatérsky pohľad na ľudí a štát. : 573, str. 87].

Katolícka cirkev v prítomnosti Poľska čelí vážnym problémom vo vzťahoch so zástupcami demokratických síl. Poľská demokracia má s poľskou katolíckou cirkvou vážne problémy. Každý poľský kňaz sa môže čudovať, ako je teraz v Poľsku bezplatne kritizovaná cirkev, ktorá významne prispela k oslobodeniu Poľska? Ako sa ukázalo, priemerný pól naráža na to, že demokracia, ktorá sa vrátila Poľsku ku všetkým jeho právam, je dnes kritizovaná ešte horlivejšie ako doteraz totalitné komunistické režimy? "Prečo" tolerancia "sa stala podozrivým slovom?" - úzkostlivo sa opýtal známy poľský intelektuál A. Michnik [203, s. 50].

Za posledných 20 rokov komunistickej diktatúry pripisovala demokratická opozícia cirkvi nie takú úlohu diplomata ako úlohu prokurátora, ktorý otvorene deklaruje svoj nesúhlas s politikou. Okrem toho utláčaná spoločnosť v cirkvi videla účinný obranca svojich potrieb a nádejí. Z pozície cirkvi bola myšlienka slobodného myslenia, ktorá vychádza z tradícií liberalizmu a ľavicového hnutia, prirodzeným

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POESKU

spojencom v boji proti komunizmu. V dôsledku toho sa medzi cirkvou a liberálnymi intelektuálmi vyvinul plodný dialóg plný súhlasu a dobrej vôle.

Kolaps komunizmu však tento dialóg ukončil a spoločnosť oslobodená od zotročovania odmietla uznať biskupov právomoci, ktoré im dali v období pred rokom 1989. V rámci cirkvi sa vytvoril antiliberálny trend v rámci cirkvi, v rámci ktorého sa používal jazyk náboženskej vojny. Radikálny antiklericizmus sa zároveň objavil v liberálnych i opozičných kruhoch ľavého krídla. Cirkev zaujala pozíciu nedôvery vo vzťahu k demokracii, zatiaľ čo demokracia sa stala ešte nedôverčivejšou voči cirkvi.

Jasný komentátor historického osudu Poľska, J. Tischner, verí, že totalitný komunizmus, ktorý sa snažil vytlačiť náboženstvo, bol paródiou na náboženstvo sám v snahách o vytvorenie absolútnej pravdy. V totalitarizme vidí skúšku samotnej viery. Komunizmus prispel k očisteniu viery, čím jej priniesol známy osud hrdinstva. Podľa názoru J. Tischnera politizácia kresťanstva vedie k vytvoreniu politického náboženstva: „Politické náboženstvo nastáva vtedy, keď sú charakteristiky politického súpera založené na náboženských kategóriách.

Rozvoj politického náboženstva je svojou podstatou podobný „náboženstvu totalitarizmu“. Totalita ponúka svoju vlastnú predstavu o absolútnej pravde, zatiaľ čo politické náboženstvo v počiatočnom štádiu využíva hlavnú myšlienku Boha na politické účely. Takéto vykorisťovanie by však bolo nemožné bez falšovania myšlienky Boha, hoci to samo o sebe nie je nevyhnutne také isté, ako u totalitarizmu. Politické náboženstvo mení samotnú podstatu moci. Viera sa stáva nástrojom politiky a stráca svoju hlbokú náboženskú podstatu. Samotná politika sa však nemení. Podstatou politiky, ako sa bežne verí, je starostlivosť o spoločné dobro, ktoré je zakotvené v uplatňovaní zásady právneho štátu.

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POESKU

Pokiaľ ide o politické náboženstvo, usiluje sa neriadiť zákon, ale vládnuť vládcom a vykorisťovanie náboženstva je zamerané na dosiahnutie absolútnej moci. Svetská moc sa spája s náboženskou autoritou. Politika sa snaží vyjadriť a vyvinúť úsilie smerom k ospravedlneniu. Protivník kráľa sa stáva tým, ktorý uzavrel dohodu so Satanom. Môžeme hovoriť s niekým, ako je tento? Dokonca aj spoločný vzhlád pre verejnosť si zaslúži odsúdenie “[564, s. 175].

Kde vzniká politické náboženstvo? Ak neberieme do úvahy oportunizmus a výlučne cynické využitie náboženstva, musíme hľadať jeho korene v samotnej forme poľskej religiozity. J. Tischner poznamenáva: „Hlavným problémom je svedectvo. Musíme svedčiť! Vyšli sme z komunizmu ako svedkovia viery. Ako svedkovia viery sme sa zhromaždili k masám, ktoré oslavovali 1000. výročie Poľska. Ako svedkovia sme oslavovali voľby poľského pápeža. Ako svedkovia sme zablahoželali Jánovi Pavlovi II. K jeho vlasti. Ako svedkovia sme riskovali naše životy, zúčastňovali sa štrajkov, stavali sme kostoly, učili sme naše detské katechézy, stretli sme sa s krajanmi, ktorí sa vrátili do vlasti.

Z našej strany to bolo všetko jedno veľké svedectvo ... Nemôžeme povedať, že politické náboženstvo je náboženstvom svedectva. Preto hovorím, toto je naša cesta “[564, s. 177].

To znamená, že existuje mnoho náznakov, že takmer okamžite po zvrhnutí komunistických režimov v krajinách strednej a východnej Európy sa začali objavovať prvky odcudzenia medzi cirkvou a národnou elitou. Tento fenomén je o to paradoxnejší, o to aktívnejší elity prejavili svoju oddanosť náboženským hodnotám, symbolom a samostatným hierarchom. Nepochybne, v dezintegrovanej spoločnosti, pre tých, ktorí v nej majú vysoké postavenie, zaujímajú mocenské pozície alebo sa riadia jej úspechmi, je cirkev skôr atraktívnou inštitúciou.

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

Koniec koncov, má hlboko zakorenenú štruktúru, spoľahlivú komunikáciu, dostatočne účinný ideologický a propagandistický aparát. Postkomunistické elity vo svojom postoji k náboženským inštitúciám sa však od začiatku začínajú prejavovať tak či onak „všeobecnými škvrnami“ sociopolitického, kultúrneho, sociálno-psychologického kontextu, ktorý ich formoval, ako na to poukázal V. Yelensky. detail : 96].

Dá sa pripomenúť, ako otvorene spoliehať sa na katolícku cirkev, L. Valenca stratil prezidentské voľby v roku 1995, pretože podcenil sily odporu poľskej občianskej spoločnosti k obnoveniu vplyvu katolíckej cirkvi vo verejnej sfére.

Je to znakom toho, že v Poľsku, ako aj v iných krajinách strednej a východnej Európy dochádza k vývoju smerujúcemu k opusteniu duchovnej vlády katolíckej cirkvi, čo demonštruje vhodnosť mimovoľnej civilnej moci. "Tvrdenia Katolíckej cirkvi v Poľsku a pravoslávnej cirkvi - v Rusku ukazujú, aké je pre mnohých ľudí ťažké vnímať všetky následky skutočného oddelenia cirkví od štátu" [47, s. 50], - správne poznamenáva francúzskeho sociológa J.-P. Willem.

Ján Pavol II. V encyklike „Evangelium Vitae“ (1995) odsúdil „tyraniú“ demokratických štátov, ktoré za určitých podmienok legalizovali interrupciu, a rozvíja myšlienku hraníc demokracie ako systému, ktorý nie je samoúčelný, ale musí zostať predmetom morálneho zákona. 47, str. 50]. Preto konflikt suverenity demokratickej spoločnosti a cirkvi, ktorá je „pravidlom pravdy“, nemôže akceptovať plnú emancipáciu človeka a spoločnosti z tradície a authority.

Významná časť poľskej spoločnosti a poľskej cirkvi sa stretla s pádom komunizmu v roku 1989, pričom si bola istá svojou politickou neomylnosťou. V tejto bez hriešnosti dve tváre - morálny absolutista, hľadač absolútnej spravodlivosti a rebel, ktorý zvrhol komunizmus a usiluje o moc. V obidvoch prejavoch však existoval charakteristický rys, ktorý sa týkal človeka z predchádzajúcej éry sovietskeho komunizmu - zvyk manichejského myslenia.

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

V sovietskej ére komunistická strana prisľúbila svojim subjektom zapojiť ich do absolútnej pravdy a komunizmus bol prezentovaný ako konečný cieľ na ceste k absolútnej spravodlivosti. Na jednej strane bol komunizmus údajne „kráľovstvom slobody“, stelesnením absolútneho dobra, sveta rovných, slobodných a spravodlivých ľudí, ktorí sa zhromaždili v boji proti svetu absolútneho zla - vykorisťovaniu, otroctvu a sociálnej nerovnosti. Na druhej strane komunizmus vyhlásil svoj vlastný objav tajomstva historického determinizmu a neomylnosti svojej predpovede budúcnosti.

Preto „beztriedny raj“ nebol len svetom snov; navyše bol "rajom", ktorému sa nedalo vyhnúť. Protest proti komunizmu, ktorý vytvoril ilúziu racionálne organizovanej a "slobodnej" práce, mohol byť len obmedzený človek. To je to, čo sovietsky komunizmus nebol len policajnou diktatúrou. Systém dostal podporu od ľudí. Podľa J. Tischnera, muž, ktorý dlhuje tieto ilúzie komunizmu, sa na ňom stal závislým. Vznikol konflikt medzi povstalcami a mladým demokratickým štátom.

Je možný "katolícky fundamentalizmus"? Bol tento pojem vynájdený odporcami cirkvi? Zdá sa, že v Poľsku vznikol určitý druh katolíckeho fundamentalizmu, ktorý prijal taktiku, ktorá je vlastná všetkým druhom náboženského fundamentalizmu. Využíva najmä všetky výhody a výhody, ktoré poskytuje v demokratickom systéme, vrátane finančných výhod. Zároveň obviňuje demokratický poriadok zo straty hodnôt a snaží sa tak zaviesť demokraciu na svoj vlastný systém hodnôt.

To znamená, že spoločnosť ako celok, aj keď dodržiava princíp pluralizmu, musí žiť v súlade s týmito normami.

Katolícky fundamentalizmus ostro odhaľuje „ranu liberalizmu“ v lone cirkvi; Príkladom extrémnej formy prejavu takéhoto zjavenia môže byť vyhlásenie poľského arcibiskupa M. Lefebvreho: „Akonáhle cieľom vzťahu medzi cirkvou a

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POESKU

štátom bolo vytvoriť katolícky štát, ideálnym stelesnením ríše kráľovstva nášho Pána Ježiša Krista.

Dnes sa vytvorenie nelegitímneho spojenectva vatikánskeho kostola s ateistickým štátom stalo spoločnosťou pluralizmu, náboženskej Babel Tower, neutrálnym štátom, hranicou snov slobodomurárstva “(Cit.). pre: 566, s. Nič nenaznačuje, že európska demokracia našla riešenie tohto problému. Demokracia akceptuje relativizáciu všetkých absolutórií, iba demokratický postup pri riešení ideologických sporov a nájdenie kompromisov v konflikte záujmov je absolútny.

Dilema voľby medzi možnosťou autoritárskych rozhodnutí a logikou neobmedzenej slobody bude vždy sprevádzať demokratickú civilizáciu. Poľský filozof L. Kolakowski v tejto súvislosti uvádza: „Neviem žiaden dobrý argument na podporu presvedčenia, že najlepším spôsobom, ako posilniť kresťanskú morálku, je zvýšiť počet špiónov, informátorov, väzňov a policajtov. Ak cirkev nedokáže rozlíšiť hriech od kázne a duchovného vplyvu, bez toho, aby sa uchýlila k násiliu, ak je jeho činnosť taká neúčinná, cirkev sa musí viniť na seba a nie na sekulárnu moc “(Cit.. pre: 566, str. 201-202).

Ďalší známy fundamentalista J. Jakovsky píše: „Z hľadiska demo-liberalizmu sa tolerancia prejavuje ako neobmedzené prijatie alebo prijatie všetkých, vrátane zla a hanby. Ideológia demo-liberalizmu sa snaží zničiť tradičné chápanie a náboženstvo a nahradiť ich pseudo-etickou toleranciou. V moderných demo-liberálnych krajinách existuje tendencia k ich znovuzrodeniu v teokracii svetského humanizmu, zahalenej pod názvom demokratického právneho štátu. Výhodou zákona nad etikou je norma. Zákon porušuje princíp nenásilia vo vzťahu k jednotlivcovi, ako aj ľudské právo na autonómiu, ľudské myslenie podlieha zákonom štátu, všetky sféry života sú pod kontrolou. “[Cit.. pre: 566, str. 201-202].

Vzhľadom na vyššie uvedené stojí za to zvážiť konsolidáciu tradícií Poľskej republiky, kde priaznivci rôznych náboženstiev žili v harmónii, aj keď medzi sebou

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POESKU

nemali veľa priateľstva. Kríza tolerantní štát začal, keď agresívne duch pomsty zachvátil katolícku cirkev, katolíci začali obmedzovať práva občanov, non-katolíci. V dôsledku kolapsu tolerantného štátu vznikol „katolicizmus saskej éry“, náboženstvo sa zmenilo na ideológiu nadvlády. A tieto dve rôzne myšlienky, dve rôzne myšlienky o forme katolicizmu a jeho miesto v národnej kultúre, sa aj naďalej bojujú dodnes.

Niektorí Poliaci nazývajú svoju krajinu "katolíckym štátom poľského národa". A dodajú, že pravá poľština je poľský katolík. Na podporu svojej myšlienky navrhujú systém historických argumentov, ktoré vytvorili viacerí spisovatelia, počnúc J.-J. Russo a končiac arcibiskupom J Michalikom. Hovoria: "Potešte svojho blížneho, svojich nepriateľov, pravda vám dáva oslobodenie." Inými slovami, aby sme našli ideologické ospravedlnenie svojich činov, obrátili sa na kázeň na hore. Kľúčom k ich viere je odpustenie. Niektorí veria, že Prozreteľnosť im zverila poslanie prenasledovania a trestania hriešnikov. Iní hľadajú v sebe hriechy.

Existujú dva rôzne typy katolicizmu. Po období diktatúry je každý národ pred voľbou. Každý má navyše v tomto ohľade svoj vlastný problém. A každý to rozhoduje svojím vlastným spôsobom. Katolícka cirkev bola dôležitým faktorom pri konfrontácii komunizmu, ale nie jediného, a jej antikomunizmus nebol zbavený vnútorných rozporov. Medzi kňazmi boli odvážni a dôslední kňazi v konfrontácii, ale aj oportunisti. Dnes sa rituálny antikomunizmus stal symbolom konformizmu, slúžiacim vlastným záujmom. J. Tischner hovorí: „Ak hovoríme o tzv. Kresťanských skupinách, vidím ich ako poľskú verziu hlbokého nedemokratického lefebrizmu. Nechcem toto mlčať.

Hovorím to preto, aby som nikdy nepovedal, že sloboda umiera predo mnou, ale mlčala som o nej “[563, s. 12]. V tejto kontroverzii zohráva osobitnú úlohu pápež Ján Pavol II. Ako obhajcovia "katolíckeho štátu poľského národa", ako aj právnici "pravdy o odpustení" môžu nájsť argumenty vo svojom usmernení pre ich podporu. Títo poznajú, že nie je nič nebezpečnejšie ako dôvera v ich bez hriešnosť. Inak je

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POESKU

tolerancia zriedkavo výsledkom šľachty. Ľudia v štáte musia žiť s toleranciou vo vzájomnej viere; tolerantný, demokratický štát je konečným produktom vojny, v ktorej ani jedna strana nebola dostatočne silná, aby vyšla ako víťaz.

Preto budúcnosť demokratického systému závisí od toho, či poľskí ľudia môžu dosiahnuť zmierenie v náboženskej vojne, ktorá pokračuje dodnes. Ústava Poľskej republiky teraz zabezpečuje slobodu náboženského vyznania a viery a vláda toto právo v praxi zaručuje.

V súlade s pravidlami Zmluvy o zmierení z roku 1998 a ďalších medzinárodných nástrojov vláda sa snaží o intenzívnu spoluprácu s miestnou i zo zámorských destinácií a náboženských vyznaní. Táto politika je zameraná okrem iného s cieľom riešiť problematiku reštitúcií cirkevného majetku a náboženských objektov vyvlastnená komunistickou vládou bývalého totalitného Poľsku, rovnako ako v čase nacistickej perzekúcie. Vláda udržiava priateľské vzťahy s medzinárodnými židovskými označeniami, verejne kritizoval antisemitské činy a vyhlásenia predstaviteľov niektorých okrajových politických strán.

Poľská vláda vo svojom medzinárodnom politickom programe vyvinula a spolupracovala s rôznymi medzinárodnými organizáciami, vládnyimi aj mimovládnyimi, vrátane ukrajinskej. Pokrok sa dosiahol najmä pri zabezpečovaní vykonávania zákonov, ktoré umožňujú náboženským vyznaniam predkladať vláde nároky týkajúce sa návratu vlastníctva k nemu, ktoré vlastnila pred druhou svetovou vojnou a ktoré bolo následne znárodnené; takéto zákony možno považovať za veľký krok poľskej legislatívy k skutočnej demokracii.

Zákony teraz upravujú návrat kostolov a synagóg, cintorínov a budov používaných na iné účely. Napríklad v roku 2000 bolo uspokojených takmer dve a pol z troch tisícov cirkevných nárokov; 844 objektov bolo vrátených cirkvi rozhodnutím komisie pre odškodnenie majetku [457, s. 1-10].

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

Zákony o náboženskom verejnom vlastníctve sa však nevzťahujú na súkromné vlastníctvo žiadnej denominácie. V septembri 1999 Rada ministrov schválila zákon o privatizácii. Výbor bol zmenený a doplnený v časti, ktorá znemožňuje požiadavku bývalých poľských občanov žijúcich v zahraničí. Vláda tieto dodatky neschválila a výbor bol nútený zmeniť návrh zákona od tej doby v záujme tejto kategórie občanov a ich nástupcov [457, s. 1-10].

Podľa médií v roku 2013 vláda urobila určitý pokrok v plnení požiadaviek na návrat komunálneho majetku náboženským skupinám, ktoré trpeli holokaustom a komunizmom, hoci návrat židovského komunálneho majetku sa spomalil. Existuje množstvo správ o verejných priestupkoch alebo diskriminácii na základe etnickej príslušnosti, viery alebo procesného práva.

Náboženská panoráma moderného Poľska je nasledovná. V krajine je viac ako 150 uznaných alebo registrovaných cirkví a náboženských komunít [364, s. 455]. Najpočetnejšou z nich je, samozrejme, rímskokatolícka cirkev, pričom počet prívržencov dosahuje takmer 34,5 milióna ľudí. Podľa štatistík, ortodoxné v Poľsku viac ako pol milióna. Ukrajinskí gréckokatolíci a Svedkovia Jehovovi rozdeľujú medzi sebou tretiu a štvrtú pozíciu v registri cirkví a denominácií [364, s. 447].

Osobitné právne predpisy stanovujú vzťahy medzi 15 náboženskými skupinami a štátom, načrtávajú ich vnútornú štruktúru, činnosti a postupy návratu komunálneho majetku. 15 náboženských skupín je rímskokatolícka cirkev, poľská pravoslávna cirkev, evanjelická cirkev, evanjelická cirkev, evanjelická reformačná cirkev, metodistická cirkev, baptistická cirkev, cirkev adventistov siedmeho dňa, poľská katolícka cirkev, cirkev letníc, Únia židovských spoločenstiev, Kostol Života Márie, Starokatolíckej cirkvi Života Márie, Starej Východnej pravoslávnej cirkvi, Moslimskej náboženskej únie a Náboženskej únie Karaim.

Manželstvá registrované v jednej z týchto 15 skupín nevyžadujú ďalšiu registráciu v civilnom zázname o osobnom stave. Ďalších 158 registrovaných

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

náboženských skupín nemá právne vzťahy so štátom. Zákon zabezpečuje rovnakú ochranu všetkých registrovaných náboženských skupín.

V Poľsku sú už drsné sekcie, medzi ktorými sú na prvom mieste svedkovia Jehovovi, ako najpočetnejšia skupina. V krajine sa hľadajú nové náboženské hnutia. Takzvané "deštruktívne" sekty sú málo, ale sú o nich najviac rozprávané a napísané, sú proti nim varované. Tieto sekty zahŕňajú: Spojenú cirkev alebo hnutie Ducha Svätého pre jednotu svetového kresťanstva (tiež nazývané Slnko Mung Moon Church); Kršna Medzinárodná spoločnosť vedomia; Inštitút transcendentálneho poznania; Scientológia a scientologické cirkvi; Spoločenstvo nezávislých misijných zborov "Rodina" (predtým nazývané "Božie deti"); Nebo je zhromaždenie kresťanov Božským Duchom; Satanické pohyby [232, s. 442, 445].

Загальна чисельність сект і нових релігійних рухів сягає восьми десятків [232, с. 449].

Poľsko sa tak stalo náboženskou a ideologicky pluralistickou krajinou. Táto pluralistická panoráma viery a určitý okruh neveriacich však neoslabuje prominentný fenomén absolútnej väčšiny katolíkov v krajine: pre 2 milióny obyvateľov je 95% (podľa iných údajov 89%) rímskokatolícki (to znamená, že sú ešte viac ako tí, ktorí deklarujú svoju vieru) v Bohu).

Katolícka cirkev preto bola a zostáva v politickej aréne Poľska s autoritatívnou duchovnou mocou. Má silnú rozvetvenú infraštruktúru, ktorá sa vyvinula v komunistických časoch. Počet kňazov (takmer 30 000) umožňuje cirkvi riadiť misionárov do krajín Európy, Ázie, Afriky a Ameriky [364, s. 447].

Odborníci zároveň s alarmujúcou skutočnosťou zaznamenali, že náboženské pozdvihnutie 80. rokov, šírenie ateistického a materialisticko-spotrebiteľského sentimentu v spoločnosti po vstupe krajiny do Európskej únie zaniklo. V Poľsku sa vytvára čoraz viac krížov, o čom svedčia výsledky sociologických prieskumov, stáva sa čoraz viac skutočnou horúcou vierou v Boha. Iba 53% respondentov v roku

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POESKU

2010 uviedlo: „Som veriaci a nasledujem učenie cirkvi“ [217. - 2011. - č. 1 - str. 13]. Aj keď sa prevažná väčšina Poliakov tradične považuje za katolíkov (95-96%), iba 13% definuje svoju vieru ako veľmi hlbokú a úprimnú.

Pre väčšinu obyvateľov krajiny sa Veľká noc stala rodinnejšou ako náboženský sviatok. Je úžasné, že pre 13% občanov sú náboženské sviatky len dobrým dôvodom na zábavu vo svojom voľnom čase. Stále častejšie sa ľudia pravidelne modlia (dokonca aj nezamestnaní ho nemôžu nájsť na tento čas). Menej často chodia Poliaci do kostola. A tí, ktorí pravidelne navštevujú chrámy, si vôbec nie sú istí, že tam nájdú Boha (25% veriacich má túto pochybnosť). Iba každá tretia polka môže s istotou povedať, že viera dáva zmysel jej životu. A mužskí Poliaci, ktorí hľadajú zmysel života, majú horší obraz - nachádza sa iba jeden zo štyroch [217. - 2011. - č. 1 - str. 13].

Hlavným dôvodom týchto alarmujúcich tendencií je zjavne pád dôvery poľských občanov v cirkvi. Skutočnosť, že aktívna prítomnosť cirkvi na spoločensko-politickej aréne je niekedy vnímaná samotnou spoločnosťou, je dosť ťažké. Cirkev je kritizovaná za to, že nepoznala neomylnosť vo veciach viery, pretože je neomylná v politických a sociálnych záležitostiach a zasahuje do súkromného života občanov. Sekularizované spoločnosti neveria, že cirkev má teraz odpovede na všetky otázky. Pokusy cirkvi dosiahnuť súlad štátnej politiky s najzakladanejšími zásadami a hodnotami, ktoré vyplývajú z jej doktríny, viedli a viedli k prudkému sociálnemu boju.

Významne prehľbuje a objasňuje poznatky o konfesionalnej špecifickosti Poľska a parametroch náboženskej príslušnosti jej obyvateľov v prospech vedcov Lublinskej katolíckej univerzity. Vo svetle ich sociologického výskumu o manželskej morálke sa zistilo, že približne tretina Poliakov sa viac-menej drží tých pozícií, ktoré cirkev predstavuje. Asi tretina - vyjadrujú pochybnosti, aspoň vo vzťahu k niektorým normám. A napokon, asi tretina Poliakov sa s dôverou odchyli

2 ÚSTAVNO-PRÁVNE A SOCIÁLNE POSTAVENIE CIRKVI V POĽSKU

od kresťanskej morálky, interpretujúc náboženský morálny poriadok ako komplikujúci každodenný život človeka [196, s. 115].

Zároveň je dôležité poznamenať, že interkonfesionálne vzťahy v modernom Poľsku nie sú bez mráčka. Nepriateľstvo medzi rôznymi časťami zjednoteného tela kresťanskej viery nie je oslabené: katolicizmus, grécky katolicizmus a pravoslávie. Vysvetlenie dôvodov schizmy v kresťanstve, ku ktorému došlo v roku 1054, pokračuje.

Podľa prívržencov katolíckej viery ľudia a štáty tejto orientácie dosiahli väčší pokrok vo vývoji vedy, techniky, ekonómie, literatúry, umenia, medziludských vzťahov, organizácie ich každodenného života, mikro-a makro-manajžmentu, zatiaľ čo krajiny byzantského obradu v kresťanstve žijú chudobnejšie, menej štruktúrované a organizované, napredovať s menším pokrokom

Katolícki ideológovia tvrdia, že ich cirkevné postuláty sú lepšie a progresívnejšie, že základom ich interpretácie ľudskej existencie a medziludských vzťahov sú základné princípy: „pracovať v pote na čele, modliť sa, činiť pokánie a vaša duša padne do raja“, zatiaľ čo hlavné postuláty viery Byzantský obrad vyzval k „modliť sa, trpieť, činiť pokánie v pozemskom živote“, a potom aj duša pravoslávneho veriaceho padne do raja.

To znamená, že podľa ortodoxného výkladu môže duša padnúť do raja bez každodennej tvrdej práce. V dôsledku toho nie je potrebné vytvárať vlastný blahobyť - môže prísť sám, alebo ho možno dosiahnuť na úkor druhých. Takéto protichodné interpretácie problému, kontroverzie, „ako lepšie veriť v Boha - v katolíckom alebo ortodoxnom“, stále existujú v medziludských vzťahoch [465, s. 12].

Na Ukrajine je Poľsko vnímané ako krajina, ktorá najviac podporuje demokratické procesy v našej krajine, je našim konštantným "právnikom v Európe", to znamená, že vykonáva misiu opačnú ako ruská.

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

Christianizácia kočovných maďarských kmeňov, ktorá sa z konca Ázie pohybovala na konci devätnásteho storočia. usídlil na území Panónie, začal za vlády Hayesa (970-997), ktorý položil základy pre zavedenie kresťanstva ako štátneho náboženstva. Syn Hazyho Štefanb(István) I. (997-1038) bol korunovaný za kráľa pápeža Sylvena V. v Ríme v roku 1000. Za vlády Štefana I. boli postavené kostoly a školy a bolo položených 10 biskupov. István Mám zásluhy o odstránenie zvyškov pohanstva medzi Maďarmi.

Na základe podpory rímskej kúrie sa kráľovi podarilo vyrovnať nebezpečný obrat udalostí stredovekej Európy, zachovať korunu a územnú celistvosť krajiny. Prednosti prvého uhorského kráľa si vysoko cení katolícke duchovenstvo, ktoré bolo už koncom XI. storočia kanonizovalo Štefana ako svätca a korunovačný sviatok Štefana sa stal symbolom maďarskej štátnosti [pozri. : 169; 447, str. 75-78].

V kontexte ukrajinsko-maďarských historických väzieb je zaujímavá nasledujúca skutočnosť: pri invázii maďarských kmeňov pod vedením Arpada a Almosa v Panónii tam žilo najmenej 200 až 300 tisíc Slovanov. Počas maďarského dobytia bola časť slovanského a germánskeho obyvateľstva vystavená asimilácii. Slovanské pôžičky v maďarskom jazyku sú dôkazom blízkych misionársko-slovanských kontaktov: takmer celá poľnohospodárska, kultúrna, administratívna a cirkevná terminológia je slovanského pôvodu [447, s. 74-77].

Od 20. rokov 16. storočia sa myšlienky západoeurópskej reformácie rozšírili na územie maďarského kráľovstva.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje skutočnosť, že protestantizmus sa stal náboženstvom väčšiny maďarského kráľovstva v druhej polovici 16. a na začiatku 17. storočia, na rozdiel od Poľska a Slovenska (447, s. 1). 97-98. Po zrušení nacizmu a obnove národnej nezávislosti v krajinách strednej a východnej Európy v rokoch

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

1944-1945 prišli k moci vlády národných frontov, ktoré sa skladali z niekoľkých strán a organizácií, ktoré bojovali proti útočníkom alebo proti ich vlastným pro-fašistickým vládcam.

Francúzsky historik J.-B. Durozel rozlišuje tri po sebe idúce etapy vzniku komunistických režimov v krajinách strednej a východnej Európy. Prvým krokom je vytvorenie skutočnej koalície vlády.

Druhou etapou je formálne formovanie koalíčných vlád, v ktorých všetka moc patrila komunistom. V tomto štádiu vo všetkých krajinách okrem Bulharska, kde sa tento problém už vyriešil, sa prenajímateľská pôda držala v likvidácii. Znárodnenie bolo predmetom najvýznamnejších podnikov a bánk, ale otázka odstránenia súkromného majetku vo všeobecnosti nebola zvýšená. Majetok fašistov a ich bratrancov bol zadržaný v prospech štátu. Zaviedli sa sociálne reformy na zlepšenie života v povojnových mestách a obciach.

Komunistické strany sa snažili rozšíriť sociálnu podporu pre budúce voľby. Zároveň boli práva pravicových strán, ktoré boli nútené vstúpiť do opozície, zatknuté a zneužívané a zatkli svojich nepríslušovaleckých vodcov. Avšak až do roku 1947, napriek vojenskej a politickej prítomnosti ZSSR v strednej a východnej Európe, možnosť vytvorenia politického a ekonomického systému, ktorý v určitých hraniciach prevzal politický pluralizmus, viacstrannosť a rôznorodosť vlastníckych foriem. S určitým podielom podmienenosti možno toto obdobie dejín krajín strednej a východnej Európy nazvať „obdobím demokracie“ [53, s. 40-48].

Vedúci predstavitelia komunistických strán týchto krajín potom verili, že proces budovania socializmu bude dlhý, evolučný, bez použitia násilia. Udalosti v rokoch 1947-1948 však náhle zmenili situáciu. Porážka komunistov vo voľbách v Maďarsku, presun volieb v Poľsku v roku 1947, kvôli nedostatočne silnému postaveniu komunistickej strany, trápilo sovietske vedenie, ktoré určilo za úlohu urýchliť prechod moci na komunistických vodcov v týchto krajinách.

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

S cieľom udržať tento proces pod kontrolou, ZSSR vytvoril v septembri 1947 informačnú kanceláriu deviatich komunistických strán (ZSSR, Poľska, Bulharska, Československa, Maďarska, Rumunska, Juhoslávie, Francúzska a Talianska). A. Zhdanov na svojom prvom stretnutí vyhlásil, že komunisti prichádzajú k moci v krajinách strednej a východnej Európy a že sa môžu spoľahnúť na podporu ZSSR [53, s. 50]. Podľa J.-B. bola teda charakterizovaná tretia etapa vzniku komunistického režimu. Durozel, "vytvorenie samotnej komunistickej vlády (na jeseň 1947 - v Bulharsku a Rumunsku, vo februári 1948 - v Československu, v marci 1948 - v Maďarsku)" [89, s. 550-555].

Leninistický plán budovania socializmu sa odvtedy realizoval v strednej a východnej Európe, ktorá zahŕňala nielen industrializáciu a kolektivizáciu poľnohospodárstva, ale aj „kultúrnu revolúciu“ a odstránenie náboženstva. Do týchto krajín boli prenesené všetky metódy a formy socialistickej výstavby, ktoré boli použité v Sovietskom zväze. Takmer každý z nich vytvoril kultu vlastných vodcov - B. Beruty (Poľsko), K. Gottwalda (Československo), M. Rakoshiho (Maďarsko) a ďalších [pozri. : 314].

Vládnuca elita sa opierala o rozsiahly aparát všemocnej politickej polície, ktorá mala úplnú slobodu konania voči úplne bezbranným občanom. Represívne a represívne orgány monitorovali každý krok ľudí a silne potláčali akýkoľvek neľahostajný postoj k spôsobu prejavu. Boj proti politickým súperom sa stal obrovským politickým terčom. Jeho obeťami boli bývalí politici, aktivisti rozptýlených „buržoáznych“ strán, vládni predstavitelia bývalého štátneho aparátu, dôstojníci starej armády, zástupcovia bohatého obyvateľstva, cirkevní sluhovia, vedci vedy, kultúry a vzdelávania.

Väznice boli ohromené politickými väzňami, koncentračné tábory boli zriadené v sovietskom štýle. Táto časť neprešla časťou komunistickej elity.

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

V dôsledku "demonštračných" procesov boli mnohí z jej predstaviteľov zastrelení, odsúdení alebo odsúdení na dlhé tresty odňatia slobody za neopodstatnené obvinenia. Koniec 40-tych rokov - začiatok 50. rokov minulého storočia - je vo všeobecnosti najhoršie, najškarredšie obdobie v celej povojnovej histórii európskych krajín [33, s. 129].

Zostáva však rešpektovaná autoritatívna opozičná sila - cirkev, najmä katolícka. Predstavitelia vyššej hierarchie v Poľsku, Maďarsku, Československu, Juhoslávii opakovane protestovali proti porušovaniu občianskych práv zo strany úradov. Komunistická vláda sa postavila proti katolíckej cirkvi násilnou propagandistickou kampaňou, ktorá ju vyhlásila za „agenta medzinárodného imperializmu“ [33, s. 129-130]. Zástupcovia duchovenstva a laikov boli podrobení krutým represiam, ale východoeurópske režimy nedokázali skrotiť katolícku cirkev, postaviť ju do svojich služieb (a boli tam také pokusy).

Komunistickej propagande s drsnou demagógiou sa podarilo priniesť časť obyvateľstva na stranu režimov. Fakty však ukazujú, že prevažná väčšina ľudí v zotročených krajinách bola vo väčšej či menšej miere negatívne ovplyvnená komunistickým systémom.

V Maďarsku, rovnako ako vo väčšine krajín strednej a východnej Európy koncom 40-tych rokov dvadsiateho storočia, vládol štátny systém totalitného typu, usporiadaný na sovietskom policajtovi. Tento systém bol okamžite odsúdený na trvalé sociálno-politické krízy.

Maďarskí komunisti pod vedením "vodcu" M. Rakoshiho, ktorí boli chytení za pomoci sovietskych tajných služieb v marci 1948, nestrácali čas zrušením demokratických inštitúcií - ľudských práv a právneho štátu. V Maďarsku sa čoraz prísnejšie obmedzenie náboženskej činnosti v rokoch 1945-1948 zmenilo na krutý teror proti Katolíckej cirkvi. V roku 1948 bol zatknutý a odsúdený na základe

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

obvinenia z "protištátnej činnosti" hlavou cirkvi, kardinálom Josefom Mindsentym [33, s. 160].

Vykonané hromadné zatýkania, potlačili najmenšie prejavy disentu. "Nepriatelia" boli vyhľadávané a "nájdené" dokonca aj medzi komunistickou elitou. V krajine vládla atmosféra strachu a útlaku. Ako poznamenávajú pozorovatelia, náboženská sloboda v komunistickej strednej a východnej Európe bola ešte stále narodená zákonom, ktorý zostal len na papieri, na ktorom bola napísaná ústava [427, s. 101].

Podľa príkladu „staršieho brata“ miestna nomenklatúra výrazne obmedzila činnosť cirkví a výsadných práv duchovenstva. Cirkev by nemala ísť nad oltár a spovednicu. V súlade s novými požiadavkami na vymenovanie biskupov katolíckej, evanjelickej a reformovanej cirkvi bol potrebný predchádzajúci súhlas prezídia Maďarskej ľudovej republiky. Na vymenovanie do iných cirkevných pozícií bol potrebný predchádzajúci súhlas ministerstva pre náboženské záležitosti - kontrolovaný špeciálnymi službami byrokratického orgánu [298, s. 442].

Mnohé otázky štátno-cirkevných vzťahov v Maďarsku boli vyriešené uzavretím dohôd medzi štátom a špecifickými cirkvami: reformovaným (7. októbra 1948), luteránom (14. decembra 1948) a katolíkom (30. augusta 1950). V súlade s týmito dohodami mohli cirkvi v krajine vykonávať náboženské vzdelávacie aktivity v obmedzenom množstve, zapájať sa do misijných a charitatívnych aktivít, získavať finančnú pomoc od štátu atď. Náboženské vzdelávanie na verejných školách bolo povolené len na základe dobrovoľnosti [298, s. 442].

Smrť Stalina v roku 1953 a začiatok politického rozmrazovania v ZSSR mali pozitívny vplyv na rozvoj udalostí v štátoch strednej a východnej Európy. Komunistickí vodcovia satelitných krajín boli nútení pokračovať v nejakej, aj keď nesmiernej a nekonzistentnej liberalizácii politického smeru, čo trochu znížilo úroveň nespokojnosti a narušenia masy vládnucimi režimami, ale nie všade.

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

Vo východnom Nemecku, kde bola moc silná a komunistické vedenie neponáhľalo k reforme, v júni 1953 vypuklo povstanie. Sovietsky zväz nasadený v Nemeckej demokratickej republike (NDR) brutálne potlačil popularitu obyvateľstva. To svedčí o tom, že počas monolitického, na prvý pohľad komunistického tábora, dozrievajú krízové procesy.

20. kongres CPSU (1956), kritika „kultu človeka“, ktorý bol na ňom vyjadrený, prvé slová pravdy o hrozných stalinistických zločinoch, mali ešte väčší vplyv na európske krajiny „ľudovej demokracie“. Pod vplyvom týchto udalostí sa v niektorých krajinách strednej a východnej Európy začalo rozsiahle demokratické hnutie, ktorého účastníci požadovali vytvorenie občianskych a politických práv a slobôd, zastavenie kopírovania sovietskej „skúsenosti“.

S prihliadnutím na špecifické podmienky totalitných režimov boli zástancovia reforiem vo svojich vystúpeniach nútení držať sa „socialistického“ rámca, vyzývajúci len na odstránenie „deformácií“ leninských princípov. Politická situácia v strednej a východnej Európe sa prudko zhoršila a v Poľsku, Maďarsku a NDR nastala prudká politická kríza. V Poznani (Poľsko) sa v júni 1956 vzbúrili pracovníci a mladí ľudia. Potlačenie tohto prejavu spôsobilo v krajine novú vlnu rozhorčenia. Na jeseň bolo Poľsko na pokraji celoštátnej explózie. Podarilo sa mu vyhnúť sa zmene vedenia straníckych štátov a prudkému obratu politického smeru od rigidného, represívneho k liberálnemu.

Súčasne v Maďarsku 23. októbra 1956 začala ľudová revolúcia, ktorá sa okamžite prehnala po celej krajine a za pár dní rozbila stalinistický režim. Maďarsko bolo pripravené odstúpiť od komunistického bloku a pripojiť sa k európskej rodine slobodných demokratických štátov, ale sovietske vedenie to nemohlo dovoliť a rozhodlo sa o ozbrojenom zásahu.

Spojenci sovietskej armády vtrhli do Maďarska, niesli so sebou novú, sformovanú na sovietskom území "maďarskú robotnícku a roľnícku vládu".

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

Revolúcia bola silne potlačená. stovky jej členov vrátane bývalého premiéra I. Nagyho boli popravení a tisíce ďalších bolo odsúdených na dlhé väzenie. : 33, str. 131 do 161. 168, str. 288].

Počas revolučných udalostí, hierarcha katolíckej cirkvi, kardinál J. Mindsenty aktívne hovoril na strane opozičných síl, ktoré sa pokúsili zvrhnúť politický režim. Po porážke povstania bol kardinál nútený hľadať politický azyl na americkom veľvyslanectve v Maďarsku, kde strávil 15 rokov a v roku 1971 odišiel do Ríma. Maďarská spoločnosť po potlačení revolúcie z roku 1956 stratila svoje vnútorné sily, aby sa prejavila odpor voči politickému tlaku. Táto morálna kapitulácia ukončila proces sociálnej deštrukcie

Našťastie politický teror nebol dlhý. Vedúci reorganizovanej Maďarskej socialistickej robotníckej strany (UHRP) a premiér J. Kadar sa zdali byť postavou so širokým výhľadom a neštandardným spôsobom myslenia. Bez toho, aby sa porušil princíp "oddanosti" do Sovietskeho zväzu, zároveň vykonal mierne liberálny kurz, ktorý sa zásadne líšil od konzervatívnej politiky prevládajúcej v ostatných krajinách východného bloku. Výrazne sa zvýšil príjem kalórií na obyvateľa.

V Maďarsku 60-80 rokoch dvadsiateho storočia. prakticky neexistovali žiadne prejavy politickej opozície, a teda ani prenasledovanie disidentov zo strany orgánov. Maďari mohli slobodne navštíviť slobodný svet. Vo všeobecnosti sa toto obdobie v histórii krajiny nazývalo "gulášovým socializmom", ktorý sa odvoláva na pokusy maďarskej straníckej elity vybudovať priemyselnú a zároveň spotrebiteľskú komunistickú spoločnosť, kde by každému zaručil guláš - obľúbené maďarské jedlo.

Po prejave J. Kadara pred novozvoleným maďarským parlamentom na jeseň roku 1962 a konkordátom Maďarskej ľudovej republiky s Vatikánom 15. septembra 1964 je tiež možné hovoriť o relatívnej normalizácii vzťahov medzi štátom a cirkvou v „najzábavnejšom baraku“ komunistického tábora. Tvoriaci relatívne liberálny postoj úradov bolo odložené do náboženských inštitúcií v tejto krajine po celé

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

desaťročia. Napriek určitej liberalizácii režimu maďarskí náboženský učitelia a sociológovia tvrdia: Maďarsko zažilo hlboký náboženský úpadok v 60. a 70. rokoch a neočakávane bezvýznamný, ale trvalý nárast religiozity všetkých vekových skupín od konca 70. rokov.

Niektoré oživenie náboženského života v krajine bolo spôsobené predovšetkým vznikom novej arény historickej arény. Jeho ekonomické zázemie bolo malé súkromné podnikanie v poľnohospodárstve a v treťom sektore hospodárstva. Našla ideologickú podporu náboženstva, ktorá obhajovala vzťahy s verejnosťou. Koniec sedemdesiatych rokov je obdobím, keď sa do minulosti začal vracieť výlučne vidiecky a zle vzdelaný kostol, ktorého hlavnou zložkou boli farníci starších a starých ľudí. Tie vrstvy, ktoré poskytovali náboženské znovuzrodenie (mestské a mládežnícke), mali vyššiu úroveň vzdelania a aktívne sa zúčastňovali na verejnom živote [356, s. 2-10].

Kolaps komunizmu koncom osemdesiatych rokov spôsobil vznik novej slobody a nových výziev. Hľadanie nového miesta v spoločnosti pre rímskokatolícku, gréckokatolícku, reformovanú a inú cirkev bolo ťažké, pretože desaťročia komunistickej vlády viedli k významnej a násilnej sekularizácii maďarskej spoločnosti. : 421]

Maďarskí učitelia tvrdia, že na rozdiel od katolíckeho Poľska má cirkev v Maďarsku slabé pozície a konfesijný obraz v tejto krajine je komplikovaný a mätúci. V 90. rokoch minulého storočia bola maďarská spoločnosť ideologicky rozdelená na tri časti. Približne tretina jeho zástupcov tvrdila, že sa zúčastňujú na službe v kostole, ale len menej ako polovica z nich ju viac či menej pravidelne praktizovala.

Druhá časť (od 30% do 40%) sympatizuje s tradičnými formami religiozity, ale nezúčastňuje sa tradičnej a inštitucionálnej náboženskej praxe. Tvrdia, že sú veriaci, hoci vlastne nepatria do cirkví. Posledná tretina maďarskej spoločnosti sa

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

definuje ako neveriaci a demonštruje dištancovanie sa od náboženstva a cirkvi. Ale tí, ktorí sa identifikujú ako ateisti, sú len 4-5% dospeljej populácie. Mladšia časť skupiny neveriacich nie je pokrstená a nemá ani najmenšiu predstavu o náboženstve.

Napätie medzi kresťanmi a cirkvami na jednej strane a neveriacou časťou spoločnosti na strane druhej sa zvyšuje. Tieto komunity sú charakterizované historickými, geografickými, sociálnymi a kultúrnymi rozdielmi: majú rozdielne názory na štát a spoločnosť a tvoria rôzne politické a sociálne sily (odlišné v ich „pôvode“ a „váhe“). Trendy pre budúcnosť sľubujú zníženie počtu tých, ktorí nedefinovali svoj postoj k náboženstvu, a nárast ne náboženskej časti spoločnosti [567, s. 88-103].

Pozornosť a výsledky prieskumu maďarských sociológov o občanoch krajiny týkajúce sa ich spovednej príslušnosti a postoja voči cirkvi upozorňujú. Tri štvrtiny Maďarov, ktorí uviedli, že patria k jednej alebo druhej denominácii, sú katolíci, 23% sú protestanti, väčšinou rektori reformovaných a evanjelických evanjelických cirkví. 0,5% Maďarov - Židov, asi 0,3% - pravoslávnych (Rumunov, Srbov, Bulharov). 53% opýtaných Maďarov sa považuje za náboženských, 39% je neveriacich a 4% sú ateisti. 14-19% (podľa rôznych štúdií) navštevovať uctievanie každý týždeň, 9% - raz mesačne, 28% - na dovolenku.

60% žiakov základných a stredných škôl dostáva náboženskú výchovu na školách. 21% obyvateľov Maďarska plne dôverovať cirkvi, 31% dôverovať, že do značnej miery, 28% - trochu, 17% - neverí. Medzi respondentmi rovnaký podiel tých, pre ktorých Boh zohráva dôležitú úlohu v živote, a tých, pre ktorých nehrá úlohu - o 22% [479].

Podľa logiky rozvoja demokracie sa náboženstvo musí stať politickou silou. Žiadosť o morálku a verejnú mienku podporuje účasť cirkvi na riešení sociálnych otázok. Zdá sa, že cirkvi majú najväčšiu šancu získať významný verejný vplyv. Tento predpoklad je však v rozpore s dvoma faktami. Jedným z nich je nepriateľstvo

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

„staronovej“ vyššej triedy voči náboženstvu. Zástupcovia tejto vrstvy obviňujú náboženstvo z principiálnych a pragmatických pozícií. Definujú náboženstvo ako najväznejšieho oponenta technokracie. Existencia náboženstva je vnímaná ako obraz zdanlivo prirodzenej technickej racionality spoločnosti a ekonomiky. Zavedenie morálnych kritérií do sociálnej politiky a uznanie práv inštitúcie, ktorá dohliada na dodržiavanie týchto kritérií, nepochybne obmedzuje silu technokratov a nedemokratických politikov. Vyzývajú na vojnu proti zborom. Táto pozícia politikov a najmä ich technokratického vedenia výrazne obmedzuje spoločenský a politický vplyv cirkvi [477].

Na druhej strane, podľa M. Tomku, samotné cirkvi vytvárajú prekážky pre harmonizáciu vzťahov medzi cirkvou a orgánmi. Cirkvi vo vidieckych oblastiach, kde dominujú farníci s nízkou vzdelanostnou kvalifikáciou, sa teda nemôžu prispôbiť novým podmienkam pluralizmu. Po prvé, s nostalgiou pripomínajú „staré dobré časy“ predkomunistickej éry. A po druhé, identifikujú bývalých utláčateľov náboženstva - vo forme strán alebo jednotlivcov - s vodcami nových politických strán a masmédií, a na tomto základe zaujímajú postavenie kruhovej obrany a odcudzenia od maďarskej spoločnosti [567, s. 103].

Spojením demokratických hodnôt, postsocialistické krajiny Európy vyhlásili slobodu svedomia a náboženstva za hlavný základ regulácie vzťahov medzi štátmi. Začiatkom 90. rokov dvadsiateho storočia. Maďarsko podpísalo niekoľko medzinárodných dohôd týkajúcich sa náboženskej slobody. Najmä Medzinárodný dohovor o občianskych a politických právach, Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jeho dodatkové protokoly, ako aj iné dokumenty, boli podpísané a ratifikované [427, s. 102-103].

Podľa Ústavy je cirkev oddelená od štátu v Maďarskej republike. Štát nemôže vytvárať orgány na overovanie činnosti cirkvi a jej organizácií. Podľa § 60 maďarskej ústavy právo na slobodu svedomia a slobodu náboženského vyznania

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

spája slobodnú voľbu náboženstva a slobodné dodržiavanie iných náboženských vyznaní.

Každý má právo vykonávať svoje náboženské presvedčenie individuálne alebo so skupinou ľudí, verejne alebo izolovane (doma, v blízkosti svojich blízkych). Ústavné ustanovenie predpokladá, že občan Maďarska má právo nielen praktizovať, ale aj podporovať svoje náboženské presvedčenie. Na šírenie náboženského alebo iného presvedčenia o svedomí zákon ustanovuje možnosť používania médií [165, s. 60].

Náboženské slobody občanov sú chránené Trestným zákonníkom Maďarskej republiky. Podľa „porušovania slobody náboženského vyznania alebo viery“ každá osoba, ktorá použitím násilia a hrozieb bráni inému slobodne praktizovať svoje náboženstvo, nesie trestný čin, za ktorý možno uložiť trest odňatia slobody na obdobie do troch rokov. Násilie, ponižovanie a urážka kohokoľvek v dôsledku jeho príslušnosti k národnostnej, etnickej alebo náboženskej skupine sa trestá odňatím slobody na päť rokov [427, s. 120-121].

Zákon, prijatý 16. apríla 2012, automaticky pozastavuje imunitu poslanca parlamentu, ktorý vyvoláva nenávisť voči komunitám, očierňuje národné symboly alebo verejne popiera zločiny komunistických alebo národno-socialistických režimov. Zákon zakazuje verejné popieranie, vyjadrovanie pochybností alebo minimalizáciu holokaustu, genocídy a iných zločinov spáchaných národno-socialistickými a komunistickými režimami a trestá tieto trestné činy najviac na tri roky odňatia slobody.

Špecifikom Maďarska je, že registrácia cirkevných organizácií do roku 2012 sa uskutočnila na príslušnom súde v mieste činnosti náboženskej organizácie. Registračné podmienky vyžadovali, aby zriaďovatelia nemali menej ako 100 ľudí. Štatút, ktorý bol v súlade so súčasnou legislatívou, mal obsahovať tieto údaje:

- a) názov cirkvi, umiestnenie, organizačná štruktúra;

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

- b) Ak je cirkev súčasťou organizácie alebo patrí k nej ako právnická osoba, musí sa uviesť názov tejto organizácie. Rozhodnutie o registrácii cirkvi do šesťdesiatich dní odo dňa podania prihlášky prijal súd. Cirkev nadobudla štatút právnickej osoby po jej registrácii v príslušných orgánoch, ale tento status stratila po vylúčení z registra odo dňa takéhoto rozhodnutia.

V priebehu týchto noriem boli vypracované návrhy na komplikáciu týchto skôr liberálnych postupov. Preto jedna z politických síl, ktorá vyjadrila značné spektrum verejnej mienky, predložila návrh na zavedenie nových podmienok registrácie. Minimálny počet navrhovaných členov je stanovený na 10 tisíc ľudí. Nová náboženská organizácia na tomto projekte musí predložiť dôkazy o fungovaní náboženského hnutia na území Maďarska už 100 rokov. Podobné návrhy sa dostali do legislatívnej normy v roku 2011.

V súlade so základným princípom štátno-cirkevných vzťahov v Maďarsku - ideologickej neutrality štátu - majú všetky registrované cirkvi rovnaké práva a povinnosti. Zároveň vo svojich právnych predpisoch neignoruje zvláštnosti náboženstva a cirkvi. Historicky sociálna úloha cirkví poskytuje dostatočný základ pre osobitný prístup k tradičným náboženským inštitúciám. Ako poznamenal Ústavný súd Maďarska, diferenciácia je prípustná, ak je založená na skutočných rozdieloch a rovnaký prístup ku zborom nevyklučuje zohľadnenie skutočnej sociálnej úlohy niektorých z nich. Štát si uvedomuje svoju zodpovednosť pred cirkvami, ktorých historický osud je spojený s Maďarskom [pozri. : 428, str. 57 až 62].

9. februára 1990 - niekoľko dní po tom, čo Parlament prijal nový zákon o slobode náboženského vyznania, ale pred jeho nadobudnutím platnosti Svätá stolica a Maďarsko obnovili diplomatické vzťahy na najvyššej úrovni. Dohoda podpísaná v Budapešti vyhlasuje, že cirkevné záležitosti by sa mali riadiť novým Kódexom kánonického práva a novým zákonom o náboženskej slobode. To v prvom rade znamená, že maďarské právo nie je založené na dohodách, ale na práve, a na druhej

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

strane, že zákon je uznaný katolíckou cirkvou. Ďalšie dve dohody boli uzavreté so Svätou stolicou.

Začiatkom roku 1994 bola podpísaná dohoda o vojenskom ordinariáte [427, s. 103], ktorá predpokladá zriadenie inštitúcie kaplánov v armáde. 20. júna 1997 bola vo Vatikáne slávnostne podpísaná tretia dohoda o finančných otázkach Katolíckej cirkvi. Maďarskí vedci poznamenávajú, že dohody medzi Maďarskom a Vatikánom sú technického charakteru, neobsahujú spoločný jazyk dostupný v dohodách typu konkordátu [427, s. 103].

Podobné dohody sa v roku 1999 uzavreli s inými historickými cirkvami. Zároveň sa zohľadnili zvláštnosti vnútornej štruktúry každého z nich. Tieto dohody predstavujú holistickú právnu, medzinárodnú právnu a politickú záruku činnosti cirkví. Poskytujú slobodu cirkvi vo všetkých sférach života, poskytujú finančnú pomoc cirkvám zo štátu.

Podľa zákona "o slobode svedomia a slobode náboženského vyznania a cirkvi", ktorá bola prijatá v roku 1990, kostoly a náboženské uctievanie sú nositeľmi ľudských hodnotách a hrajú významnú úlohu vo vzdelávacom procese, v bežnej spoločnosti [546, s. 259-278]. Za zmienku stojí skúsenosť duchovnej starostlivosti, ktoré v súlade s právnymi predpismi, ktoré sa zaoberajú v maďarskej armáde kňazi významné označenie. Kapláni sú menovaní príslušnou cirkvou a majú pridelenú vojenskú hodnosť dôstojníkov. Musia vykonávať vojenské rozkazy, ale ich náboženské aktivity neposlúchajú vojenskú hierarchiu.

Inštitút kaplánov je financovaný štátom. V snahe zabezpečiť politickú lojalitu duchovenstva maďarská vláda zaviedla povinnú prísahu kaplánov za lojalitu voči štátu [448, s. 123]

V období 1991-1992 prijal maďarský parlament niekoľko reštitučných zákonov. Účelom tejto politiky bolo vytvoriť model, ktorý by kompenzoval cirkev za straty, ktoré utrpel za komunistického režimu, a zaviesť nové demokratické

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

princípy, najmä: oddelenie cirkvi od štátu nemôže znamenať oddelenie cirkvi od spoločnosti. Cirkev vykonáva sociálne užitočné funkcie, znižuje záťaž štátu. Pod podmienkou, že cirkev vykoná sociálne programy, dostane štát od štátnych fondov, ako aj od každej inštitúcie, ktorá vykonáva podobné funkcie.

Na rozdiel od Poľska a Slovenska má proces reštitúcie v Maďarsku určitú špecifickosť. Výška oceneného majetku, ktorý bol predmetom reštitúcie, bola vydaná cennými papiermi - len za 143 mld. Forintov. Katolícka cirkev bola kompenzovaná za 2300 budov, reformovaných - za 1000, evanjelickej cirkvi - viac ako 100 budov [548, s. 84]. Pred prijatím zmien a doplnení Ústavy Maďarskej republiky v decembri 1994 prijal parlament krajiny 10. júna 1991 (XXIII / 1991) zákon "O minulom cirkevnom majetku". Do kostola sa vrátilo približne 6 000 realitných predmetov vyvlastnených počas komunistickej vlády.

V súlade so zákonom cirkvi vrátili vybavenie cirkvi. Zákon ustanovil, že po návrate do cirkví svojho majetku štát a kultúrno-vzdelávacie inštitúcie, ktoré ho predtým používali [473, s. 74]. Ten dal cirkvi právo požadovať iba tie budovy, ktoré boli znárodnené bez kompenzácie po 1. januári 1948 a boli v deň vstupu zákona do platnosti pod vedením ústrednej vlády alebo miestnej samosprávy - 22. júna 1991 boli orgány pripravené dať cirkevné majetky poskytnuté, že majetok používaný na sociálne potreby sa bude naďalej využívať na tieto potreby [518, s. 53].

Treba poznamenať, že z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov bol postup pre reštitúcie omnoho pomalší, než sa očakávalo, a preto v roku 1997 bol termín na vyriešenie všetkých otázok predĺžený z 10 na 20 rokov.

V roku 1997 parlament zmenil systém štátnych dotácií cirkvám. V roku 1990 sa prvý slobodne zvolený parlament rozhodol poskytovať finančnú pomoc náboženským organizáciám priebežne. To znamenalo, že parlament bol každý rok nútený rozdeliť „cirkevný fond“ centrálného rozpočtu medzi rôzne cirkvi a priznania v závislosti od počtu farníkov a „sociálnej úlohy“ náboženských organizácií. Nie je

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

však možné určiť počet farníkov. Myšlienka zavedenia otázky náboženskej príslušnosti do dotazníka sčítania obyvateľstva sa ukázala ako protiústavná.

Podľa novely, od 1. januára 1998, občania mali možnosť prideliť 2% svojej dane z príjmu, z toho 1% - každej náboženskej organizácii a 1% akejkolvek mimovládnej organizácii [491]. Až v roku 2000, na úkor týchto darov, dostali rôzne cirkvi a náboženské organizácie: rímskokatolícku cirkev - 33 353 forintov; Evanjelická cirkev - 30 534 forintov; Kalvinistická cirkev - 10738 forintov; Kongregácia viery - 8209 forintov; Židovská obec - 5791 forint; nasledovníci Kršnovej medzinárodnej spoločnosti vedomia - 5 505 forintov; Svedkovia Jehovovi - 5459 forintov; Baptistická cirkev - 3373 forintov; Tibetská budhistická komunita - 2 080 forintov; jednotný kostol - 1558 forintov [53, s. 61].

V priebehu roka 2012 maďarská vláda poskytla 35 miliárd forintov (približne 161 miliónov dolárov) na dodatočné finančné prostriedky pre cirkvi na rôzne činnosti, najmä na podporu verejnej zbierky umeleckých diel; podpora systému náboženskej výchovy, vzdelávania a kultúry; vyplácanie ročnej náhrady za nehnuteľný náboženský majetok („anuita za večné časy“); podpora práce cirkevného personálu slúžiaceho najmenším obciam. 4 „historické“ cirkvi naďalej dostávali 93% z celkovej sumy štátnej finančnej podpory poskytnutej náboženským skupinám [467-a, s. 2].

Ústavná a právna úprava vzťahov medzi štátom a cirkvou predpokladá všeobecnú reguláciu činnosti náboženských organizácií, konsolidáciu princípu nezasahovania do vnútorných záležitostí cirkvi, kým jej činnosť nie je v rozpore so súčasnou legislatívou a neporušuje ľudské práva. Maďarské školy môžu vyučovať náboženstvo, štát naň prideluje finančné prostriedky. Ekumenický dialóg sa v krajine úspešne rozvíja [337, s. 27]. Hoci sú cirkvi oddelené od štátu, ich predstavitelia, podľa názoru mimoriadneho a splnomocneného veľvyslanca Maďarska v Rusku D.Nanovského, sú "partnermi štátneho vedenia" [Tsit. pre: 225, c. 168].

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

Takže pád komunistického režimu, zmena právneho systému sa nemohla, ale odrazila v vzťahoch medzi štátom a cirkvou v Maďarskej republike. Zmena základných právnych predpisov o slobode svedomia viedla k rozšíreniu konfesijného spektra existujúcich náboženských združení. Podstatne sa zmenil charakter činností náboženských organizácií. V súčasnosti zahŕňa nielen kultové praktiky, ale aj spoločenské, kultúrne, vzdelávacie, vzdelávacie a podnikateľské aktivity. To výrazne rozšírilo rozsah a rozsah interakcie medzi štátom, náboženskými organizáciami, možnosť ich právneho zabezpečenia. Náboženský vplyv sa prejavuje v oblasti vzdelávania, ozbrojených síl, v politickom živote Maďarskej republiky.

Analýza noriem ústavy Maďarska a ďalších postkomunistických štátov, ako aj medzinárodných dokumentov univerzálneho charakteru, svedčí o tom, že právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva je dve hlavné skupiny slobôd - v závislosti od toho, či sa vykonáva individuálne alebo kolektívne.

V individuálnom zmysle právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania zahŕňa tieto slobody:

- • vyznávať náboženstvo alebo vieru alebo nie;
- • mať alebo mať náboženskú výchovu;
- • zúčastniť sa na akejkoľvek bohoslužbe alebo nie, aby neboli priamo alebo nepriamo nútení zverejňovať svoje presvedčenie, aby mali voľný prístup na bohoslužby;
- • neuskutočňovať žiadne prisahy, ktoré sú v rozpore s presvedčením osoby;
- • nedávať prisahy, ktoré sú v.
- • otvorene vyjadriť svoje náboženské presvedčenie alebo deklarovať svoje náboženské presvedčenie;

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

- • nenosiť vojenskú službu so zbraňami, ak je to v rozpore s odsúdením osoby namiesto toho, aby sa podrobila inej štátnej službe.
- V kolektívnom zmysle právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania zahŕňa tieto slobody:
 - • sloboda vyjadrovať svoje presvedčenie a šíriť ich náboženské presvedčenie, pričom chráni každú osobu a skupinu pred nátlakom, schopnosť šíriť svoje presvedčenie a presvedčenie a dodržiavať zvyky svojho náboženstva bez zasahovania alebo votrelca iných;
 - • slobodu formovať náboženské združenia, ktoré môžu byť zapísané do všeobecného registra právnických osôb alebo do registra náboženských organizácií s cieľom získať právne postavenie a práva právnickej osoby; Asociácia veriacich môže zároveň fungovať bez oficiálnej registrácie;
 - • sloboda získavať a udržiavať bohoslužby, vykonávať a zúčastňovať sa na bohoslužbách a činnostiach;
 - • sloboda zakladať a riadiť náboženské organizácie na základe samosprávy, ako aj komunikovať s inými národnými alebo medzinárodnými združeniami veriacich;
- vyrábať, nakupovať, dovážať, vyvážať a distribuovať náboženskú literatúru, tlačené a audiovizuálne materiály alebo predmety používané na náboženské aktivity;
- zriadiť a riadiť súkromné školy, ako aj zapojiť sa do vzdelávacích, kultúrnych, charitatívnych a spoločenských aktivít;
- Nájsť a získať dobrovoľnú finančnú pomoc od jednotlivcov a inštitúcií za účelom zabezpečenia ich činnosti.

Takýto obsah náboženskej slobody ako individuálnych práv a kolektívnych práv sa najviac odráža v článku 6 Deklarácie o odstránení všetkých foriem neznášanlivosti a diskriminácie na základe náboženstva alebo viery (od roku 1981).

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

Súčasne sa určilo moderné medzinárodné právo a dôvody na obmedzenie výkonu práva na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania. Patrí medzi ne uplatňovanie základných práv a slobôd iných, ochrana národnej bezpečnosti, verejného poriadku, verejného zdravia a morálky v súlade s normami ustanovenými vnútroštátnymi právnymi predpismi.

Po analýze ústavných právnych aktov Maďarskej republiky existuje každý dôvod tvrdiť, že v posledných dvoch desaťročiach v Maďarsku boli vytvorené normálne právne podmienky pre činnosť náboženských organizácií. Nový právny základ vzťahov medzi štátom a cirkvou vytvoril podmienky na uspokojenie náboženských potrieb veriacich, fungovanie náboženských organizácií. Prerušuje sa zneužívanie a obmedzenia, poskytujú sa podmienky na rozvoj cirkevnej infraštruktúry, mníšskeho života, teologického vzdelávania a sociálnej služby cirkví.

V procese sociálno-politickej transformácie v Maďarsku sa v dôsledku rozvinutej kultúry politického konsenzu a rýchleho oživenia štruktúr občianskej spoločnosti uskutočnil proces sociálno-politického štruktúrovania organicky. Vzhľadom na to si krajina vytvorila stabilný, moderný európsky demokratický politický systém. V lete 2000 slávil Maďari slávnostne 1000. výročie štátnosti. Symbolom osobitnej úlohy Maďarska v civilizačnom dialógu medzi Západom a Východom bolo uznanie kráľa Istvána (Štefana), katolíckeho svätca, tiež

Na pozadí rozsiahlych sociálno-politických zmien bola vytvorená nová fáza demokratického partnerstva medzi štátom a cirkvou. Definujú sa prioritné smery politiky v oblasti vzťahov medzi štátom a cirkvou, medzi ktorými je aj pomoc náboženským organizáciám pri plnení ich úloh. V dôsledku zmeny vzťahov medzi štátom a cirkvami v Maďarsku existuje proces oživenia náboženského života, štruktúry cirkví sa intenzívne rozvíjajú. Náboženstvo sa stalo súčasťou duchovného života maďarskej spoločnosti. Zavedené mechanizmy na implementáciu zákonov o slobode svedomia a náboženského vyznania, ktoré podporujú harmonizáciu vzťahov medzi štátom a cirkvou.

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

Podľa národného sčítania obyvateľstva od roku 2013 je celé obyvateľstvo Maďarska asi 9,9 milióna ľudí. Vláda nezbera oficiálne záznamy o náboženskej príslušnosti. V roku 2011 však bola do sčítania ľudu zahrnutá ďalšia otázka náboženskej príslušnosti.

Odpovede ukázali, že počet obyvateľov Maďarska je 37,1% rímskokatolícky; 11,6% respondentov patrí do reformovanej (kalvinistickej) cirkvi; 2,2% - pre evanjelika; menej ako 1% sú Židia. Tieto 4 skupiny sú v krajine považované za „historické“ náboženstvá. 16,7% respondentov uviedlo nedostatok náboženskej príslušnosti; 1,5% sa považuje za ateistov; 27,2% neposkytlo žiadnu odpoveď. Medzi náboženské skupiny, ktoré vo všeobecnosti tvoria menej ako 5% obyvateľstva, patria gréckokatolíci, letniční, ortodoxní kresťania, kresťania iných denominácií, budhisti a moslimovia [522-a, 2 Apríla. - s. 1].

Maďarský učenec B. Schanda vyjadruje názor, že v porovnaní s inými európskymi krajinami je maďarský model najužšie spojený s taliansko-španielskym modelom [427, s. 105]. Inštitucionálne oddelenie cirkvi od štátu má výraznejšie obrysy ako nemecké „modely spolupráce“, ale Maďarská republika poskytuje priaznivé podmienky pre činnosť cirkvi v oveľa väčšej miere ako „sekulárny“ francúzsky štát. Maďarský model, ktorý vznikol v deväťdesiatych rokoch, má dôvody klasifikovať ako liberálne oddelenie, ktoré rešpektuje náboženskú slobodu a slobodu cirkví.

Dňa 12. júla 2011 prijal maďarský parlament nový zákon o práve na slobodu svedomia a náboženstva, cirkví, náboženstiev a náboženských organizácií, ktorý prísne obmedzuje náboženskú slobodu v Maďarsku. Zákon nadobudol účinnosť 1. januára 2012. Mení proces registrácie náboženských organizácií: ak predtým, boli vykonané súdmi, teraz potrebuje schválenie parlamentom. Registrácia viac ako 350 predtým registrovaných náboženských skupín bola v skutočnosti zrušená. V súlade s predchádzajúcou legislatívou bol súd povinný dať štatút „cirkvi“ náboženskej

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

skupine založenej najmenej stovkou ľudí, má štatút a volené správne a zastupiteľské orgány.

Nový zákon ruší registráciu všetkých predtým zaregistrovaných náboženských skupín a vyžaduje, aby sa znovu prihlásili na postavenie „cirkvi“. Právne postavenie „cirkvi“ poskytuje určitým skupinám určité privilégia, ktoré sú vyjadrené najmä v prístupe k viacerým formám verejného financovania a oslobodeniu od auditu finančných operácií súvisiacich s náboženskými aktivitami.

Po nadobudnutí účinnosti zákona o náboženstve uznané "cirkvi" 14 náboženských spoločností získalo označenie: Maďarská katolícka cirkev, reformovaná cirkev, Lutheran Church je federácia maďarských židovských obcí, jediný maďarský židovská komunita, autonómna pravoslávna izraelská pospolitosť Maďarsko Budynska Diecéza srbskej pravoslávnej cirkvi, Ekumenický patriarchát bulharskej pravoslávnej cirkvi v Maďarsku, rumunskej pravoslávnej diecézy v Maďarsku, maďarské diecézy ruskej pravoslávnej cirkvi, diecézy jednotnej maďarskej cirkvi baptistov Maďarska a viera kongregácie.

Podľa zákona všetky ostatné náboženské skupiny môžu požiadať o uznanie parlamentný výbor pre ľudské práva a náboženské veci, ak spĺňajú kritériá v ňom uvedené.

Medzi tieto kritériá patrí najmenej 100 rokov medzinárodnej činnosti alebo najmenej 20 rokov činnosti v krajine; najmenej 1 000 podpisov; náboženskú činnosť ako hlavný cieľ; oficiálne schválenie viery a obradov; dostupnosť stanov, prípad o zriadení a vnútorných predpisoch; prítomnosť volených alebo vymenovaných zastupujúcich a správnych orgánov. Okrem toho aktivity náboženskej komunity nemôžu byť v rozpore s ústavou, ohrozovať národnú bezpečnosť, porušovať základné ľudské práva, ako je právo na telesné a duševné zdravie, ochrana života a ľudská dôstojnosť.

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

Podľa zákona by sa mal názov parlamentného výboru opýtať predsedu Maďarskej akadémie vied, či konkrétna žiadosť spĺňa kritériá. Výbor potom predloží legislatívny návrh na uznanie náboženských skupín uvedených v návrhu na parlamentné prerokovanie. Na oficiálne uznanie cirkvi sú potrebné dve tretiny hlasov poslancov parlamentu. Parlament nie je povinný uviesť dôvod odmietnutia náboženskej skupiny na uznanie [513-a, 20 Január. - s. 2].

V reakcii na domácu a medzinárodnú kritiku, 27. februára 2012, parlament hlasoval za poskytnutie 18 viac ako 84 žiadateľov, vrátane Jednotnej metodistickej cirkvi v Maďarsku, Maďarského vedomia Krišny, Cirkvi Ježiša Krista Svätých posledných dní (Mormons), maďarčiny Cirkev svedkov Jehovových, päť budhistických skupín (uznaných ako podriadených jednej organizácii) a dve moslimské komunity (tiež uznané za podriadené jednej organizácii).

Parlament hlasoval proti uznaniu 66 náboženských skupín. Koncom roka 2012 bolo okrem novelizovaného zákona o náboženstve spolu 27 „cirkví, náboženských spoločenstiev a náboženských združení“.

Keďže toto číslo zahŕňa budhistické a moslimské podriadené organizácie, zoznam pozostáva z 32 samostatných denominácií uznaných cirkvami; zvyšok, vrátane gréckych katolíkov, získal štatút združení. Združenie, ktoré vykonáva náboženské aktivity, nie je zo zákona oprávnené používať vo svojom oficiálnom názve široký pojem „cirkev“ (maďarčina. Egyház). Strata cirkevného statusu mala významný finančný dopad na niektoré náboženské skupiny a ohrozila ich schopnosť pokračovať v poskytovaní charitatívnych sociálnych a zdravotníckych služieb [513-a, 28 Február. - s. 2].

Vládni predstavitelia uviedli, že nový zákon o náboženstve je nevyhnutný, pretože náboženské organizácie boli zaregistrované ako cirkvi na oslobodenie od daní a štátne dotácie. V marci 2012 Benátska komisia, poradný orgán Rady Európy, vyjadrila pochybnosti o potrebe nového zákona o náboženstve. Poznamenala, že

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

dodržiavanie slobody myslenia, svedomia a náboženstva je jedným zo základov demokratickej spoločnosti a že sloboda náboženského vyznania a svedomia zahŕňa viac prvkov ako len udeľovanie privilégii, štátnych dotácií a daňových výhod uznávaným zborom.

Maďarské a medzinárodné organizácie pre ľudské práva a náboženské komunity kritizovali nový zákon o náboženstve odstránením štatútu „cirkvi“ z viac ako 350 náboženských združení. Uviedli, že diskriminujú náboženské skupiny a politizujú proces ich uznania štátom. Dňa 13. augusta 2012 komisár pre základné práva napadol zákon v ústavnom súde z toho dôvodu, že nové ustanovenie o uznaní cirkvi porušilo zásadu oddelenia právomocí, práva na spravodlivý proces a práva na ochranu.

Mnohé náboženské organizácie, skupiny pre ľudské práva a jednotlivci tiež namietali proti zákonu ústavného súdu a Európskeho súdu pre ľudské práva.

Medzinárodní experti vyjadrujú obavy a nárast antisemitských nálad v maďarskej spoločnosti: podľa niektorých správ sa podiel osôb s antisemitským sentimentom zvýšil v Maďarsku zo 47% v roku 2009 na 63% v roku 2012. Táto alarmujúca tendencia je spôsobená predovšetkým zintenzívnením antisemitskej rétoriky členov extrémistickej strany Jobbik, ktorá získala 12% parlamentných kresiel.

Na podporu tejto práce stojí za zmienku niekoľko faktov, ktoré boli široko obsiahnuté v maďarských médiách. V máji 2012 ultra-pravá webová stránka zverejnila výsledky testovania členov Yobbish party, ktorí v roku 2010 absolvovali genetický test - „aby zabezpečili, že nie sú rómsky alebo židovský v etnickom pôvode“.

V novembri vystúpil poslanec z tej istej strany M. Gingoshi, v ktorom vyzval na zoznam poslancov a úradníkov židovského pôvodu, pričom tvrdil, že predstavujú hrozbu pre národnú bezpečnosť. Z iniciatívy nacionalistických kruhov v obci Kereki

3 ŠPECIFICKOSŤ MAĎARSKÉHO MODELU VZŤAHU ŠTÁTU A CIRKVI

bola zriadená socha bývalého vladára M. Gortyho, pod ktorého vedením boli stovky tisíc židovských občanov deportovaní do nacistických koncentračných táborov

Na jeseň rozhodnutie mestskej rady v Budapešti vymenovalo jednu z ulíc hlavného mesta v mene P. Telekiho, úprimne antisemitského premiéra, ktorý po prvej svetovej vojne (1920) predstavil prvé antisemitské zákony v Európe a počas ktorých premiér dostal druhý parlament. anti-židovský zákon (1939) a začal vyvíjať tretí protižidovský zákon (1941) [522, 15. november. - 1-2-2].

Treba poznamenať, že hoci počet antisemitských incidentov a antisemitských vyhlásení aktivistov strany Ibbik v parlamente i mimo neho rastie, reakcia polície a súdnictva na ne je dosť očividná.

4 VZŤAH ŠTÁTU A CIRKVI V ČESKEJ REPUBLIKE

Proces kresťanstva západoslávanských kmeňov sa začal v roku 831, keď v Regensburgu bolo pokrstených niekoľko moravských kniežat. V roku 845 spolu s ich bojovníkmi prijalo kresťanstvo aj štrnásť českých kniežat.

Misijná činnosť tohto obdobia sa týkala výlučne túžby posilniť politický vplyv frankfurtského kráľovstva. V 60. rokoch minulého storočia. vyvrcholením boja za členstvo celého územia medzi východoslovenským kráľovstvom a Byzanciou. Kňazi východného Frenka, najmä bavorskí biskupi s podporou Louisa Nemecka, potom pápež a patriarcha Konštantínopolu, začali bojovať o rozsiahle pozemky v Strednom a Dolnom Dunaji, ktoré boli rozdelené medzi Veľkú Moravu a bulharský štát.

Pápež Cyril sa snažil obnoviť starobylú provinciu Illyria, neskôr antickú cirkev s centrom v Sýrii, ktorá mala byť priamo vo vlastníctve Ríma. Tieto ambície padli na odpor Byzancie.

Knieža Veľkej Moravy Rastislav v roku 862 poslal veľvyslancov do Byzancie cisárovi Michalovi III. Vyjadril svoju požiadavku vyslať učiteľov, ktorí by mohli šíriť kresťanskú vieru v jazyku, ktorému rozumie jeho ľud. Splnenie tejto misie, cisár Michael III, inštruoval bratov Konštantína a Metoda z mesta Solún (Solún), ktorí už mali nejaké skúsenosti s misijnou činnosťou a mali jazyk macedónskych Slovanov. Príprava na naplnenie dôležitej misie vo Veľkomoravskom kniežatstve Konstantin a Metodista preložili cirkevné knihy do slovančiny, pričom ich napísali s pomocou Konštantína, zloženého z 863 slovanských abeced - hlaholiky [118, s. 24-25].

Stojí za to zdôrazniť skutočnosť, že historici cirkvi "nevšimnú". Pred príchodom do Veľkomoravského štátu zostali bratia-kazatelia dlhodobo v Chersonese, kde našli Rusov alebo Rusínov, ktorí poznali slovanský list a mali „sväté evanjelia“ napísané v ruských písmach a iných cirkevných knihách. Bratia sa

z nich naučili slovanský jazyk a list a až potom prešli Kyjevom, Bulharskom a Panóniou do Velegradu, hlavného mesta Veľkej Moravy [233, s. 219].

V roku 864 knieža Rastislav bol nútený priznať prevahu Frankov, po čom sa ešte viac zvýšilo nepriateľstvo nemeckých klerikov Konštantína a Metoda. Po 40-mesačnom pobyte na Veľkej Morave „Thessalonskí bratia“ zastavili svoje misijné aktivity a opustili územie kniežatstva [118, s. 26].

Konštantín a Metod boli v Ríme poctení pápežom Adrianom II. Pápež po prečítaní slovanských liturgických kníh ich potvrdil, potvrdil právo používať slovanský jazyk v liturgických knihách a liturgiách, vysvätil Metoda kňazom a dvaja talianski biskupi vysvätili mnohých učeníkov Konštantína kňazom a diakonom. Koncom roku 868 Konštantín v Ríme ochorel av očakávaní blízkej smrti dostal mnícha, ktorý dostal meno v mene Cyrila počas šliapania schémy. 14. februára 869 zomrel, sľuboval, že bude pokračovať v činnosti, ktorá začala na Veľkej Morave pred jeho smrťou od jeho brata Metodého.

Metod sa vrátil do Dolnej Panónie, kde bol menovaný panonsko-moravským arcibiskupom a apoštolským legátom.

Od XV storočia. V českej spoločnosti sa stále viac rozširovali myšlienky reformácie. Väčšina obyvateľov Českej republiky považovala prominentného reformátora Jána Husa (1371-1415) za svojho duchovného pastiera a bola pripravená na obetovanie kvôli svojim učeniam. Keď hovoríme s kritikou rímskokatolíckej cirkvi a pápežstva, J. Hus poukázal na to, že spása človeka je určená Božou vôľou a nevyžaduje armádu duchovenstva. Proti rímskej kúrii a katolíckemu duchovnému činnosti Ježiša Krista a prvých kresťanských komunít reformátor argumentoval, že pápež nemôže byť „vládcom Boha na zemi“ [118, s. 26].

Kým v exile (1408), J.Hus napísal niekoľko diel, v ktorých vyjadril svoje myšlienky, ktoré sa stali základom pre všetkých ďalších cirkevných reformátorov:

Písmo by malo byť jediným základom pre otázky viery a kresťanských obradov; odpustky (kúpené za peniaze, papežské vyslobodenia z hriechov) nemôžu mať žiadny význam bez skutočného pokánia hriešnika; duchovenstvo musí byť zbavené majetku cirkvi; svetská moc pápeža je nezákonná; pápežova neomylnosť ani pri riešení cirkevných záležitostí nie je bezpodmienečná; Spoločenstvo laikov v oboch druhoch je prípustné; primárnu úlohu v spásе musí zohrať osobné presvedčenie.

Doktrína J. Husa bola taká, že je potrebné zmeniť existujúci poriadok v cirkvi a ľudia sa musia vrátiť k životu, ktorý prikázal Kristus; v spoločnosti by mala byť nespravodlivosť, vykorisťovanie a nemorálnosť. Podľa J. Husa musia byť prostriedky na dosiahnutie zamýšľaného účelu pokojné, ale je možné aj použitie sily. Čoskoro potom, pražský arcibiskup vyhlásil, že slová reformátora boli podnecované k nespravodlivým činom, a preto spadajú pod jurisdikciu inkvizície. Pápež vydal za svoju kliatbu býka [118, s. 27].

Tragický bol osudom katolíckej cirkvi po obsadení českých krajín nemeckými vojskami a zaradením protektorátu Čiech a Moravy do Nemecka. Takmer okamžite po nemeckej invázii do protektorátu bol zavedený vojenský štát a bola vykonaná operácia Hitter, ktorá bola preventívne nasmerovaná proti všetkým možným oponentom nového režimu. Úder zasiahol veľa klerikov. Celkovo nacisti zatkli 371 českých a moravských kňazov, z ktorých 73 zomrelo vo väzení; 280 kňazov bolo poslaných do koncentračných táborov, z ktorých približne 60 zomrelo; Popravených bolo 8 kňazov, 7 zomrelo a dvaja zomreli aj z neznámych dôvodov.

Táto pomerne presná štatistika zobrazuje všeobecný obraz o tom, ako bola brutálne katolícka cirkev prenasledovaná nacistom. Zvyšok kňazov padol pod kontrolu okupačných úradov a po nich nasledovalo gestapo; tí, ktorí sa snažili odolať režimu, odišli do nápravných táborov v Nemecku. Za týchto okolností sa konečne stratilo spojenie medzi československými katolíkmi a Vatikánom. Treba poznamenať, že vzhľadom na nedostatok kňazov ešte pred druhou svetovou vojnou,

počas nemeckej okupácie, sa tento problém pre katolícku hierarchiu v Čechách a na Morave stal ešte naliehavším [574, s. 98-100].

Na konci druhej svetovej vojny bola katolícka cirkev v Československu takmer zničená. Súčasne, keď sa po okupácii nacistami nepodarilo aspoň trochu zotaviť, opäť upadla do útlaku, ale už komunistickej. Je dôležité, že prezident Moskvy E. Beneš "osobne priviedol Rusko a komunizmus na hranice svojho štátu" [573, s. 177].

Po komunistickom prevrate vo februári 1948 bola takzvaná "vedecká", to znamená marxisticko-leninistická ideológia, založená na ateizme a popieraní Boha vo všetkých sférach verejného života. V rokoch 1948-1989 zohrával ateizmus v Československu úlohu štátneho „náboženstva“. Konečným cieľom režimu bolo, samozrejme, úplné odstránenie náboženských združení. Vedenie Komunistickej strany Československa, ako aj ostatných východoeurópskych strán, na základe notoricky známej stalinskej tézy o zintenzívnení triedneho boja počas budovania socializmu, využilo represívny aparát na neutralizáciu skutočných a potenciálnych oponentov režimu, čím vnieslo do spoločnosti atmosféru strachu.

Náboženské inštitúcie boli podrobené bdelej kontrole úradov, cirkevná správa bola filtrovaná agentmi špeciálnych služieb, náboženský disidenti boli podrobení represii. Podľa neúplných údajov bolo v rokoch 1948-1953 v Československu potlačených viac ako 70 tisíc nevinných ľudí. Takmer všetci katolícki biskupi boli buď zatknutí alebo poslaní do koncentračných táborov („tábory nútených prác“), alebo boli z krajiny vylúčení - situácia sa zmenila až vtedy, keď bol komunistický režim v roku 1989 zvrhnutý.

Diktatúra v žiadnom prípade nezohľadnila dohodu Modus Vivendi uzavretú v roku 1927 medzi predstaviteľmi československej vlády a Svätej stolice. Týkalo sa procesu menovania biskupov v krajine a zaručenia vzájomného rešpektovania

záujmov oboch strán [pozri. detail : 501; 505, s. 264-265; 573, s. 118-120]. V skutočnosti bol vzťah s Vatikánom roztrhaný.

Okrem toho sa KSC snažila podkopať autoritu cirkvi prostredníctvom tzv. Katolíckej akcie a Mierového hnutia (*Pacem in Terris*) a zasiahla aj pražského pražského Berana. Najprv bol arcibiskup izolovaný v jeho rezidencii a následne odvezený do kláštora. V roku 1951, v dôsledku násilného nátlaku, deväť z tridsiatich biskupov a väčšina nižších duchovných prisahalo na nový režim [529, s. 47-50].

Základy novú úroveň cirkvi a štátu vzťahov v modernom Českej republike položila novembrových udalostí v roku 1989, ktorý sa stal známy ako revolúcia "Výberové konanie" ("zamatovej"). Dynamika zmien v Československu bol nebývalý: Na piaty deň revolúcie "obrannú stratégiu" vedúci predstavitelia Komunistickej strany Československa utrpel úplné zrušenie. Jeden západný novinár výstižne poznamenal: „Skutočnosť, že Poliaci potrebovali desať rokov, Maďari - desať mesiacov, občania NDR - desať týždňov, Česi a Slováci za desať dní! "[118, s. 194].

Komunistická strana, zbavená dôvery a podpory ľudí, bola rýchlo odstránená z moci. Z trónu administratívneho vodcu ju vyhodila vlna populárneho odporu, na čo sa kedysi obviňovala, a nebola schopná potvrdiť právo na potvrdenie. Jesenné udalosti roku 1989 v Československu nie sú náhodne nazývané „mierna revolúcia“. Mnohé prejavy boli mimoriadne organizované, radikálna politická zmena v krajine sa odohrala takmer bez prebytkov.

Bolo to najmä kvôli existencii určitých demokratických tradícií a základných verejných štruktúr (aj keď veľmi príšerných) v spoločnosti, vysokému stupňu pripravenosti na zmeny v populácii krajiny, ktorá si bola dobre vedomá beznádeje a zahraničia sociálneho a politického systému zvonku.

V prenesenom vyjadrení už citovaný pán Vandych, strednej a východnej Európy zamietnutý komunizmus ako ľudského tela vidtorhuye transplantovaný

orgán je, ale dôvody zamietnutia boli jednotné. -Li zhrnúť zložité procesy a iný pohľad, môžeme povedať, že časť komunizmu spoločnosti bolo popretie národné tradície a kultúrne a náboženské dedičstvo, inak sa zdalo, že zneužívanie slobody, iní ju zamietol, pretože to bolo nevhodné pre reformu a nie je odôvodnená nádeje, ktoré sa na neho kladú [35, s. 333].

Po nekrvavej revolúcii začalo Československo systémovú politickú a ekonomickú transformáciu. Začiatkom 90. rokov dvadsiateho storočia. boli položené základy pre formovanie novej občianskej spoločnosti, bol vytvorený prechod na systém viacerých strán a štátne orgány boli legalizované politicky. Prijatý zákon o lustrácii (1991) zakázal bývalej komunistickej nomenklatúre obsadiť vedúcu pozíciu v štátnych orgánoch a manažmente. Podľa zákona spolupracovalo s predchádzajúcim režimom a jeho špeciálnymi službami asi 140 tisíc ľudí. Treba poznamenať, že tieto obmedzenia neboli rozšírené na obyčajných komunistov, pretože členovia komunistickej strany boli 1,7 milióna ľudí [171, s. 234-235].

Problémy, ktorým čelila česká spoločnosť na konci dvadsiateho storočia, boli zložitejšie, než si predstavovali, a nielen antikomunisti, ale aj vášniví zástancovia starých režimov. Český katolícky teológ T. Halík poukazuje na komplexné problémy, ktoré sú podľa jeho názoru hlavným nebezpečenstvom pre vnútornú stabilitu postkomunistických spoločností.

Ide predovšetkým o etnické konflikty, vznik nacionalizmu, rasizmu a xenofóbie; výrazná sociálna a ekonomická diferenciácia, nedostatok solidarity, podceňovanie sociálnej politiky a zanedbateľná úloha odborov; rast kriminality, činnosť mafie, chýbajúce dôsledné „znižovanie účtov s minulosťou, tých, ktorí sú priamo zodpovední za zločiny komunistických režimov, ako aj so spolupracovníkmi“ a nakoniec rast sektárskeho fundamentalizmu a extrémistických hnutí [414, s. 3-5]

„Zamatová“ revolúcia sa stala referenčným ukazovateľom pozitívnych zmien vo vzájomných vzťahoch štátu a náboženských organizácií. Revolúcia našla všeobecnú podporu cirkvi a náboženských organizácií [469, s. 142]. Pražský kardinál F. Tomaszek otvorene vyhlásil, že on a katolícka cirkev sú na strane ľudu [555, s. 17

Pražská vláda začala novú fázu vzťahov medzi štátom a cirkvou z neúspešných pokusov o vytvorenie „národnej katolíckej cirkvi“, ktorá by narušila vzťah s apoštolským kapitálom. Vládna politika však skutočne viedla k vytvoreniu paralelných štruktúr v cirkvi a vzniku disidentských kňazov, ktorí konali ilegálne, bez toho, aby získali povolenie orgánov alebo štátnu výživu, ktorá bola poskytnutá registrovanému duchovnému.

Prítomnosť kňazov tzv. Podzemnej cirkvi bola problémom, ktorý Vatikán nedokázal vyriešiť v priebehu desaťročia po páde komunizmu. Ani návšteva pápeža Jána Pavla II. V Českej republike v máji 1995 nebola ani vecou prípadu, v tom čase bolo na základe aktuálnej situácie štátneho nátlaku vysvätených niekoľko českých biskupov, ktorí sa oženili s laikmi s porušením kanonického práva katolíckej cirkvi (celibát atď.).

Kongregácia pre náuku viery až na začiatku roku 2000 konečne zhodnotila situáciu v Českej republike, čo naznačuje, že českí katolíci nie sú členmi „katakombickej cirkvi“, nie sú prenasledovaní ako prví kresťania a musia prísne dodržiavať cirkevné právo [pozri: 590-a, s. 2]. Táto skutočnosť poukazuje aj na napätie medzi Prahou a Vatikánom. Počas rokov 2000-2002 pripravili zástupcovia Českej republiky a Apoštolského hlavného mesta medzinárodnú dohodu, ktorú podpísali v júni 2002. Poslanecká snemovňa Ukrajiny však 110 hlasmi proti 90 neodporučila, aby vláda ratifikovala túto zmluvu tým, že odloží svoje zváženie na „priaznivejšie časy“. 395, str. 639-640].

Bezprostredne po „zamatovej“ revolúcii boli zrušené všetky protináboženské články Trestného zákona a legislatívna norma komunistických čias, čo umožnilo štátu zasahovať do procesu menovania a schvaľovania duchovenstva, kazateľov a všetkých ministrov cirkvi. Táto zásada bola potvrdená Chartou základných práv a slobôd, ktorú prijal Parlament Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (CHSFR) 9. januára 1991, ktorá sa stala dôležitou súčasťou ústavného poriadku Českej republiky [166, s. 486].

Všetci sú slobodní a rovní v dôstojnosti a právach, základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, absolútna a nemenná - je uvedené v článku 1 Charty základných práv a slobôd. Tento článok odráža ideály slobody a ľudskej dôstojnosti. Okrem toho, sloboda a rovnosť ľudí považovaných z hľadiska prirodzených práv, teda tie, ktoré sú vlastné každej ľudskej bytosti od narodenia a existujú nezávisle od štátu. Za týchto okolností je zrejmé, požiadavka charty, podľa ktorého sú nescudziteľné a nedotknuteľné práva a slobody. Tieto ustanovenia posilňujú všeobecne prijímaný civilizovanej ľudstvo a medzinárodné zásada práva je neoddeliteľné od ľudských práv a slobôd.

Toto ustanovenie by malo byť považované za princíp univerzálnej neodcudziteľnosti práv a slobôd, kde nemôže byť každý zbavený svojich práv alebo činom štátu, najmä vôľou väčšiny zvrchovaných ľudí, alebo dokonca svojím vlastným činom. Charakterizácia ľudských práv a slobôd ako neodcudziteľná je vo svojej podstate uznaním kľúčového významu tejto inštitúcie pri budovaní demokratického systému štátu a občianskej spoločnosti.

Takýto výklad vyplýva z uznania a záruky Charty nedotknuteľnosti ľudských práv a slobôd. Ustanovenia tejto Charty základných práv a slobôd sú plne v súlade s požiadavkami Charty Organizácie Spojených národov, ktorá poverila štáty zákonnou povinnosťou rešpektovať základné ľudské práva a slobody, ako aj príslušné zásady Helsinského záverečného aktu, podľa ktorých sa štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, zaväzujú, že sa zaviazajú, Závazok dôsledne

rešpektovať ľudské práva a základné slobody a vyvíjať úsilie, vrátane spolupráce s OSN, s cieľom podporovať ich spoločné a účinné rešpektovanie.

Základné práva a slobody sú zaručené všetkým bez diskriminácie akéhokoľvek druhu, bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu, jazyk, náboženstvo alebo vieru, politický alebo iný názor, národnostný, etnický alebo sociálny pôvod, majetok, rodinu alebo iné postavenie (článok 3 ods. . 1). Ustanovenia tohto článku vyjadrujú jeden aspekt zásady rovnosti: potreba uplatňovať rovnaké normy práv a povinností pre všetkých bez výnimky. To znamená, že všetky osoby majú a môžu sa tešiť na rovnakom základe so zvyškom celého rozsahu základných práv a slobôd ustanovených Chartou, bez diskriminácie zo strany štátu alebo iných osôb z akýchkoľvek dôvodov vrátane náboženských.

Charta základných práv a slobôd (články 15, 16) zaručuje slobodu myslenia, svedomia a náboženstva. Každý má právo zmeniť svoje náboženské presvedčenie alebo popierať náboženstvo. Zaručuje sa sloboda vedeckého výskumu a sloboda tvorivej činnosti. Každý má právo slobodne praktizovať náboženstvo individuálne as ostatnými, súkromne alebo verejne, prostredníctvom uctievania, vyučovania, náboženských rituálov a obradov.

Príslušný zákon definuje podmienky náboženskej výchovy na verejných školách. Výkon tohto práva zároveň podlieha obmedzeniam ustanoveným zákonom; sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu verejnej bezpečnosti, verejného poriadku, zdravia a morálky, ako aj základných práv a slobôd iných [166, s. 486].

Je dôležité poznamenať, že na základe Charty bol prijatý spolkový zákon č. 308/1991 Zb., Ktorý zaviedol zásadu slobody náboženského vyznania a postavenia cirkví a náboženských združení. Čas, keď tento zákon platil v Českej republike (1991-2002), českí učitelia označujú najvýznamnejšie obdobie náboženskej slobody v dejinách krajiny [395, s. 638]. Legislatíva Českej republiky, ktorá vznikla 1.

januára 1993 ako samostatný štát, zapracovala základné princípy štátneho práva CSFM. Nové právne predpisy prijaté 1. januára 2002 však obmedzili určité práva náboženských komunít.

Podľa uvedeného zákona "o náboženskej slobode a postavení náboženských organizácií" č. 308/1991, o náboženských záležitostiach rozhoduje Ministerstvo cirkví, ktoré pôsobí pod Ministerstvom kultúry Českej republiky namiesto likvidovaného Výboru pre náboženské veci. Súčasná právna úprava stanovuje, že všetky oficiálne registrované denominácie majú nárok na daňové zvýhodnenie a dotácie od štátu. Niektoré náboženské komunity odmietajú finančnú podporu, čím zdôrazňujú ich nezávislosť.

Český štát uznal 33 náboženských skupín. Na registráciu nového pomenovania sa vyžaduje najmenej 10 000 dospelých veriacich alebo 500, ak je žiadateľ (cirkev) členom Svetovej rady cirkví. Štát stanovil takmer neprístupnú požiadavku na získanie právneho štatútu cirkvi pre predtým neregistrované náboženské organizácie bez ohľadu na to, či ide o svetové náboženstvá ako budhizmus, islam alebo národný (ako anglikánsky) [504, s. 1019].

Zákon umožňuje neregistrovaným náboženským komunitám pôsobiť, ale neumožňuje im, aby boli zaregistrované ako neziskové mimovládne organizácie na účely spravovania majetku.

Príkladom takejto činnosti je moslimská komunita, ktorá ešte nemá všetky dôvody na splnenie podmienok registrácie. V Brne, v júli 1998, bola otvorená prvá mešita v krajine.

Je zrejmé, že vzhľadom na pomerne komplikovaný postup uznávania práva majú oficiálne registrované náboženské spoločenstvá v Českej republike významnú podporu zo strany štátu, najmä majú právo na štátne dotácie. Financovanie sa

rozdeľuje proporcionálne medzi registrované denominácie podľa členstva a vykonáva sa na úkor administratívnych nákladov [302, s. 193].

V roku 2012 dostali denominácie od vlády približne 1,4 mld. Kč (približne 70 mil. USD). Tieto fondy úmerne zdieľali tieto fondy medzi 17 náboženskými skupinami, ktoré majú dvojúrovňovú registráciu a rozhodli sa získať štátnu pomoc, ktorá je určená počtom kléru v každej skupine. Približne 1,3 miliardy korún (asi 65 miliónov amerických dolárov) sa používa na platy duchovných. Cieľom zvyšku cirkvi bolo zabezpečiť cirkevnú správu a zachovanie cirkevného majetku [425-a, 2013 - február. 4].

Dnes je Česká republika jednou z mála krajín, ktoré ešte neuzatvorili dohodu so Svätou stolicou, hoci rokovania o jej uzavretí začali v apríli 2000, Vatikán vyzýva na obnovenie majetku katolíckej cirkvi, zabaveného komunistami a nezaznamenananej od „zamatovej“ revolúcie. a 2000 - máj. 5].

Podľa informácií zverejnených na konferencii českých biskupov zostáva v majetku štátu asi 3 tisíc predmetov vlastníctva: školy, farmy, nemocnice, architektonické a historické pamiatky. Po roku 1998 bolo vrátených 175 budov. Vláda Českej republiky nepovažuje za možné odškodniť všetky cirkvi za škody v období rokov 1948 - 1989. Podľa vedenia boli v tomto období ovplyvnené nielen nominálne hodnoty, ale aj iné organizácie a občania. Nové prerozdelenie nehnuteľnosti môže viesť k porušeniu záujmov iných právnických a fyzických osôb [225, s. 186].

Bývalý premiér V. Klaus pri tejto príležitosti povedal, že cirkev musí akceptovať skutočnosť, že minulosť nemožno vrátiť. Zákon o reštitúciách z roku 1994 sa vzťahuje len na majetok skonfiškovaný komunistami po roku 1948 a nevzťahuje sa na všetky náboženské organizácie ako celok.

Koncom roka 1994 parlament zaviedol novelu zákona o návrate alebo odškodnení majetku nespravodlivo skonfiškovaného v období rokov 1938 - 1945.

Táto novela zabezpečuje reštitúciu majetku Židov, najmä budov zabavených pre nacistický režim. Koncom 90. rokov

V dvadsiatom storočí Federácia židovských komunít požadovala, aby úrady uprednostnili návrat 202 nehnuteľností. Od roku 2000 bolo Židom vrátených 70 predmetov [571, s. 109-121].

Hoci sa vláda v roku 1990 vrátila veriacim väčšinu katolíckych kostolov a kláštorov, pozemky a lesy zostali majetkom štátu. Potvrdilo to prijatie príslušného zákona v novembri 2012. Zákon prideliuje katolíckej cirkvi len niečo viac ako 79% finančnej kompenzácie a obsahuje ustanovenia o postupnom znižovaní priamej štátnej podpory náboženských skupín v 17-ročnom období.

Cirkevní predstavitelia sa domnievajú, že po úplnej reštitúcii majetku bude štát schopný výrazne znížiť množstvo cirkevného financovania. Okrem reštitúcie chcú katolíci získať niektoré zo svojich tradičných práv, ktoré sú dnes v rozpore s českým právom. Medzi nimi je právo navštevovať väzenia, nie prezradiť tajomstvo priznania, pokiaľ ide o vraždu. Víťazstvo katolíkov a protestantov bolo založením vojenskej pastoračnej služby [44, s. 14].

V Českej republike úspešná v je činnosť niektorých neo-vyznaní, predovšetkým Cirkvi Ježiša Krista Svätých neskorších dní (uznaných v roku 1990) a svedkov Jehovových (zapísaných v roku 1993). Legislatíva krajiny stanovuje, že zahraniční misionári musia získať povolenie na dlhodobý pobyt a pracovné povolenie, ak chcú v Českej republike zostať dlhšie ako 30 dní. Členovia neregistrovaných náboženských skupín môžu slobodne publikovať svoje publikácie

Správy amerického ministerstva zahraničných vecí „Náboženská sloboda vo svete“, každoročne publikované, tradične rozlišujú medzi piatimi kategóriami porušovania náboženských slobôd. Česká republika je zaradená do piatej kategórie krajín, kde sú dostatočne vysoké štandardy dodržiavania ľudských práv, ale niektoré

náboženstvá sú podľa analytikov nespravodlivo definované ako nebezpečné „kulty“ a „sekty“ [322, s. 15].

Stručne si prečítajte aktivity gréckokatolíckej cirkvi v Českej republike. Po „zamatovej“ revolúcii, biskup Prishov, monsignor Y. Gork, založil v roku 1992 dve nové dekancie - v Ostrave a Liberty. Po rozdelení Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky 1. januára 1993 uznali dva nezávislé štáty Českej republiky platnosť diecézneho biskupa v Prešove a iniciovali vznik spoločného riadiaceho orgánu, keďže Prešov bol ďaleko a hovoril o inom štáte.

Prešovský diecézny biskup Monsignor Hirka v roku 1993 zorganizoval biskupský vikariát gréckokatolíckej cirkvi v Českej republike a vymenoval biskupského vikára zo Zakarpatska, otca I. Lyavinetsa [487-a, s. 77]. Začiatkom roku 1999 predstavoval apoštolský exarchát v Českej republike 7 dekanov a 23 farností. Duchovnú službu v exarcháte vykonalo 35 kňazov [487-a, s. 79].

Podľa výsledkov sčítania ľudu z roku 1991, viac ako 4 milióny ľudí uviedlo svoje členstvo v Rímskokatolíckej cirkvi, 204 tis. Evanjelickej cirkvi českých bratov, 178 tis. 20 tis. - pravoslávnej cirkvi v českých krajinách patriacej do pravoslávnej cirkvi Českej republiky a Slovenska, 7,6 tis. - Cirkvi adventistov siedmeho dňa, 7 tisíc - gréckokatolíckej cirkvi.

Iba 9% Čechov navštevuje kostol každý týždeň, raz mesačne - 4%, vôbec sa nezúčastňuje - 65%. Úroveň dôvery v cirkev v Českej republike je najnižšia spomedzi krajín strednej a východnej Európy: úplne ju zveruje 10% obyvateľstva, do značnej miery - 18%, dôveru - 37%, neverí - 36% opýtaných [95, s. 10].

V rokoch 1991-2001 klesol počet rímskokatolíkov o takmer 1 milión 300 tisíc ľudí, priaznivcov Evanjelickej cirkvi českých bratov - pre 86 tisíc ľudí, veriacich cirkvi československej husitskej - takmer zdvojnásobil. Naproti tomu počet nábožensky ľahostajných a ateistov v tomto období vzrástol o takmer 2 milióny ľudí

a v nasledujúcom desaťročí sa počet tejto skupiny naďalej zvyšoval [395, s. 632]. POCO rokov 1991-2001.

Výsledky sčítania ľudu v roku 2011 naznačujú, že iba 2,2 milióna ľudí má v Českej republike náboženské presvedčenie. Približne 11% populácie sú katolíci, 7% neuviedlo konkrétne náboženstvo, 3% sa pridriavajú rôznych náboženských presvedčení, vrátane protestantizmu, judaizmu, islamu a budhizmu. Iba 8% obyvateľov krajiny (menej ako 800 tisíc ľudí) pravidelne navštevuje bohoslužby [425-a, 2012-február. - S. 9]

Napriek nespoľahlivosti a obmedzeným štatistickým údajom, z pohľadu ktorých sa objavuje náboženské presvedčenie človeka, intenzita jej viery, je dôvod tvrdiť, že Česká republika je charakterizovaná tendenciou znižovať oficiálne členstvo svojich občanov v cirkvách. Táto krajina je jedným z najmenej náboženských štátov v Európe: ateizmus je obsiahnutý vo vedomí 60% opýtaných [154, s. 65]. Aké sú dôvody tohto trendu?

Ateizácia v období "reálneho socializmu" v Československu trvala dosť dlho (1948-1989), a prenasledovanie náboženských komunít v Československu boli oveľa silnejšie ako v iných komunistických krajinách. Školy boli dôležitým nástrojom na otepľovanie obyvateľstva. Učitelia hrali úlohu "kazateľov vedeckého ateizmu". Autorita rímsko-katolíckej cirkvi bola podstatne znížená tým, že sa nepodarilo rozhodne postaviť komunistickému režimu po roku 1948 podobné postoje, vrátane dokonca otvorene antiklerikálny v slovenskej spoločnosti (ktorá nebola v susednom slovensku) umožnila izoláciu katolíckej hierarchie v krajine od veriacich a spoločnosti všeobecne [96, s. 69]

Skutočnosť, že počas sčítania ľudu v roku 1991 údajne patrí k rôznym cirkvám, bola nepochybne nečakaná. Pokles tohto čísla v nasledujúcom období, českí vedci vysvetľujú, po prvé, že učitelia, vychovaní v duchu marxizmu, naďalej ovplyvňovali vedomie mladých ľudí, a po druhé, skutočnosť, že v roku 1991 bol

väčší počet starších ľudí, ktorí dostali náboženské vyznanie. vzdelávanie v období prvej republiky (1918-1939 dvojročné), a po tretie, rast vplyvu spoločnosti na spotrebu s jej impotenciou [395, s. 633].

Významne, farníci patria k najchudobnejším častiam českej spoločnosti. Bohatší ľudia, najmä tí, ktorí patrili do straníckej nomenklatúry, nezmenili svoj prevažne negatívny postoj k náboženským inštitúciám [395, s. 633-634].

Je vhodné poznamenať, že ateizmus je extrémne zložitý, heterogénny a viacozmerný jav a je ťažké vyjadriť jeho jednoznačnú definíciu. Preto by sme sa mali pozrieť na rôzne definície ateizmu, aby sme vyvinuli najkoherentnejší obraz tohto fenoménu a pochopili príčiny sekularizačných procesov v mnohých európskych krajinách. Pre autorov Biblie bola existencia Boha taká zjavná, že slovo "ateizmus" sa v ňom nikdy nevyskytuje. Vo výučbe cirkevných otcov existuje mnoho odkazov na ateizmus.

Podľa autora diela, najkomplexnejšia definícia ateizmu je prezentovaná poľským teológom V. Granatom v „katolíckej encyklopédii“: vo filozofickom aspekte popieranie existencie Boha; v teologickom aspekte - osobnú priepasť s Bohom a odmietnutie mu dôverovať; z nábožensko-historického hľadiska - absencia náboženského uctievania; v psychologickom aspekte - „náboženstvo úniku“; v sociologickom aspekte - zánik náboženských praktík a znesvätenie ľudského života “[478, s. 1030].

Nemecký kardinál V. Kasper poznamenáva, že ateizmus je "pohľad, ktorý popiera akýkoľvek druh božstva alebo absolútny, ktorý nie je vôbec totožný s človekom a so svetom našej empirickej skúsenosti a jej vnútorných princípov" [478, S. 1031] Francúzsky vedec M. Nash verí, že tento fenomén je "vedomé a motivované odmietnutie Boha" [523, s. 1].

Pápež Pavol VI. V encyklike "Ecclesiam suam" ("On the Church", 1964) nazýva tri kategórie ateistov. Prvým z nich sú tí, ktorí „neuznávajú žiadne

náboženstvo“. Sú to ľahostajní ľudia, agnosticci, ako aj tí, ktorí nepoznajú vieru v Boha. Sú ľahostajní k náboženstvu, nedávajú mu žiadnu váhu, ani sa o to nepokúšajú bojovať - žijú mimo nej. Ateizmus takýchto ľudí by možno mal byť opísaný ako praktický ateizmus. Do druhej kategórie otec počíta tých, ktorí sa považujú za ateistov. „Mnoho ľudí popiera existenciu Boha z rôznych dôvodov. Je známe, že mnohí z nich otvorene odhaľujú svoju zlosť a snažia sa zaviesť tieto princípy do vzdelávacích inštitúcií a verejného života.

Títo ľudia sú predbiehaní nevhodnými a škodlivými názormi, že prepúšťajú ľudstvo zo zastaraných a zavádzajúcich názorov na život a na svet, pričom namiesto toho navrhujú, ako sami tvrdia, názory, ktoré sú v súlade s vedou a pokrokom. Táto kategória ľudí šíri ateizmus prostredníctvom kníh, publikácií a médií.

Toto je ateizmus, podporovaný zodpovedajúcou filozofiou, možno ho nazvať doktrínalným alebo filozofickým. Treba sem zahrnúť aj marxistický ateizmus. Tretia kategória ateistov je podľa Pavla VI. Tento otec opisuje túto skupinu ako mimoriadne nebezpečnú, vzdialenú od cirkvi, neotrasiteľnú vo viere, ktorá vytvára osobitný problém nielen pre cirkev, ale aj pre celé ľudstvo [478, s. 99-100].

Nemecký katolícky teológ K. Ranner, na základe kritéria klasifikácie ateizmu, pochádza zo zdroja jeho pôvodu. Hovorí o naivnom a povrchnom ateizme, na ktorý sa ateizmus počíta na prelome 18. a 19. storočia. Ateisti tohto obdobia arogantne vyhlásili, že vedia, že nie je Boh. Poukazuje tiež na to, že ateizmus je frustrovaný alebo znepokojený, čo je charakterizované takým stavom ľudskej frustrácie z nedostatku Božej prítomnosti vo svete a Jeho mlčania, že človek nemôže kedykoľvek cítiť, čo je Božie vo svete. Človek svedčí vo svete len o Božom tichu a šokovaný tvrdí, že svet je prázdny a nemá zmysel.

V dôsledku toho sú títo frustrovaní ateisti vystrašení nedostatkom Boha. Tretí typ ateizmu, identifikovaný K. Rannerom, je ľahostajný ateizmus. Je

charakterizovaný úplnou ľahostajnosťou k náboženským problémom [537, s. 372-383].

Ateizmus ako teória, negácia skutočnej existencie Boha; Ateizmus ako správanie je, život založený na princípoch, ktoré ignorujú Boha („žiť ako keby neexistoval Boh“) [178, c. 142]. Možno predpokladať - a tento predpoklad potvrdzujú aj početné publikácie v českých médiách - že milióny neveriacich v Českej republike, najmä mladí ľudia, sú náchylní k tomuto typu správania. Morálna voľba mnohých obyvateľov tejto krajiny nie je úplne podriadená „logike“ náboženstva a stále častejšie sa vykonáva pod vplyvom „logiky“ sekularizovaného života.

V spoločnosti, z ktorej je posvätné posvätenie vysídlené, existujú rôzne deštruktívne sily, ktoré spravujú rozdiel medzi dobrom a zlom, medzi tým, čo je dovolené človeku ako osobe a skutočnosťou, že to nie je dovolené (kritériá praktickej etiky). Nové pokušenie individualizmu, ktoré pozorujeme najmä medzi európskou mládežou, je vyjadrené v rôznych formách, ale spoločné je preňho výlučná dôvera v jeho schopnosť dávať morálny úsudok, ako aj odmietanie inštitúcií, ktoré zavádzajú disciplínu a obmedzenia.

Dôraz na subjektívny aspekt ľudskej existencie vytvára podmienky, v ktorých náboženstvo stráca svoje príznaky objektívnej reality, stavu zrozumiteľnosti a istoty tak na úrovni inštitúcií, ako aj na úrovni individuálneho vedomia. Tento proces subjektivizácie náboženstva v postkomunistickej spoločnosti je najzreteľnejší vo vzťahu k morálnym problémom. Významné oblasti spoločenského a morálneho života už nenájdu opodstatnenie v náboženstve [196, c. 116].

Na záver je potrebné poznamenať, že vzťahy štátu a cirkvi v Českej republike sú upravené v súlade s pravidlami medzinárodného práva. Štát urobil veľa k odstráneniu recidívy politiky komunistický režim v Československu na náboženstvo a cirkev. Špecifické funkcie, ktoré má historické korene, je slabý článok náboženstva

väčšiny s vnútroštátnymi archetyp a nízke percento veriacich. Taktiež treba poznamenať, že režim Full a tvrdo oddeliť cirkev od štátu na území Českej republiky niekedy mal. Teraz štát dodržiava princíp, podľa ktorého nemá identifikuje s žiadnej cirkvi, a tiež zásadu rovnosti a autonómia cirkví. Avšak štát spolupracuje s cirkvami v mnohých oblastiach. Tento model vzťahu štát - cirkev sa nazýva kooperáciou.[570, s. 287-294].4.

Vzťahy štátu a cirkvi na Slovensku

Záver o bezpodmienečnom členstve Slovenska v západoeurópskej civilizácii je založený na zdanlivo zrejmých a nevyvrátiteľných skutočnostiach: písaný jazyk a kultúra Slovenska boli latinské až do začiatku národného obrodzenia; Slovensko zdieľa charakter kultúry a zvykov s inou v Európe a jej školský vzdelávací systém je podobný systému západných partnerov. A hlavná vec je, že Slovensko je veľmi úzko prepojené so štátmi, ktoré svojou povahou patria do kategórie západných krajín.

Myšlienka exkluzivity Slovenska je preniknutá argumentáciou nielen geografického, ale aj historického plánu. Vychádza z historického faktu - existencie Veľkomoravského štátu a poslania Cyrila a Metoda, ktorého výchovná činnosť sa stala ideologizujúcou národnou tradíciou, ktorá nadobúda symbolický charakter. Význam tejto tradície v dnešnej dobe určujú tri aspekty. Z čisto politického hľadiska sú aktivity Cyrila a Metoda spojené s existenciou prvého slovenského štátneho vzdelávania.

Z kultúrneho a politického hľadiska je najdôležitejšou vecou v dedičstve osvietencov skutočnosť, že ich činnosť, hoci vznikla na východnom (byzantskom) základe, ale podarilo sa jej prispôsobiť Západu: symbolom tejto úpravy je byzantský mních Metod, ktorý sa stal arcibiskupom rímskeho kostola panónsko-moravskej provincie. Kultúrne sa dedičstvo Cyrila a Metoda stáva živým svedectvom o

kombinácii východných a západných prvkov, ktoré sa objavili v náboženských obradoch a literatúre [447, c. 241-242].

Najtragickejším obdobím v histórii cirkví na slovenskej pôde bolo nepochybne komunistické (1945-1989). V roku 1949 katolícke a gréckokatolícke cirkvi na Slovensku, ktoré boli kosťou cez hrdlo komunistického režimu, boli pod úplnou kontrolou štátu. O rok neskôr sa začala činnosť štátna bezpečnosť, počas ktorej cez noc zlikvidovali mužské kláštory a mnísi boli internovaní v „táboroch nútenej práce.

Teroristický režim sa snažil zastrašovať cirkev hlasnými politickými procesmi nad biskupmi Y. Voytashakom a M. Buzalkom. Ya Vojtashaka bol odsúdený na 24 rokov väzenia a M. Buzalka - za doživotné väzenie. Proces gréckokatolíckeho biskupa P. Goydicha, ktorý bol odsúdený na doživotie, úzko súvisel s likvidáciou gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku príkazom Kremľa. Vlastníkom všetkých svojich chrámov a majetku bola pravoslávna cirkev a gréckokatolíci sa obrátili na pravoslávnu vieru moskovského modelu [505, s. 264; 471; 501; 532].

Mnohí Slováci a Ukrajinci unikli z represíí, aby utiekli do zahraničia. Rozsah emigrácie do západnej Európy, Spojených štátov a Kanady sa zvyšuje. V reakcii na to bábkový režim uzavrel hranice. Podobne ako iné satelitné krajiny Sovietskeho zväzu, aj Slovensko bolo za „železnou oponou“. Nová komunistická spoločnosť sa mala narodiť v úplnej izolácii od Západu.

V krátkej dobe komunistickej úrady zlikvidované všetky kľúčky občiansku spoločnosť.

Občania sa stali poslušným vykonávateľom vôle jedného "neomylné" politickej strany, ktorá ho učil, ako žiť, čomu veriť, čo má nasledovať, ktorý ctiť hrdinu. Základom pyramídy moci v komunistických krajinách "reálneho socializmu" bol nepochybne tajnej polície - Štátna bezpečnosť. V krátkej dobe sa

vybudovala rozsiahlu sieť agentov a zamestnancov, ktorých hlavnou povinnosťou bolo informovať o akejkol'vek prejavy nespokojnosti s verejným poriadkom strany a možných vreciek organizovaného odporu, vrátane cirkevného prostredia [505, s. 264-265].

Užhorodský historik I.Vovkanych tvrdí, že rozsah sovietskych represíí, namierených predovšetkým proti národne uvedomelým Ukrajincom, bol najvýraznejší na východnom Slovensku (podľa sčítania českej vlády z roku 1930 tu žilo viac ako 213 tisíc ľudí). Gréckokatolíci - Ukrajinci). Ako poznamenal výskumník, sovietsky represívny orgán tvárou v tvár NKVD a "Smershu" sa správal na území suverénneho štátu ako útočníci. Tisíce občanov Československej republiky (ČSR) boli v rokoch 1944-1945 zatknutí vo východných oblastiach svojej krajiny za prvým najlepším podozrením alebo ohováraním a bez súdneho procesu a vyšetrovania boli poslaní do táborov GULAG.

Najmenej 12 000 ľudí bolo odvezených do koncentračných táborov Stalin, z ktorých veľkú časť tvorili katolíci východného obradu. Odhadované odhady predstaviteľov českých a slovenských organizácií politických väzňov komunistického režimu celkovo v počte 50-60 tisíc občanov CHR, násilne deportovaných do Sovietskeho zväzu [50, c. 253-255].

V apríli 1950 sa konala tzv. Prešovský sobor, ktorý de facto viedol k zničeniu gréckokatolíckej cirkvi niekoľko desaťročí. "sobor" prijala neslávny akt vracania gréckokatolíkov do lona pravoslávnej cirkvi, schváleného Ústredným výborom Komunistickej strany Slovenska na základe uznesenia zo 7. januára 1950 pod vplyvom Pražskej jari 1968, ktorá by svetu ukázala "socializmus s ľudskou tvárou". a prispel k novej liberalizácii režimu biskup V. Hopko požiadal O. Dubčeka, ktorý sa čoskoro stal generálnym tajomníkom Komunistickej strany, aby obnovil a činnosť zakázanej „katakombickej“ cirkvi.

Nariadením vlády SR č. 70 z 13. júna 1968, podpísaným hlavou československej vlády G. Husákom, sa však opäť zakázala činnosť gréckokatolíckej cirkvi [519, s. 124-139].

Najvyšší orgán, ktorý realizoval politiku komunistickej strany Československa (KSS) voči cirkvám, bol vytvorený v roku 1949 Štátnym výborom pre záležitosti Cirkvi (DKSC) av Slovenskej republike - slovenskou cirkevnou vládou. Politika "vojny proti náboženským pozostatkom" bola vypracovaná a formulovaná v najvyšších orgánoch strany, najmä v tzv. Cirkevnom výbore Ústredného výboru KSS, ktorý zahŕňal šesť členov, prečo sa často nazýva "cirkevné šesť".

Mnoho rokov komunistická nomenklatúra v osobe DKSC kontrolovala liturgickú, pastoračnú, spoločenskú, charitatívnu, vzdelávaciu, finančnú a inú sféru činnosti cirkví. Bola ustanovená povinná registrácia náboženských organizácií, kňazi mohli vykonávať svoje poslanie len na základe štátneho povolenia, ktoré bolo vydané výlučne „dôveryhodným“, lojálnym režimu jednotlivcov. Nelegálne náboženské aktivity jednotlivých ministrov bohoslužieb a náboženských komunít brutálne prenasledovali štátne bezpečnostné orgány [574, s. 100-105].

Až po novembri 1989, keď sa uskutočnila „zamatová“ revolúcia, sa zmeny v zbavovaní sa cirkví a denominácií stali súčasťou sociálno-politických zmien. Cirkvi získali nezávislosť a zároveň otvorili veľké príležitosti na posilnenie svojej pozície v slovenskej spoločnosti. Po mierovom rozdelení Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky na dva nezávislé štáty sa 1. januára 1993 na politickej mape sveta objavila Slovenská politická republika. Odvtedy práva a slobody človeka a občana, ich vymenovanie, ochrana a záruky sú v ňom stanovené ako hlavné a rozhodujúce kritérium právnej povahy právnej úpravy a praxe jej uplatňovania.

Pre každú osobu sa uznáva určitý komplex prirodzených neodňateľných práv, ktoré sú určené samotnou skutočnosťou ľudskej existencie a mali by byť považované za záruku jej dôstojnosti.

Podľa článku 11 Ústavy Slovenskej republiky, prijatého v roku 1992, „medzinárodné nástroje týkajúce sa ľudských práv a slobôd ratifikovaných Slovenskou republikou a vyhlásené v súlade s požiadavkami zákona majú prednosť pred vnútroštátnymi zákonmi za predpokladu, že medzinárodné zmluvy a dohody zaručujú vyššiu úroveň ústavné práva a slobody “[164, s. 446].

Ústava uvádza, že všetci ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti a právach a základné práva a slobody sú na území štátu nescudziteľné, nescudziteľné a nedotknuté. Všetky osoby sú zaručené bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu, jazyk, náboženstvo alebo náboženstvo, politický alebo iný názor, národný alebo sociálny pôvod, štátnu príslušnosť alebo etnický pôvod, majetok, rodinu alebo iné postavenie. Nikto nesmie byť zbavený svojich zákonných práv, nesmie byť diskriminovaný alebo mať privilégiá.

Základné práva a slobody osoby v Ústave Slovenska sú uvedené v časti II. Komplex práv, slobôd a povinností v ňom zakotvených je systémom, ktorého súčasťou sú osobné, občianske, politické, sociálne, ekonomické práva, práva národnostných menšín a etnických skupín, kultúrne a náboženské práva. Systém týchto ústavných noriem definuje postavenie osoby a občana v Slovenskej republike.

Základné ústavné ustanovenia sú v súlade s obsahom článku 18 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a článku 9 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. V súlade s Ústavou SR (čl. 24) cirkvi a náboženské spoločnosti vykonávajú svoje záležitosti. Všetkým je zaručená sloboda myslenia, svedomia, náboženstva a náboženstva. To znamená, že toto právo zaručuje štát nielen svojim vlastným občanom, ale aj všetkým, ktorí sú

na území Slovenska. Uvedená sloboda stelesňuje právo zmeniť náboženstvo alebo presvedčenie, alebo ich neuznávať a právo na verejné vyjadrenie názoru.

V skutočnosti je v tejto norme zakotvené právo na slobodu prejavu náboženského vyznania alebo viery, a to buď samostatne, alebo v spojení s inými, súkromne alebo verejne prostredníctvom vysielania náboženskej služby, obradov a rituálov. Prejavy náboženskej slobody môžu byť predmetom obmedzenia a zákazu len v tých prípadoch, keď poškodzujú základy verejného poriadku, zdravia, morálky alebo slobody iných občanov v demokratickej spoločnosti (článok 24.4).

Zvlášť pozoruhodné je, že žiadna cirkev v krajine nemá štatút štátnej cirkvi s privilégiami. Hlavný dokument vyhlasuje Slovenskú republiku za štátne neutrálne vo vzťahu k akémukoľvek náboženstvu alebo ideológii [164, s. 446].

Vo svojej štruktúre a obsahu Ústavy Slovenska a Českej republiky sú blízke ústavám mnohých demokratických krajín. Mimoriadne dôležité a moderné ustanovenia, zakotvené v základnom zákone týchto štátov, sa týkajú práv a slobôd človeka a občana, určujú ich právne postavenie. Nové ústavy majú právnu hodnotu, keďže právne akty, ktoré zapracovali svoje vlastné a svetové skúsenosti s budovaním štátu, vytvorili základy spolupráce s členmi medzinárodného spoločenstva v súlade so všeobecne uznávanými zásadami a normami medzinárodného práva s ochranou národných záujmov.

Každá ústava odráža stav spoločenstva, jeho geografické, ekonomické, etnokonfesijné, demografické charakteristiky, ako aj vlastné tradície budovania štátu a politickej kultúry.

Ústava Slovenska ako politicko-právny dokument dlhodobého pôsobenia položila základy pre ďalšie demokratické premeny v slovenskej spoločnosti a jej konsolidáciu zameranú predovšetkým na zabezpečenie ľudských práv a slobôd, najmä slobody svedomia, náboženstva a náboženstva.

Okrem ústavy bolo prijatých 22 normatívnych právnych aktov, ktoré upravujú rôzne oblasti vzťahov medzi štátom a cirkvou v republike. Všetky sú zamerané na prekonanie recidívy politik bývalého komunistického režimu v oblasti náboženstva a cirkvi. Zastavili svoju protirakúsku ateistickú činnosť, Štátny výbor pre záležitosti Cirkvi a Slovenský cirkevný výbor, ktorý mal pozitívny ohlas v cirkevných a svetských kruhoch.

Slovenská republika bola jednou z prvých krajín na území bývalého socialistického tábora, ktorý dôsledne riešil problémy cirkevného majetku. Na základe ustanovení zákona č. 282/1993 z.z. boli stanovené spôsoby a podmienky čiastočnej reštitúcie majetku cirkví a náboženských spoločností s cieľom zmierniť nespravodlivé rozhodnutia bývalej vlády [208, s. 514].

V októbri 1994 sa na Slovensku uskutočnila prvá kanonizácia: knieža Rastislav bol pravoslavnou Cirkvou vyhlásený za svätého, počas ktorej sa slovanský jazyk stal jazykom svätej liturgie. V novembri 2001, v Ríme, bol prvým slovenským svätým blahoslavený ukrajinsko - gréckokatolícky biskup P. Gojdič [171, s. 184-185].

Napätie zapríčinilo kanonizáciu Slovákov 2. júla 1995 tromi kňazmi zabitými v roku 1619 kalvinistami. Táto krajina medzi východnou a západnou Európou, medzi latinskými a byzantskými obradmi je tiež miestom konfliktu medzi pravoslávnyimi a gréckokatolíckymi cirkvami. Biskup Nikolaj, pravoslávny biskup Slovenska, bojkotoval stretnutie, ktoré sa uskutočnilo 1. júla 1995 počas návštevy pápeža v Bratislave [47, s. 84].

Je významné, že slovenský štát financuje činnosť cirkví vrátane práce kňazov. Štát zároveň vychádza zo skutočnosti, že duchovné potreby obyvateľstva zabezpečujú rôzne inštitúcie, ktoré musia byť úplne alebo čiastočne financované zo štátneho rozpočtu [95, s. 8]. Na úkor štátneho rozpočtu sa čiastočne uhrádzajú výdavky na fungovanie biskupských úradov, ústredných orgánov cirkví a

náboženských spoločností. Štátny rozpočet tiež poskytuje pomoc charitatívnej katolíckej organizácii "Caritas", ktorá sa venuje udržiavaniu charitatívnych domov pod jej záštitou.

Hoci hlavným zdrojom existencie tejto organizácie sú vlastné zdroje a dary farníkov, granty a granty na projekty sociálnych a charitatívnych aktivít sú poskytované z prostriedkov Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. V rokoch 1992-1997 štát vyčlenil 700 mil. Sk na výstavbu a opravu sakrálnych predmetov, ktoré sú majetkom cirkví a kláštorných rádov. Cirkvi majú právo na finančnú pomoc na rekonštrukciu jedinečných posvätných predmetov a zachovanie kultúrneho dedičstva zo štátneho kultúrneho fondu Pro slovakia. Z tohto zdroja financovania dostali kostoly príspevky v rokoch 1992-1997 [558, s. 112-115

Medzinárodným politickým dokumentom na vysokej úrovni bola dohoda medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou (2000).

Spoločná komisia pre otázky prípravy dohody medzi Vatikánom a Slovenskou republikou začala aktívne fungovať od 19. júna 1997 [472, s. 180]. O kvalite práce svedčí aj jej kvalitatívne zloženie: minister zahraničných vecí, minister financií, minister kultúry, minister práce, minister spravodlivosti, apoštolský nuncius v Slovenskej republike J. Korec kardinál, R. Baláž, predseda Konferencie biskupov Slovenska, V. Filo a ďalší [552, s. 113].

Jednou z najspornejších otázok práce komisie bola otázka finančnej podpory a autonómie cirkvi. V júli 1997 Arcibiskup Tauran navštívil Slovenskú republiku pre zahraničné záležitosti Vatikánu. Zástupca Vatikánu spolu so slovenskými biskupmi nastolil otázku rozšírenia financovania Rímskokatolíckej cirkvi.

Vláda navrhla zavedenie cirkevnej dane podobnej dani v Nemecku. Cirkev medzitým vyjadrila svoje želanie zachovať status quo: ročné dary podľa aktuálnych potrieb. Slovenská vláda nastolila otázku vymenovania biskupov. Podľa dohody

Modusa Vivendiho z roku 1927, ktorá bola uzavretá s Vatikánom vládou prvej Československej republiky, sú nominácie biskupov po dohode s orgánmi.

V roku 1990 však Vatikán vymenoval nových biskupov bez takejto dohody. Vládna delegácia zdôraznila nadmerný zásah Vatikánu pozície do biskupov v politike. Vysvetľuje to skutočnosť, že v tom čase biskupi nepodporovali vládu V. Mečiara kvôli nadmernej kontrole médií, fyzickému a morálnemu zastrašovaniu politických oponentov. Počas prípravy návrhu zmluvy medzi Vatikánom a Slovenskou republikou tak vznikli závažné komplikácie.

Zodpovední zamestnanci Ministerstva zahraničných vecí a Ministerstva školstva SR boli veľmi znepokojení odmietnutím projektu zo strany verejnosti. Diskusia ľudí sa neuskutočnila, pretože diplomatická prax neumožňuje pripraviť dokumenty, ktoré by sa týkali Svätej stolice za účasti ľudí - podľa podpredsedu Národnej rady Slovenskej republiky A. Húsku jednoducho preto, že „Vatikán nemá v úmysle brať do úvahy vyjadrené počas verejnej diskusie“.

Medzinárodná zmluva upravujúca vzťahy medzi Slovenskom a Svätou stolicou ako celkom bola podpísaná 24. novembra 2000 a nadobudla platnosť po výmene ratifikačných dokumentov vo Vatikáne 18. decembra 2000. Zmluva oficiálne udeľuje Vatikánu prostredníctvom svojej subštruktúry katolíckej cirkvi účasť na učení sa v medzinárodných záležitostiach Slovenskej republiky poskytovať katolíckej cirkvi výhody a privilégiá prostredníctvom návratu cirkví s nehnuteľnosťami spolu s významnými štátnymi dotáciami a právami. Pre Vatikán to bola dohoda 184 poslancov; z postsocialistických krajín tieto dohody predtým podpísali Poľsko, Maďarsko, Chorvátsko, Juhoslávia, Litva, Estónsko, Lotyšsko, Kazachstan a Česká republika [550, s. 114].

V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že teokratický monarchie Vatikán, založená v roku 1929 na základe Zmluvy o Lateránskej, na území ktorého je ¼ území

Monackého kniežatstva, s populáciou niekoľko sto obyvateľov bolo a zostáva najaktívnejším subjektom medzinárodného práva *de iure* a *de facto* [497, s. 156].

Články 12-13 Zmluvy upravujú otázky účasti na vzdelávacích a vzdelávacích aktivitách Katolíckej cirkvi, ktorá má právo zakladať základné a stredné školy, univerzity. Existuje určitá anomália: štát by mal financovať vyučovanie náboženstva vo verejných školách, ako aj vzdelávací a vzdelávací systém katolíckej cirkvi vo všeobecnosti, ale cirkev rozhoduje o tom, kto a aké predmety vyučovať. Toto všetko je náhrada cirkevného a kánonického práva.

Nie je náhoda, že podstatou Zmluvy sú otázky vzdelávania, školstva a vzdelávania, princípov ekonomickej bezpečnosti a otázky reštitúcie. Ak katolícka cirkev preberá úlohu garanta a strážkyne verejnej morálky, pre ktorú, mimochodom, táto cirkev bojuje - potom musí vykonávať plnú kontrolu nad príslušnými inštitúciami: kontrolovať školský systém, kultúrny systém, štátny zákon a nakoniec prostriedky. Toto všetko je náhrada cirkevného a kánonického práva. Nie je náhoda, že podstatou Zmluvy sú otázky vzdelávania, školstva a vzdelávania, princípov ekonomickej bezpečnosti a otázky reštitúcie.

Ak katolícka cirkev preberá úlohu garanta a dozorcú nad sociálnou morálkou, pre ktorú, mimochodom, táto cirkev bojuje, potom musí vykonávať plnú kontrolu nad príslušnými inštitúciami: kontrolovať školský systém, kultúrny systém, štát a nakoniec aj médiá

Samotná skutočnosť, že pluralitný stav uzatvára dvojstrannú medzinárodnú zmluvu, ktorá dáva prednosť len jednému náboženstvu, porušuje zásadu neutrality vo veciach verejného života a zároveň právnu rovnosť všetkých cirkví a občanov bez ohľadu na ich presvedčenie. Táto zmluva má bezpochyby poskytnúť katolíckej cirkvi výnimočné postavenie v spoločnosti, ktorá sa nemôže odvolať na iné cirkvi, náboženské organizácie a sekulárnych humanistov. Možno ho považovať za vyjadrenie nedôvery voči pravdám tých ľudí, ktorí prijali iné životné postoje,

nedôveru voči demokracii a slobode - hodnoty, s ktorými je ťažké zmieriť pápežskú kúriu.

Hoci cirkev bola jedinou vlajkovou loďou práva a morálky, je ťažké súhlasiť s myšlienkou, že len v pluralitnej spoločnosti, s rôznymi myšlienkami a hodnotami, možno zabezpečiť slobodnú ľudskú existenciu.

Základná dohoda svojou povahou je asymetrická. Ako medzinárodná zmluva obsahuje množstvo záväzkov Slovenskej republiky v prospech Vatikánu, ale Vatikánu neukladá žiadne záväzky voči Slovenskej republike. Asymetrická povaha zmluvy je nerovnováhou medzi suverenitou štátu a autonómiou katolíckej cirkvi. Cirkev má širšiu nezávislosť od štátu ako štát od cirkvi. Najmä podľa odseku 2 článku 20 Slovenská republika nezasahuje a nekontroluje spôsoby prijímania a využívania finančných prostriedkov cirkvi. Hlavná zmluva je podľa jeho povahy je asymetrická.

Jedinou povinnosťou štátu je finančná podpora cirkvi. Medzitým, ako akákoľvek dvojstranná dohoda uzavretá medzi dvoma rovnocennými a suverénnymi štátmi, zmluva medzi Slovenskou republikou a Vatikánom má upravovať vzájomné vzťahy medzi oboma rovnými a suverénnymi stranami, ale nemôže riešiť otázky, ktoré patria výlučne do pôsobnosti slovenského štátu: majetkové otázky, finančné otázky atď. Pokus o uplatňovanie pravidiel kanonického práva v slovenskej legislatíve by mal znamenať, že vyššie štátne orgány by mali odmietnuť aspoň časť svojich práv a suverenity.

Základom demokratického systému je pluralizmus vo veciach záujmov, hodnôt, dialógu a dohody v spoločnosti; v rozvinutej občianskej spoločnosti by sa mala vnímať ako riadna. Ak medzinárodná zmluva uprednostňuje jednu životne dôležitú pozíciu, jeden svetový názor, jediné náboženstvo, potom porušuje sociálny konsenzus, ktorý je nezlučiteľný s demokraciou a slobodou. Významné varovania o filozofii hlavnej zmluvy vyjadrili nielen slovenskí intelektuáli, ale aj pápež Ján

Pavol II. V knihe „Prejdeme prah nádeje“. Prvá hierarchia oslovuje kresťanov a predovšetkým katolíkov, aby sa nebáli pravdy o sebe.

"Ako človek ... nebojím sa katolíckeho svetonázoru, ale bojím sa rekatolizatsiya, klerikalizmu a náboženského fundamentalizmu" [493, s. 32]. Podobne, podľa názoru oponentov, ak sa prísne dodržiavajú listy Vatikánskej zmluvy, v Slovenskej republike existuje nebezpečenstvo, že demokracia padá a nahrádza sa konfesijným štátom.

Zmluva z roku 2000 odráža kresťanské tradície a historické výhody katolíckej cirkvi. Podčiarkujú sa historické úspechy cirkvi pri zachovaní a rozvoji slovenského národa. Zohľadňuje sa princíp väčšiny, teda skutočnosť, že katolíci tvoria 63% z celkového počtu obyvateľov Slovenska.

Dôraz sa kladie na duchovné a morálne kritériá, podľa ktorých je cirkev jediným garantom morálky v spoločnosti. Ustanovenie stanovuje, že základom Zmluvy by malo byť kanonické právo a sociálno-ekonomická doktrína cirkvi. Takáto požiadavka a jej uplatňovanie dávajú Zmluve prevládajúcu náboženskú charakteristiku, aby ovplyvnili právnu úpravu vzťahov medzi štátom a cirkvami v prospech určitých náboženských vyznaní.

To vytvára základ pre tlak cirkví na štátnu moc a jej legislatívu v duchu katolíckej doktríny, ktorá je prevažne povinná. Zdá sa, že rozdelenie a prevaha kanonického práva a kresťanských spoločenských doktrín v Zmluve môže viesť k zmenám v legislatíve, k oslabeniu vplyvu štátnych zákonodarcov a nakoniec k nadvláde doktríny Katolíckej cirkvi v slovenskej spoločnosti.

Článok 3 Zmluvy sa týka územnej organizácie a riadenia Katolíckej cirkvi, ktorá získala výlučné právo organizovať, meniť a odstraňovať vlastné cirkevné štruktúry - arcibiskupov, biskupov, diecéz, exarchátov a apoštolských správ. Sväté hlavné mesto poskytuje Slovenskej republike informácie o organizácii, zmene alebo

likvidácii jej správnych celkov, ktorých hranice sa musia zhodovať so štátnymi hranicami Slovenska.

Na rozdiel od záujmov Slovenskej republiky a článkov 10 a 11, týkajúcich sa ekonomického zabezpečenia katolíckej cirkvi a reštitúcie majetku. Cirkev v tejto súvislosti požaduje zastavenie akéhokoľvek zasahovania štátu do záležitostí získavania a disponovania s finančnými prostriedkami. Vyplýva to zo záväzku štátu zmeniť právne predpisy o zdaňovaní.

Podľa odseku 11 Zmluvy Slovenská republika uznáva výlučné právo cirkvi na všetok majetok nadobudnutý cirkvou dodnes („historický majetok“). Zmluva uvádza, že cirkevný majetok bol vrátený len čiastočne, hoci Slovensko nemalo rovnakú mieru rovnosti medzi ostatnými postsocialistickými krajinami v miere a rozsahu návratu majetku do cirkví.

Katolícka cirkev je znepokojená súčasným stavom rodiny. Články 10, 11 Zmluvy sa týkajú manželstva; podľa nich má manželstvo v súlade s pravidlami kánonického práva na území Slovenskej republiky rovnakú platnosť ako občianske manželstvo. Tieto otázky boli predtým prerokované s odborníkmi v oblasti rodinného práva a nevzniesli voči nim významné námietky [552, s. 7].

Zmluva zaručuje katolíckym kňazom právo slúžiť v ozbrojených silách ako kapláni.

Existuje presvedčenie, že demokratická spoločnosť je nezlučiteľná s poskytovaním určitých skupín, konfesiónálnych alebo nekonfesiónálnych, výsad a výhod. Nescudziteľné ľudské práva si vyžadujú zrušenie vplyvu cirkví na činnosť štátu a jeho administratívu, aby sa ochránila jeho neutrálna právna povaha.

Slovenská republika, jej legislatíva a zákonodarné orgány, ako aj verejné inštitúcie, podľa našich presvedčení, si musia zachovať svoje nezávislé, neutrálné postavenie; nedovoľujú, aby akékoľvek náboženské pomenovanie nadobudlo v

spoločnosti dominantné postavenie a v dôsledku toho bude riadiť spoločenský a verejný život.

Na základe Ústavy republiky, uznávaných medzinárodných princípov náboženskej slobody, dokumentov OSN, ktoré vyhlasujú slobodu náboženského vyznania, sa strany dohodli, že Slovenská republika uznáva a podporuje registrované cirkvi a náboženské organizácie ako nezávislé a autonómne subjekty práva. Registrované cirkvi majú právo zakladať organizácie so štatútom právnických osôb. Úrady zabezpečujú ochranu svojich majetkov a slobodu ich rozvoja. Činnosť týchto právnických osôb by nemala byť v rozpore s legislatívou krajiny.

Podľa odseku 4 Dohody majú registrované cirkvi a náboženské zväzy právo nadviazať a udržiavať kontakty so svojimi partnerskými náboženskými organizáciami a medzinárodnými organizáciami, byť členmi a zúčastňovať sa na ich práci.

Majú nárok na materiálnu a finančnú pomoc zo zahraničia, ak sa táto pomoc nepoužíva v rozpore s právnymi normami a záujmami republiky. Registrované cirkvi a náboženské organizácie majú výlučné právo vykonávať svoje cirkevné funkcie v súlade s ich vnútornými predpismi.

Manželstvo sa vykonáva v súlade s vnútornými požiadavkami cirkví a náboženských organizácií, ktoré sú porovnané s pravidlami manželského a rodinného práva. Týmto sa zavádza jednotné poradie záznamov pre všetky formy registrácie. Rozvod sa vykonáva len v civilnom poriadku. Cirkev a slovenský štát budú spolupracovať vo veciach manželstva a ochrany rodiny.

Trojstranná dohoda medzi vládou Slovenskej republiky, Gréckokatolíckou cirkvou a pravoslávnu cirkvou bola tiež dôležitá pre zlepšenie vzťahov medzi štátnymi zbormi. Konfliktné majetkové otázky v záujme oboch cirkví boli upravené

príslušnou dohodou medzi gréckokatolíckou a pravoslávnu cirkvou z 20. decembra 2000.

A v druhej dekáde storočia XXI. náboženské spoločnosti naďalej žiadajú o návrat majetku skonfiškovaného bývalou komunistickou vládou, hoci lehota na podanie prihlášok, tak ako to stanovuje reštitučný zákon z roku 1993, uplynula 31. decembra 1994. Vláda, obce, štátne právnické osoby za určitých podmienok vrátili fyzické osoby vlastníctva cirkví.

Časť tohto majetku bola v neuspokojivom stave. Medzitým zákon nestanovoval kompenzáciu za škodu na tomto majetku počas komunistického režimu a náboženským skupinám často chýbali finančné prostriedky na obnovu budov. Podľa ministerstva kultúry je veľmi ťažké posúdiť veľkosť skonfiškovaných nehnuteľností, ktoré ešte neboli vrátené, pretože veľký počet právnických osôb, vrátane tisícov farností a náboženských rádov, sa zaujíma o túto problematiku.

Podľa hodnotenia Slovenskej biskupskej konferencie štát vrátil približne 35% majetku katolíckej cirkvi. V decembri 2012 sa komisia expertov dohodla na zostavení zoznamu nevyriešených majetkových prípadov.

Náboženská demografia krajiny je zvláštna. Podľa výsledkov sčítania obyvateľstva v roku 2011 je počet obyvateľov Slovenska 5,4 milióna. Katolíci tvoria 62% celkového obyvateľstva, augsburskí luteráni - 5,9%, gréckokatolíci - 3,8%. 13,4% opýtaných neuviedlo svoju náboženskú príslušnosť. Iné skupiny sú prítomné v malom počte, vrátane reformovanej kresťanskej cirkvi, iných protestantských skupín, svedkov Jehovových, pravoslávnych kresťanov a Židov [154, s. 58-59].

Na príklade Slovenska je jednoznačne vysledovateľná existencia určitej vzájomnej súvislosti medzi náboženstvom a etnickou príslušnosťou. Gréckokatolíci vo všeobecnosti predstavujú etnických Rusínov-Ukrajincov, hoci niektorí Rusíni patria do pravoslávnej cirkvi. Väčšina ortodoxných kresťanov žije na východe krajiny. Reformované kresťanské cirkvi žijú prevažne na juhu, blízko hraníc s

Maďarskom, na územiach obývaných prevažne národnostnými Maďarmi. Ostatné náboženské skupiny sú zhruba rovnomerne rozdelené po celej krajine.

Ústava a ďalšie zákony Slovenska všeobecne chránia náboženskú slobodu, hoci zákon o registrácii náboženských skupín a združení spôsobuje menším menám určité škody. Definuje štatút registrovaných náboženských skupín a požiadavky na registráciu. Na registráciu náboženskej skupiny musí 20 000 dospelých členov, ktorí sú buď občanmi Slovenska, alebo stálymi obyvateľmi tejto krajiny, predložiť ministerstvu kultúry „čestné vyhlásenie“, ktoré potvrdzuje ich členstvo, znalosť článkov viery a základných zásad náboženstva; sú sprevádzané identifikačnými číslami a domovskými adresami.

Registrácia poskytuje právny štatút potrebný na výkon ekonomických funkcií, ako je otvorenie bankového účtu alebo prenájom majetku, a náboženské funkcie, ako je vedenie pohrebných obradov alebo prístup k hospitalizovaným spolu-náboženstvám. Treba zdôrazniť, že iba oficiálne registrované komunity majú právo na získanie finančných dotácií od štátu. Celkovo 18 registrovaných cirkví a náboženských skupín získalo viac ako 39 miliónov eur (približne 40,1 milióna amerických dolárov) štátnych dotácií [292, c. 170-184].

Analýza slovenskej náboženskej a sociálnej situácie ukazuje, že v hlavných náboženských konfesných charakteristikách obyvateľstva v posledných rokoch došlo k významným zmenám.

ZÁVER

Vzťahy medzi štátom a cirkvou zahŕňajú pomerne veľké a komplexné spektrum vzťahov, ktoré vznikajú v procese fungovania štátu a cirkvi.

Prijatie novej politickej, právnej, sociálnej a duchovnej reality na nezávislej Ukrajine, prekonanie predtým „jedinečne korektných“ socialistických, ateistických hodnôt a meradiel stanovených v nezávislej Ukrajine umožnilo v relatívne krátkom časovom období vytvoriť politické a právne podmienky pre plnú realizáciu slobody svedomia, najmä náboženskej slobody, ktorá otvorila dvere náboženským inštitúciám a cirkvi v ukrajinskej spoločnosti; po druhé, prispelo k vytvoreniu náboženského pluralizmu a polykonfesijného štátu; po tretie viedlo k politickým zmenám v náboženskej sfére, a to kvantitatívne aj kvalitatívne (na Ukrajine je jedna z najvyšších náboženstiev v Európe zaznamenaná s tendenciou k jej rastu); po štvrté, umožnilo určiť a zhodnotiť skutočné miesto cirkvi v domácej spoločnosti ako najpočetnejšiu, historicky vytvorenú neštátnu štruktúru, ktorá v celom svojom konzervativizme prežila v dejinách štruktúr, vlád a ideológií mnohých iných ľudí. Jej vplyv na významnú časť modernej spoločnosti je stále veľmi vysoký.

Ak zhrnieme materiál, autor uvádza: Cirkev v krajinách strednej a východnej Európy (najmä v Poľsku), a to aj v sovietskom období oficiálne uznaná dôležitým faktorom pre zachovanie národnej identity, zdôraznil tam plodnosť ich úsilia v oblasti verejnej morálky a vzostupu vlasteneckej výchovy. Hoci vládna politika komunistických vlád, vo väčšine prípadov bola liberálna, zbavená najznámejších prvkov, ale stále trochu sovietskeho modelu, situácia s náboženskými inštitúciami je usadená (ak zvažíme tento problém z hľadiska medzinárodných vzťahov) je trochu odlišná od tej, ktorá bola v Ukrajine.

Skutočnosť, že cirkvi na rozdiel od všetkého iného zohrali pozitívnu úlohu v mierových revolúciách, urýchľujúc kolaps komunistického režimu, potvrdzuje, že totalitné režimy sú vždy porazené v ich snahách o zrušenie náboženstva. Okrem

toho, protináboženská propaganda a prenasledovanie veriacich nepriamo pracovali na autorite cirkví.

Nedokážeme však súhlasiť so záverom britského sociológa Leslieho Holmesa, ktorý počítal štrnásť znakov postkomunistickej éry vrátane návratu nezávislosti a vzostupu nacionalizmu, takmer úplného nedostatku kultúry kompromisu, vysokých očakávaní od vodcov, nedostatku dôvery v politické inštitúcie, ideologickej prázdnoty a istého mravného zmätku. , zmysel pre časovosť, dynamiku, nestabilitu a nedostatok zmyslu pre bezpečnosť [35, s. 334].

V postkomunistickej ére sú niekedy niektoré niekedy vážne komplikácie a prvky odcudzenia medzi cirkvami a komunitami na jednej strane a národnou elitou na strane druhej. Tvrdenia Katolíckej cirkvi v Poľsku a pravoslávnych v Rusku o vláde v spoločnosti ukazujú, aké je pre mnohých ľudí ťažké vnímať všetky dôsledky skutočného oddelenia cirkví od štátu. Cirkev samotná je občas medzi silami, ktoré nemôžu akceptovať hodnoty voľného trhu, náboženského a hodnotového pluralizmu, liberalizmu.

V duchovnej sfére existujú aj rušivé tendencie - pokles dôvery občanov v cirkev; Sú obzvlášť zreteľné v krajine ateistickej kultúry - Českej republike. Aktívna prítomnosť cirkvi na spoločensko-politickej scéne je často vnímaná samotnou spoločnosťou s výhradami. Náboženské inštitúcie postkomunistických krajín budú musieť vyvinúť obrovské úsilie na vytvorenie skutočne plodného dialógu so spoločnosťou. Mechanické kopírovanie zahraničných a zahraničných skúseností tu nepomôže. Cirkvi musia budovať svoje vzťahy so štátmi, spoločnosťami a inými cirkvami, spoliehajúc sa na storočnú tradíciu a nehľadajú to, čo ich oddeľuje, ale to, čo majú spoločné.

Obavy, že so vstupom do Európskej únie krajiny regiónu prijmú model západoeurópskej sekularizácie, v dôsledku čoho náboženstvo a cirkev prestanú zohrávať významnú úlohu vo verejnom živote, podľa autora, nemajú žiadne platné

dôvody. Na začiatku XXI storočia Cirkev zostáva autoritatívnou duchovnou silou v strednej a východnej Európe, zachováva si silné postavenie v mnohých sférach spoločenského a kultúrneho života a núti vlády počítať so svojimi myšlienkami.

Každá krajina určeného regiónu, berúc do úvahy historicky stanovené tradície, zvláštnosti duchovnej kultúry a mentality ľudí, svojím spôsobom rieši otázky vzťahov medzi štátom a cirkvou, záruky slobody náboženského vyznania a jeho cirkevnej inštitucionalizácie a tolerancie medziútvarových vzťahov. Každý štát sa snaží vytvoriť podmienky na uspokojenie náboženských potrieb veriacich a spoločnosti, pričom náboženským komunitám poskytuje väčšiu slobodu konania.

Je dokázané, že náboženská sloboda je chránená ústavami a legislatívou skúmaných štátov, a ako prax ukazuje, vlády všeobecne rešpektujú náboženskú slobodu. Tendencia rešpektovať náboženskú slobodu vládami sa počas skúmaného obdobia podstatne nezmenila. Vlády pokračovali v poskytovaní daňových stimulov a finančnej podpory pre registrované náboženské skupiny.

Tvrdí sa tiež, že vyhliadky na zachovanie kresťanskej (katolíckej) identity ľudí vyšehradskej štvorky v meniacej sa Európe závisí nielen od politických rozhodnutí a legislatívnych noriem, ale od toho, či títo ľudia môžu hlboko veriť v Boha.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

1. Августин Блаженный. О граде Божием / Блаженный Августин. – Мн. : Харвест; М. : АСТ, 2000. – 1296 с.

Augustín z Hippo. Mesto Boha/St. Augustine. -Mn. : Zber; M.: AST, 2000. -Od roku 1296.

2. Аверинцев С. С. Софія-Логос : Словник / С. С. Аверинцев. – 2-е вид. – К. : Дух і літера, 2004. – 640 с.

Averincev S. Sophia-loga: slovník/S. Averincev. -2-nd. -K.: a duch, 2004. -640 с.

3. Академічне релігієзнавство : Підручник / Під ред. А. Колодного. – К. : Світ Знань, 2000. – 862 с.

4. Аквинский Ф. Сумма теологии / Ф. Аквинский. – Пер. с лат. – Ч. 2. – Т. 1. – К. : Эльга-Ника-Центр. – 576 с.

5. Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні : Науковий збірник / За ред. В. Д. Бондаренка, А. М. Колодного та інших. – К. : VIP, 2001. – 206 с.

6. Английское свободомыслие : Д. Локк, Д. Толанд, А. Коллинз. – М. : Мысль, 1981. – 116 с.

7. Антонюк О. В. Основы этнополітики : Навчальний посібник (для студ. вищ. навч. закладів) / О. В. Антонюк. – К. : МАУП, 2005. – 432 с.

8. Аржаковський А. Бесіди з блаженнішим Любомиром Гузаром : До постконфесійного християнства. – Вид. 2-е, випр. і доп. – Л. : Видавництво Українського католицького університету, 2007. – 182 с.

9. Бабій М. Ю. Свобода релігії: проблемні питання теоретичного осмислення, практичної реалізації та захисту / М. Ю. Бабій // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри і локальні

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

вияви. Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. – № 16. – К. : УВК, 2011. – 309 с.

10. Бабій М. Ю. Свобода совісті : філософсько-антропологічне і релігієзнавче осмислення / М. Ю. Бабій. – К. : ПІ і ЕНД, 1994. – 359 с.

11. Бабкіна О. В. Політологія : Навчальний посібник / О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 568 с.

12. Бабушкин А. В. и др. Свобода убеждений, совести и религии в современной России: Специализированный информационно-аналитический доклад / А. В. Бабушкин и др. – Сост. и общ. ред. С. А. Бурьянов, Н. В. Костенко. – М. : Московская Хельсинкская группа, 2007. – 272 с.

13. Барнакевич Ю. Правовые основы гарантий свободы совести в Польской Республике: Автореф. дис. ...канд. филос. наук / Ю. Барнакевич. – М., 1990. – 22 с.

14. Бедуел Г. Історія церкви / Г. Бедуел. – Л. : Свічадо, 2000. – 296 с.

15. Белл Д. Культурные противоречия капитализма / Д. Белл // Этическая мысль. – 1990. – С. 32-44.

16. Белл Д. Щодо великої відбудови: релігія і культура в постіндустріальну добу / Д. Белл // Генеза : Філософія. Історія. Політологія. – 1997. – № 1 (5). – С. 52-65.

17. Бердяев Н. А. Новое религиозное сознание и общественность / Н. А. Бердяев. – Сост. и коммент. В. В. Сапова. – М. : Канон+, 1999. – 464 с.

18. Бердяев Н. А. О рабстве и свободе человека. Опыт персоналистической философии / Н. А. Бердяев // Царство Духа и царство кесаря. – М. : Республика, 1995. – 452 с.

19. Бжезинский З. Великая шахматная доска: господство Америки и его геостратегические императивы / З. Бжезинский / Пер. с англ. О. Ю. Уральской. – М. : Международные отношения, 1998. – 261 с.
20. Бжезінський З. Великі перетворення / З. Бжезінський // Політична думка. – 1994. – № 3. – С. 5-15.
21. Білоус А. О. Політична стратегія вирішення державно-церковних відносин у період системної трансформації українського суспільства / А. О. Білоус, О. В. Рублюк // Держава і право: Зб. наук. праць. – Вип. 16. – К., 2002. – С. 492-495.
22. Білоус О. М. Державно-церковні відносини як об'єкт політологічного аналізу / О. М. Білоус. – Автореф. дис. ... канд. політ. наук. – К. : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2004. – 22 с.
23. Богуцький Ю. Державно-церковні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи співпраці / Ю. Богуцький // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри і локальні вияви. Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. – № 16. – К. : УВК, 2011. – 309 с. – С. 242-247.
24. Бондаренко В. Д. Інституалізована православна релігійність в контексті суспільно-політичної ситуації в Україні / В. Д. Бондаренко. – Дис. ... доктора філос. наук : 09.00.06. – К., 1993. – 365 с.
25. Бондаренко В. Д. Пріоритетні напрямки державно-церковної політики України / В. Д. Бондаренко // Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні : Науковий збірник. – К. : VIP, 2001. – 206 с. – С. 7-12.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

26. Бондаренко В. Д. Релігійне життя в Україні: стан, проблеми, шляхи оптимізації / В. Д. Бондаренко, В. Є. Єленський, В. С. Журавський. – К. : Логос, 1996. – 37 с.
27. Бондаренко В. Д. Реституція церковної власності: причини сповільнення та альтернативи розвитку і завершення / В. Д. Бондаренко // Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід : Збірник наукових матеріалів / Ред. кол. В. Андрущенко та ін. – К. : Світ знань, 2007. – С. 5-8.
28. Бондаренко В. Ю. Релігійне життя в сучасній Україні: стан, тенденції та проблеми розвитку / В. Ю. Бондаренко // Людина і світ. – 2003. – № 12. – С. 36-39.
29. Борщев В. «Мы будем защищать права верующих» / В. Борщев // Религия и право : Информационно-аналитический журнал. – 1999. – № 4-5. – С. 14-16.
30. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV-XVIII вв. / Ф. Бродель. – В 2-х т. – Т. 1: Структуры повседневности: возможное и невозможное. – М. : Наука, 1986. – 686 с.; Т. 2: Игры обмена. – М. : Наука, 1988. – 620 с.
31. Бродель Ф. Что такое Франция? Пространство и история / Ф. Бродель. – М. : Прогресс, 1994. – 220 с.
32. Булгаков С. Н. Религия человекобожия в русской революции / С. Н. Булгаков // Христианский социализм: Споры о судьбах России. – Новосибирск : Наука, 1991. – 350 с.
33. Бураков Ю. В., Кипаренко Г. М., Мовчан С. П., Мороз Ю. М. Всесвітня історія. Новітні часи. 1945-1996 : Підручник. – К. : А.С.К., 1998. – 320 с.

34. Бурега В. Церква та держава на постсоціалістичному просторі : у пошуках парадигми відносин / В. Бурега. – УНІАН : Релігія в Україні. – 2011. – 18 липня [Електронний ресурс // Режим доступу: <http://religions.unian.net/ukr/detail/441>].
35. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення / П. Вандич. – К.: Критика, 2004. – 463 с.
36. Васін М. С. Президент В. Янукович ліквідував Держкомнацрелігій. Що далі: зміна Закону про свободу совісті? / М. С. Васін. – 10 грудня 2010 р. [Електронний ресурс // Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/comments/39545/].
37. Васьків А. Влада і Церква : партнерство і діалог / А. Васьків, С. Боруцький // Держава. Церква. Людина. Державно-церковні та міжконфесійні відносини у дзеркалі сучасності. 1992-2002 рр. – Л. : Афіша, 2003. – 495-499 с.
38. Вахняк Л. С. Політико-правові засади формування української моделі державно-церковних відносин / Л. С. Вахняк // Наукові праці МАУП. – 2010. – № 3 (26). – С. 142-147.
39. Ващенко Г. Г. Виховний ідеал / Г. Г. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – 190 с.
40. Вебер М. Избранные произведения / Макс Вебер. – М. : Политиздат, 1990. – 604 с.
41. Великий А. Г. Українське християнство / А. Г. Великий. – Іспанія, 1990. – 168 с.
42. Виговський Л. Модель державно-церковних відносин як еталон правового регулювання взаємин держави та релігійних організацій / Л. Виговський, Т. Виговська // Релігійна свобода : Взаємини держави і

релігійних організацій: правові та політичні аспекти: Науковий щорічник. – № 10 / За ред. А. Колодного, Л. Филипович, М. Бабія. – К., 2006. – 172 с.

43. Вико Д. Основания новой науки об общей природе наций / Д. Вико. – Пер. с итал. А. А. Губера; Под общ. ред. М. А. Лифшица. – М. : REFL-book; К. : ИСА, 1994. – 656 с.

44. Вилк М. Церква у Східній Європі: володарювати чи служити? / М. Вилк // Людина і світ. – 2000. – № 6. – С. 11-15.

45. Висновок ПАРЄ № 190 (1995) щодо вступу України до Ради Європи. – Страсбург. – 1995. – 25 вересня // Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід: Збірник наукових матеріалів. – К., 2007. – С. 65.

46. Відкритий лист Священного Синоду УПЦ Київського Патріархату Президенту України від 13 грудня 2010 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.cerkva.info/ru/sinod/1070-prezidentu.html>.

47. Віллем Ж.-П. Європа та релігії. Ставки ХХІ століття / Ж.-П. Віллем. – Пер. з фр. – К. : Дух і літера, 2006. – 331 с.

48. Власовський І. 10 літ тому / І. Власовський // Український православний календар на 1953 рік. – Видання Української Православної Церкви в США. – С. 98-99.

49. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви / І. Власовський. – Нью-Йорк: Саунт Баунд Брук, 1966. – 345 с.

50. Вовканич І. Чехословаччина в 1945-1948 рр.: Нарис історії / І. Вовканич. – Ужгород : Гражда, 2000. – 350 с.

51. Войтенко Т. О. Громадянське суспільство в країні: аналіз соціального конструювання : Збірка наукових праць / Войтенко Т. О., Гончарук О. С., Привалов Ю. О. – К. : Стилос, 2002. – 232 с.

52. Войтович В. Міфи та легенди давньої України / В. Войтович. – Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2011. – 392 с.
53. Волокитина Т. В. Москва и Восточная Европа. Становление политических режимов советского типа: 1949-1953 : Очерки истории / Т. В. Волокитина, Г. П. Мурашко, А. Ф. Носкова, Т. А. Покивайлова. – М. : РОССПЭН, 2002. – 704 с.
- 53-а. Воронин О. О. Автокефалія Української Православної Церкви / О. О. Воронин. – Кенсінгтон: Воскресіння, 1990. – 64 с.
54. В России церковь почти не отделена от государства // The Washington Times. – 2012. – 14 серпня [Електроний ресурс] // Режим доступу: <http://inosmi.ru/russia/20120814/196590497-print.html>.
55. Галман Г. В. Конституція і релігія / Г. В. Галман // Право України. – 1988. – № 5. – С. 30-33.
56. Гегель Г. В. Ф. Работы разных лет / Г. В. Ф. Гегель. – В 2-х т. – М. : Наука, 1973. – 541 с.
57. Гелей С. Д. Політологія : Навчальний посібник / С. Д. Гелей, С. М. Рутар. – 4-е вид., перероб. і доп. – Л. : Світ, 2001. – 384 с.
58. Герман С. Обличчя сучасної Польщі. Так це сталося / С. Герман. – Л. : Аз-Арт, 2001. – 128 с.
59. Голенбах Д. Т. Розвиток ранньо-католицької теорії прав людини / Д. Т. Голенбах // Релігійна свобода і права людини: богословські аспекти. – У 3-х т. – Т. 1 / Упоряд. і ред. М. Маринович. – Л. : Свічадо, 2000. – 428 с.
60. Головащенко С. И. Новая культура религиозной жизни как культура мира: опыт «посткоммунистического строительства» / С. И. Головащенко // Религия и право. – 1999. – № 4-5. – С. 17-19.

61. Головащенко С. І. Історія християнства : Курс лекцій / С. І. Головащенко. – К. : Либідь, 1999. – 352 с.
62. Голубинский Е. Е. Історія Русской Церкви / Е. Е. Голубинский. – Т. I. – М., 1901. – 405 с.
63. Гордієнко В. Тоталітаризм і релігія / В. Гордієнко // Університет. – 2009. – № 5 (31). – К. : Славістичний університет, 2009. – С. 57-62.
64. Государства и религии в Европейском Союзе (опыт государственно-конфессиональных отношений) / Под ред. Г. Робберса. – М. : Институт Европы РАН, 2009. – 719 с.
65. Григулевич И. Р. История инквизиции (XIII-XX века) / И. Р. Григулевич. – М. : Наука, 1970. – 446 с.
66. Гудима А. М. Релігієзнавство : Підручник / А. М. Гудима. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2002. – 262 с.
67. Гусейнов А. А. Наука. Мораль. Человек / А. А. Гусейнов // Человек в системе наук : Сборник статей. – М. : Наука, 1989. – 278 с.
68. Ѓьофнер Йозеф, кардинал. Християнське суспільне вчення / Й. Ѓьофнер. – Л., 2002. – 312 с.
69. Дегтярев Ю. М. История «религиозного вопроса» / Ю. М. Дегтярев // Релігія и право. – 1999. – № 2. – С. 12-16.
70. Декларация о религиозной свободе // Второй Ватиканский Собор: Конституции. Декреты. Декларации. – Брюссель, 1992. – С. 439.
71. Держава і церква : уроки минулого і проблема сьогодення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород : Ліра, 2003. – 224 с.
72. Держава. Церква. Людина. Державно-церковні та міжконфесійні відносини у дзеркалі сучасності. 1992-2002 рр. – Л. : Афіша, 2003. – 217 с.

73. Джемс У. Многообразие религиозного опыта / У. Джемс. – М. : Наука, 1993. – 420 с.
74. Джефферсон Т. Билль о правах [Электронный ресурс] / Т. Джефферсон. // Режим доступа: <http://www.grinchevskiy.ru/17-18/bill-o-pravah.php>.
75. Джефферсон Т. Декларация Независимости / Т. Джефферсон. – М. : Директ-Медиа, 2010. – 7 с.
76. Дзюба І. М. Спогади і роздуми на фінішній прямій / І. М. Дзюба. – К. : Криниця, 2008. – 928 с.
77. Дилюс А. Чи здатна Польська церква наводити мости? / А. Дилюс // Людина і світ. – 2000. – № 6. – С. 16-18.
78. Догматичне богослов'я. – Л. : Свічадо, 1994. – 87 с.
79. Дойчландер Д. М. Світський уряд : Боже інше царство / Данієл М. Дойчландер. – Пер. з англ. О. Дмитренка. – Горлиця : Українська Лютеранська Церква, 2002. – 192 с.
80. Докаш В. Принципи взаємовідносин держави і церкви в соціальних доктринах протестантів: правовий аспект / В. Докаш // Релігійна свобода : Взаємини держави і релігійних організацій: правові та політичні аспекти : Науковий щорічник. – № 10. – К., 2006. – 172 с. – С. 122-125.
81. Докаш В. Свобода буття релігії як форма реалізації демократії / В. Докаш // Релігійна свобода : Свобода релігії і демократія: старі і нові виклики : Науковий щорічник. – № 15. – 2010. – С. 182-189.
82. Драгоманов М. Україна в її словесності / М. Драгоманов // Збірник Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. – Ч. 2-3. – К., 1899.– 218 с.
83. Друзенко Г. В. Геополітика від патріарха: Царство Небесне vs Руський світ / Г. В. Друзенко // Релігійна свобода. Свобода релігії і демократія – старі і нові виклики : Науковий щорічник. – № 15. – К. : УАР, 2010. – 395 с. – С. 129-134.

84. Друзенко Г. В. Реституція по-українськи: відновлення історичної справедливості чи пастка для Церкви? / Г. В. Друзенко // Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід : Збірник наукових матеріалів / Ред. кол. В. Андрущенко та ін. – К. : Світ знань, 2007. – 312 с. – С. 12-18.
85. Друзенко Г. В. Статус юридичної особи для церкви : мрія чи реальність? / Г. В. Друзенко // Юридичний журнал. – 2003. – № 10. – С. 1-14.
86. Дудко Д. О единой державе / Дмитрий Дудко // Русь державная. – 1996. – № 8-10. – С. 1-3.
87. Дьюрем К. Археология международных норм религиозной свободы / К. Дьюрем // Религиозная свобода : Научный ежегодник. – 2010. – № 15. – С. 154-161.
88. Дьюрем К. Законодательство о религиозных объединениях как фактор обеспечения свободы религии и убеждений / К. Дьюрем // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри і локальні вияви. Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. – № 16. – К. : УВК, 2011. – 309 с. – С. 85-105.
89. Дюрозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Ж.-Б. Дюрозель. – Пер. з франц. Є. Марічева, Л. Погорєлової. – К. : Основи, 1995. – 903 с.
90. Дяченко О. В. Свобода совести и неокульты / О. В. Дяченко // Неокульты: «новые религии» века? – Мн., 2000. – С. 145-147.
91. Єленський В. Є. Restitutio in integrum: Релігійно-суспільні зміни в посткомуністичній Європі / В. Є. Єленський // Людина і світ. – 2000. – Липень. – С. 30-36.
92. Єленський В. Є. Моделі релігійно-суспільного розвитку і державно-церковних відносин в процесі трансформацій посткомуністичних європейських країн / В. Є. Єленський // Актуальні проблеми державно-

церковних відносин в Україні : Науковий збірник. – К. : VIP, 2001. – 206 с. – С. 52-70.

93. Єленський В. Є. Моделі релігійно-суспільного розвитку і державно-церковних відносин у процесі трансформації посткомуністичних країн / В. Є. Єленський // Держава і церква: уроки минулого і проблема сьогодення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород : Ліра, 2003. – 224 с. – С. 7-10.

94. Єленський В. Є. Релігійно-суспільні зміни в посткомуністичній Європі / В. Є. Єленський // Людина і світ. – 1999. – № 7. – С. 30-33.

95. Єленський В. Є. Релігія і релігійність у посткомуністичній Європі. Цифри і факти без коментарів / В. Є. Єленський // Людина і світ. – 1997. – Листопад-грудень. – С. 2-11.

96. Єленський В. Є. Релігія після комунізму. Релігійно-соціальні зміни в процесі трансформації центрально– і східноєвропейських суспільств : фокус на Україні / В. Є. Єленський. – К. : НПУ ім. М. Драгоманова, 2002. – 420 с.

97. Єленський В. Є. Червень : про СНД і Європу. – 9 липня 2010 р. [Електронний ресурс] / В. Є. Єленський // Режим доступу: http://risu.org.ua/article_print.php?id=36294&name=expert_thought&lang=ua

98. Єпископський Синод. Instrumentum Laboris. – Ватикан, 1999. – § 11, 14.

99. Заздравнова О. И. Идеология в эволюционирующем социуме / О. И. Заздравнова. – Дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03 / Харківський нац. ун-т радіоелектроніки. – Харьков, 2002. – 417 с.

100. Занусси К. Что будет с Европой? / К. Занусси // Вопросы философии. – 1990. – № 4. – С. 164-165.

101. Записки Петроградского Религиозно-философского общества. – Петроград, 1916. – Вып. IV. – 403 с.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

102. Звернення Синоду єпископів Києво-Галицької митрополії Української Греко-Католицької Церкви до духовенства, мирян та всіх людей доброї волі // Патріярхат. За єдність церкви й народу. – 2000. – № 11. – С. 5-7.
103. Здіорук С. І. Вплив релігії на демократичний поступ української нації в новітню добу / С. І. Здіорук // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри і локальні вияви. Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. – № 16. – К : УВК, 2011. – 309 с. – С. 280-288.
104. Здіорук С. І. Етноконфесійна ситуація в Україні та міжцерковні конфлікти / С. І. Здіорук. – К. : НІСД, 2007. – 160 с.
105. Здіорук С. І. Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні ХХІ століття : Монографія / С. І. Здіорук. – К. : Знання України, 2005. – 552 с.
106. Здіорук С. І. Український досвід партнерської взаємодії держави і церкви в європейському контексті / С. І. Здіорук // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 1. – С. 86-91.
107. Здіорук С. І. Українські суспільно-релігійні відносини в умовах трансформації і глобалізації / С. І. Здіорук // Релігійна свобода: Функціонування релігії в умовах свободи її буття : Науковий щорічник. – К., 2004. – С. 36-42.
108. Здіорук С. І. Юридичні та політичні механізми врегулювання державно-церковних відносин в Україні / С. І. Здіорук // Релігійна свобода: Взаємини держави і релігійних організацій: правові та політичні аспекти: Науковий щорічник. – № 10 / За ред. А. Колодного, Л. Филипович, М. Бабія. – К., 2006. – 172 с. – С. 85-89.
109. Зеньковский В. В. Основы христианской философии / В. В. Зеньковский. – М. : Канон, 1996. – 557 с.
110. Зидентоп Л. Демократия в Европе / Л. Зидентоп. – Пер. с англ. – Под ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Логос, 2001. – 312 (+XLVII) с.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

111. Зуєв Н. Політичне православ'я відокремили від церкви / Н. Зуєв // Дзеркало тижня. – 2008. – № 1. – С. 4.
112. Ильин И. А. Родина и мы : Сборник / И. А. Ильин. – Сост., вступ. ст. и коммент. Ю. Т. Лисицы. – Смоленск : Посох, 1995. – 511 с.
113. Іванків Є. Український християнський Схід : Вибрані статті / Є. Іванків. – Чикаго, 1992. – 245 с.
114. Інструкція про застосування законодавства про культури. Затверджена постановою Ради у справах релігійних культів при Раді Міністрів СРСР і постановою Ради у справах Руської православної церкви при Раді Міністрів СРСР від 16 березня 1961 р. // Законодавство про релігійні культури. – К., 1973. – С. 172-182.
115. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ ст.): Курс лекцій / В. І. Яровий, М. П. Рудаков, В. П. Шумило та інші. – К. : Либідь, 2001. – 218 с.
116. Історія релігій в Україні: в 10 т. / А. Колодний, Р. Крижанівський. – Київ; Дрогобич : Коло, 2003. – Т. 10: Релігія і церква років незалежності України. – 2003. – 612 с.
117. Історія християнської церкви на Україні : Релігієзнавчий довідковий нарис. – К. : Наукова думка, 1992. – 104 с.
118. Історія Чехії очима українців : Навчально-популярне видання. – Ужгород : Гражда, 2009. – 224 с.
119. Калініч Ю. А. Релігієзнавство : Підручник / Ю. А. Калініч, Є. А. Харьковщенко. – К. : Наукова думка, 2000. – 352 с.
120. Кальниш Ю. Державно-церковні відносини: історія розвитку і сучасна політична типологізація / Ю. Кальниш // Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні : Науковий збірник. – К. : VIP, 2001. – 206 с.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

121. Капсамун І. Тільки-но підписаний Закон «Про свободу совісті та релігійні організації», який повертає нас на початок 1990-х років, уже потребує змін / І. Капсамун // День: Громадсько-політичний часопис. – 2012. – 19 грудня. – С. 4.
122. Кардош Е. Конфесії у передвиборчих перегонах в Україні / Е. Кардош // Історія релігій в Україні : Науковий щорічник. – Л. : Логос, 2004. – С. 102-106.
- 122-а. Католицький вісник. – 2009. – № 17. – С. 16-17.
123. Кашуба М. Релігія й політика в сучасній Україні / М Кашуба // Історія релігій в Україні : Науковий щорічник. – Л. : Логос, 2004. – С. 106-110.
124. Кистяковский Б. А. Государство правовое и социалистическое / Б. А. Кистяковский // Вопросы философии. – 1990. – № 6. – С. 142-144.
125. Климов В. В. 20 років Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» і зміни в характеристиці сучасного віруючого / В. В. Климов // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри й локальні вияви : Науковий щорічник. – № 16. – К., 2011. – 309 с. – С. 230-241.
126. Климов В. В. Свобода совісті, церква, релігійність в українському суспільстві періоду незалежності : Вибрані статті / В. В. Климов. – К. : Відділення релігієзнавства Ін-ту філософії ім. Г. Сковороди НАН України, 2009. – 370 с.
127. Климов В. В. Релігійність в українському суспільстві періоду незалежності : Вибрані статті / В. В. Климов. – К. : Інститут філософії, 2009. – 370 с.
128. Климов В. В. Сучасна модель державно-церковних відносин як результат суспільних трансформацій / В. В. Климов // Українське релігієзнавство. – 1999. – № 12. – С. 50-53.

129. Климов В. В. Формування і особливості української моделі державно-церковних відносин / В. В. Климов // Релігія і Церква років незалежності України. – Т. 10. – Київ-Дрогобич, 2003. – С. 375-384.
130. Климов В. В. Церква в політичних реаліях України / В. В. Климов // Релігійна панорама: Інформаційно-аналітичний журнал. Спецвипуск, 2006 р.: Релігія і церкви в суспільних реаліях України / За ред. А. М. Колодного. – К., 2006. – 99 с. – С. 4-8.
131. Климов В. В. Церква в Україні як об'єкт політичного життя суспільства / В. В. Климов // Церква і політика: від президентських виборів 2004 р. до парламентських виборів 2006 р.: Матеріали круглого столу, 17-18 лютого 2005 р. – К., 2005. – 218 с. – С. 121-125.
132. Климов В. В. Церква і політика в Україні: проблеми взаємозв'язку й загроза політизації / В. В. Климов // Релігійна свобода: Взаємини держави і релігійних організацій: правові та політичні аспекти: Науковий щорічник. – № 10 / За ред. А. Колодного, Л. Филипович, М. Бабія. – К., 2006. – 172 с. – С. 68-73.
133. Климов В. Тенденції розвитку державно-церковної політики в Україні в контексті сучасних процесів врегулювання відносин між державами та церквами в Європі / В. Климов // Релігійна свобода: Науковий щорічник. – 2009. – № 14. – С. 12-18.
134. Климов О. Основні тенденції сучасної трансформації правових засад вітчизняного законодавства стосовно свободи совісті та релігійних організацій як відображення нового місця релігії та церкви в українському соціумі / О. Климов // Релігійна свобода: Свобода релігії і національна ідентичність; світовий досвід та українські проблеми : Науковий щорічник. – К. : НПУ, 2002. – С. 15-22.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

135. Климончук О. За радянськими лекалами. Влада хоче встановити контроль над українськими церквами / О. Климончук // День : Громадсько-політичний часопис. – 2012. – 7 листопада. – С. 9.
136. Коваленко Л. Засади державно-церковних стосунків в контексті становлення віросповідного законодавства / Л. Ковальчук // Релігійна свобода : Свобода релігії і національна ідентичність; світовий досвід та українські проблеми: Науковий щорічник. – К. : НПУ, 2002. – С. 78-91.
137. Коваленко Ю. В. Ідеальні державно-церковні відносини / Ю. В. Коваленко, М. М. Нітрагін. – Харків: Фоліо, 1996. – 167 с.
138. Коваль І. В. Взаємодія церкви та інститутів громадянського суспільства: політологічний аналіз / І. В. Коваль. – Автореф. ... канд. політ. наук. – Л. : Національний ун-т імені Івана Франка, 2007. – 19 с.
139. Когут П. Релігійний аспект політико-владних відносин сучасної України / П. Когут // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Л. : Логос, 2004. – С. 110-115.
140. Козловски П. Общество и государство: неизбежный дуализм / П. Козловски. – Пер. с нем. – М. : Республика, 1998. – 368 с.
141. Кокс Х. Мирской град. Секуляризация и урбанизация в теологическом аспекте / Х. Кокс. – М. : Изд. фирма «Восточная литература» РАН, 1995. – 213 с.
142. Колесников Л. Ф. О политике в религиозном вопросе в современных условиях Российской Федерации и положении Русской православной церкви в отдельных странах ближнего зарубежья / Л. Ф. Колесников // Новая Евразия : Отношения России со странами ближнего зарубежья. – М., 1995. – С. 92-112
143. Колодний А. М. Два обличчя релігійного відродження / А. М. Колодний // Релігійна панорама: Інформаційно-аналітичний журнал.

Спецвипуск, 2006 р. : Релігія і церкви в суспільних реаліях України / За ред. А. М. Колодного. – К., 2006. – 99 с. – С. 43-47.

144. Колодний А. М. Підсумкове засідання Круглого столу / А. М. Колодний // Церква і політика: від президентських виборів 2004 року до парламентських виборів 2006 року. – К., 2005. – С. 100-106.

145. Колодний А. М. Практикум толерантизації міжконфесійних взаємин / А. М. Колодний // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри і локальні вияви. Науковий щорічник / За заг. ред. А. М. Колодного. – № 16. – К. : УВК, 2011. – 309 с. – С. 203-217.

146. Колодний А. М. Проблеми плюральності релігійного життя України / А. М. Колодний // Релігійна свобода. Законодавство України «Про свободу совісті та релігійні організації» : європейські стандарти та українські реалії : Науковий щорічник. – № 11. – К., 2007. – 146 с. – С. 4-8.

147. Колодний А. М. Релігійна духовність українців: вияви, постаті, стан / А. М. Колодний, Л. О. Филипович. – Л. : Сполох., 1992. – 501 с.

148. Колодний А. М. Релігійне сьогодення України: роздуми, оцінки і прогнози: Тематична збірка вибраних статей і тез / А. М. Колодний. – К. : Український видавничий консорціум, 2009. – 450 с.

149. Колодний А. М. Свобода совісті в міжнародних правових гарантіях / А. М. Колодний // Релігійна панорама : Інформаційно-аналітичний журнал. – К., 2006. – С. 4.

150. Колодний А. М. Україна в її релігійних виявах : Монографія / А. М. Колодний. – Л. : Сполох, 2005. – 336 с.

151. Колодний А. М. Християнство і духовність / А. М. Колодний. – К. : Знання, 1998. – 253 с.

152. Колодний А. М. Християнські вияви духовності українця / А. М. Колодний // Християнство і духовність. – К., 1998. – С. 39-43.

153. Колодный А. Н. Религиоведческое и религиозное образование : различие и специфика / А. Н. Колодный // Релігійна свобода : Мас-медіа, школа і церква як суспільні фактори утвердження : Науковий щорічник. – № 5. – К., 2011. – С. 95-96.
154. Колодный А. Н. Свобода вероисповеданий в ее обеспечении странами Европейского Союза / А. Колодный, М. Татарчук // Релігійна свобода : Науковий щорічник. – № 16. – К., 2011. – С. 52-71.
155. Комаров Ю. С. Общество и личность в православной философии / Ю. С. Комаров. – Казань : Изд-во Казанського ун-та, 1991. – 188 с.
156. Коментар до Конституції України : Підручник / За ред. В. В. Копейчикова. – Вид. 2-е, доп. – К. : Юрінком, 1998. – 221 с.
157. Конвенція про захист прав і свобод людини // Збірка договорів Ради Європи. Українська версія. – К. : Парламентське видавництво, 2000. – С. 27-46.
158. Конотоп Л. Г. Головні характеристики містики: структура і зміст (в контексті релігійної антропології) / Л. Г. Конотоп, В. Л. Хромець // Антропологічні виміри езотеричної філософії. – Слов'янськ Печатний двір, 2005. – С. 43-51.
159. Конституции социалистических государств. – В 2-х т. – М. : Юридическая литература, 1987. – Т. 1; 2.
160. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: Учебник / Под ред. А. С. Автономова. – М. : Юриспруденция, 2001. – 400 с.
161. Конституционное право : Восточноевропейское обозрение: Ст. 25 Конституции Республики Польша. – 1999. – № 1 (26). – С. 51.
162. Конституция и основные законодательные акты Польской Народной Республики. – Пер. с польского. – М. : Политиздат, 1953. – 420 с.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

163. Конституція Словацької Республіки // Конституції нових держав Європи та Азії / Упорядник С. Головатий. – К. : Українська Правнича Фундація, вид-во «Право», 1996. – 612 с.
164. Конституція Угорської Республіки // Конституції нових держав Європи та Азії / Упорядник С. Головатий. – К. : Українська Правнича Фундація, вид-во «Право», 1996. – 612 с.
165. Конституція України. – К., 1997. – 80 с.
166. Конституція Чеської Республіки // Конституції нових держав Європи та Азії / Упорядник С. Головатий. – К. : Українська Правнича Фундація, вид-во «Право», 1996. – 612 с.
167. Костомаров Н. И. Исторические произведения. Автобиография / Н. И. Костомаров. – К. : Наукова думка, 1989. – 736 с.
168. Країнознавство. Країни СНД, Європи і Північної Америки: Навчальний посібник / М. С. Дорошко, Р. А. Кривонос, В. П. Крижанівський, Н. Ф. Сербіна. – К. : Ніка-Центр, 2009. – 312 с.
169. Краткая история Венгрии: с древнейших времен до наших дней / Отв. ред. Т. М. Исламов. – М. : Наука, 1991. – 608 с.
170. Крауз-Мозер Б. Теории политики. Методологические принципы / Б. Крауз-Мозер. – Пер. с польского И. А. Руденок. – Харьков : Гуманитарный центр, 2008. – 256 с.
171. Кріль М. М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ т. – початок ХХІ ст.) : Навчальний посібник / М. М. Кріль. – К. : Знання, 2008. – 284 с.
172. Кріль М. М. Історія Словаччини : Навчальний посібник / М. М. Кріль. – Л. : ЛНУ, 2006. – 264 .
173. Кріль М. М. Словацька Республіка: 1993-2005 / М. М. Кріль // Педагогічна думка. – 2005. – № 4. – С. 58-66.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

174. Кудряшова И. В. Как изучать взаимодействие религии и политики? / И. В. Кудряшова // Политическая наука: Науч. журн. / РАН ИНИОН. Центр социал. научно-информац. исследований. Отд. полит. науки; Росс. ассоц. полит. науки; Ред. кол.: Мелешкина Е. Ю. (гл. ред.) и др. – М., 2013. – № 2 : Религия и политика / Ред.-сост. Кудряшова И. В. – С. 9-24.
175. Кулакевич О. В. Историко-правовой аспект християнської церкви та держави і його значення для України / О. В. Кулакевич // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Філософія. Політологія. – Вип. 37. – 2001. – С. 41-44.
176. Курас І. Ф. Релігія і політика в сучасній Україні : Монографія / І. Ф. Курас, М. Ф. Рибачук, М. І. Кирюшко, П. І. Фещенко. – К. : Ін-т політичних та етнопонаціональних досліджень НАН України, 2000. – 272 с.
177. Куроедов В. А. Религия и церковь в Советском государстве / В. А. Куроедов. – М. : Политиздат, 1982. – 263 с.
178. Кшишовський З. Атеїзм / З. Кшишовський // Релігія в сучасному світі: Матеріали до курсу релігієзнавства / За ред. Г. Зімоня. – Переклад з польської Г. Теодорович. – Л. : Свічадо, 2007. – 504 с. – С. 139-156.
179. Кьеркегор С. Страх и трепет / С. Кьеркегор. – Пер. с датского Н. В. Исаевой, С. А. Исаева. – М. : Республика, 1993. – 383 с.
180. Лазоренко О. В. Теорія політології: Навчальний посібник / О. В. Лазоренко, О. О. Лазоренко. – К. : Вища школа, 1996. – 179 с.
181. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848-1914: на підставі споминів / К. Левицький. – Л. : Накладом власним з друкарні Василян у Жовкві, 1926. – 74 с.
182. Лемак В. В. Східна Європа нові конституційні системи / В. В. Лемак. – Ужгород, 1995. – 118 с.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

183. Ленцик В. Українська Католицька Церква в Советському Союзі / В. Ленцик // Російщення України : Науково-популярний збірник. – К. : Видання УККА, 1992. – 408 с. – С. 187-200.
184. Липинський В. К. Релігія і церква в історії України / В. К. Липинський. – Нью-Йорк : Булава, 1956. – 111 с.
185. Літопис Руський / Ред. О.В. Мишанич; переклад з давньоруської Л. Є.Махновця. – К. : Дніпро, 1989. – 592 с.
186. Лозко Г. Українське народознавство / Г. Лозко. – Вид. 3-є, доп. та перероб. – Харків : «Диво», 2005. – 472 с.
187. Локк Дж. Послание о веротерпимости / Дж. Локк // Локк Дж. Сочинения в трех томах. – Т. 3. – М. : Мысль, 1988. – 668 с. – С. 91-134.
188. Ломака І. І. Політичний аналіз інтеграційної ролі релігії в умовах модернізації українського суспільства / І. І. Ломака. – Автореф. ... канд. політ. наук. – Л. : ЛНУ імені Івана Франка, 2006.– 19 с.
189. Любчик В. П. Порівняльний аналіз процесу реституції церковного майна в Україні та інших посткомуністичних країнах / В. П. Любчик // Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід : Збірник наукових матеріалів / Ред. кол. В. Андрущенко та ін. – К. : Світ знань, 2007. – С. 23-29.
190. Любчик В. П. Церковно-державні та міжправославні відносини в Україні / В. П. Любчик // Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні Науковий збірник. – К. : VIP, 2001. – 206 с. – С. 53-62.
191. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн : Навчальний посібник / В. С. Макарчук. – Вид. 3-тє, доп. – К. : Атіка, 2001. – 624 с.
192. Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К. : Українська видавнича спілка, 1996. – 942 с.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

193. Маланюк Є. До проблеми большевизму / Є. Маланюк // Большевизм і визвольна боротьба : Збірка статей. – Видання : ЗЧ ОУН, 1957. – С. 3-73.
194. Малишко В. М. Конституційно-правове регулювання свободи віросповідання та релігійних відносин у зарубіжних країнах / В. М. Малишко // Держава і право : Збірник наукових праць. – Вип. 15. – 2002. – С. 94-100.
195. Маринович М. Ф. Релігійна свобода в Україні: новітній досвід, задавлені недуги / М. Ф. Маринович // Релігійна свобода. Взаємини держави і релігійних організацій: правові та політичні аспекти : Науковий щорічник. – № 10. – К., 2006. – 172 с. – С. 35-41.
196. Маріянський Я. Суспільний характер релігії / Я. Маріянський // Релігія в сучасному світі: Матеріали до курсу релігієзнавства / За ред. Г. Зімоня. – Переклад з польської Г. Теодорович. – Л. : Свічадо, 2007. – 504 с. – С. 97-125.
197. Мате-Тот А. Земля, що не тече молоком та медом / А. Мате-Тот, П. Міклушак. – Івано-Франківськ: Івано-Франківська Теологічна Академія, 2004. – 199 с.
198. Мейендорф И. Церковь и государство: Русское зарубежье в год тысячелетия крещения Руси / И. Мейендорф. – М. : Наука, 1991. – 632 с.
199. Мень А. История религии : Учебное пособие в 2-х кн. / А. Мень. – М. : Форум, 1999. – 552 с.
200. Минкявичус Я. В. Католицизм и нация / Я. В. Минкявичус. – М. : Мысль, 1971. – 285 с.
201. Мировой опыт государственно-церковных отношений : Учебное пособие / Под общ. ред. Н. А. Трофимчука. – М. : Изд-во РАГС, 1998. – 306 с.
202. Митрополит Іларіон. Життєписи великих українців / Іларіон (Митрополит) / Упоряд., автор іст.-біогр. нарису і прим. М. С. Тимошик. – К. : Либідь, 1999. – 122 с.

203. Михник А. Ловушка под названием «чистая совесть» / А. Михник // Конституционное право: Восточноевропейское обозрение. – 1999. – № 4. – С. 43-52.
204. Мішович Я. Релігія і церква в Чеській Республіці / Я. Мішович // Людина і світ. – 1999. – № 9. – С. 19-34.
205. Модели церковно-государственных отношений стран Западной Европы и США : Сборник научных трудов. – К., 1996. – 312 с.
206. Мозговой С. А. Коллизии и противоречия законодательства о свободе совести и вероисповедания военнослужащих / С. А. Мозговой // Религия и право. – 1998. – № 4-5. – С. 24-27.
207. Молодь України у дзеркалі соціології. – К. : УІСД, 2001. – 209 с.
208. Моравчикова М. Государство и церковь в Словакии / М. Моравчикова // Государства и религии в Европейском Союзе (опыт государственно-конфессиональных отношений) / Под ред. Г. Робберса. – М.: Институт Европы РАН, 2009. – 719 с. – С. 507-542.
209. Моргун В. А. Періодизація розбудови громадянського суспільства в незалежній Україні / В. А. Моргун // Наука. Релігія. Суспільство. – 2003. – № 4. – С. 223-229.
210. Мошовський Т. Релігійно-світоглядні передумови виникнення європейських націй Середньовіччя / Т. Мошовський // Донецький вісник Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2008. – Т. 24. – С. 80-98.
211. Музичка І. Християнство в житті особи і народу. Вибрані твори / Іван Музичка. – К., 1999. – 387 с.
212. Мчедлова М. М. Возвращение религии, или Новый мир: В поисках объяснения / М. М. Мчедлова // Политическая наука: Науч. журн. / РАН ИНИОН. Центр социал. научно-информац. исследований. Отд. полит. науки;

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

Росс. ассоц. полит. науки; Ред. кол. : Мелешкина Е. Ю. (гл. ред.) и др. – М., 2013. – № 2: Религия и политика / Ред.-сост. Кудряшова И. В. – С. 25-47.

213. Наливайко С. С. Етнічна історія Давньої України / С. С. Наливайко. – К. : Євшан-зілля, 2007. – 624 с.

214. Недзельська Ю. Свобода релігії в православній періодиці сучасної України / Ю. Недзельська // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог : глобальні виміри й локальні вияви: Науковий щорічник. – № 16. – К., 2011. – 309 с. – С.71-77.

215. Нерсисянц В. С. На путях к праву: от социализма к постсоциализму / В. С. Нерсисянц // Советское государство и право. – 1991. – № 2. – С. 61-69.

216. Никитченко Е. Религиозная ситуация на Украине / Е. Никитченко // Религия и право. – 1999. – № 4-5. – С. 13-24.

217. Новая Польша. – 2011. – № 1. – С. 12-20; 2012. – № 7. – С. 21-31

218. Новейший философский словарь / Сост. А. А. Грицанов. – Мн. : Изд-во В. М. Скакун, 1998. – 896 с.

219. Новиков М. А. Свобода совести как философско-этическая категория / М. А. Новиков // Вопросы научного атеизма. – 1981. – Вып. 27. – С. 76-90.

220. Новиченко М. Р. Законодавче забезпечення свободи совісті в Україні в його реаліях і проблемах / М. Р. Новиченко // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри й локальні вияви: Науковий щорічник. – № 16. – К., 2011. – 309 с. – С. 254-257.

221. Новиченко М. Р. Особливості розвитку державно-церковних відносин і релігійно-церковного комплексу в сучасній Україні / М. Р. Новиченко // Міжетнічні та міжконфесійні відносини в контексті сучасних суспільних трансформацій. – Чернівці, 2010. – С. 125-129.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

222. Новиченко М. Р. Повернення церковного майна як пріоритет державної політики щодо релігії та церкви / М. Р. Новиченко // Пріоритети державної політики в галузі свободи совісті: шляхи реалізації. – К. Світ знань, 2007. – С. 69-70.
223. О свободе совести, вероисповеданий и религиозных объединениях: Российские и международные правовые документы. – М.: Политиздат, 1998. – 72 с.
224. Обер Ж.-М. Моральне богослов'я / Ж.-М. Обер. – Переклад з італійської. – Вид. 2-е, виправл. – Л. : Стрім, 1997. – 295 с.
225. Овсиенко Ф. Г. Взаимоотношения государства и церкви в странах Восточной Европы / Ф. Г. Овсиенко // Мировой опыт государственно-церковных отношений : Учебное пособие / Под общ. ред. Н. А. Трофимчука. – М. : Изд-во РАГС, 1998. – 306 с.
226. Огієнко І. І. Рятування України / І. І. Огієнко. – Упоряд., авт. передм. і комент. М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2006. – 464 с.
227. Огієнко І. І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / І. І. Огієнко. – К. : Абрис, 1991. – 342 с.
228. Огієнко І. І. Українська церква: Нариси з історії Української православної церкви / І. І. Огієнко. – У 2-х т. – К. : Україна, 1993. – Т. 1. – 147 с.; Т. 2. – 418 с.
229. Оллпорт Г. В. Личность в психологии / Г. В. Оллпорт. – Пер. с англ. – М. : КСП+, СПб.: Ювента, 1998. – 345 с.
230. Омелько В. Макросоціальні зміни в українському суспільстві за 10 років незалежності / В. Омелько // Політична думка. – 2001. – № 3. – С. 33-49.
231. Онищенко О. Громадянське суспільство: тенденції становлення / О. Онищенко // Наука і суспільство. – 2002. – № 1-2. – С. 12-15.
232. Павлович З. Позиція Церкви щодо сект і нових релігійних рухів / З. Павлович // Релігія в сучасному світі: Матеріали до курсу релігієзнавства

/ За ред. Г. Зімоня / Переклад з польської Г. Теодорович. – Л. : Свічадо, 2007. – 504 с. – С. 434-450.

233. Паїк В. Корінь безсмертної України і українського народу / В. Паїк. – Л. : Червона калина, 1995. – 237 с.

234. Палинчак Н. М. Воспитание студентов на антиклерикальных традициях / Н. М. Палинчак // Проблемы становления мировоззренческой культуры студентов: Материалы республиканской научно-методической конференции, 15-17 октября 1989 г., г. Черновцы. – 1990. – С. 145-148.

235. Палинчак Н. М. Реституция церковного имущества: опыт стран Центральной Европы / Н. М. Палинчак // Вестник : Научный журнал. – Астана, 2011. – № 3. – С. 140-142.

236. Палинчак Н. М. Участие церковнослужителей в общественно-политической жизни на Закарпатье (20-30-е гг.) / Н. М. Палинчак // Тезисы докладов научной конференции молодых ученых, 3-9 июня 1990 г. – Ужгород, 1991. – С. 34-37.

237. Палінчак М. М. «Суспільство саме повинно бути справді моральним...» / М. М. Палінчак // Карпатський край: Громадсько-політичний журнал. – 1994. – № 12. – С. 39-42.

238. Палінчак М. М. Legal regulation of state-church in the postcommunist countries (Ukraine and Slovakia) / М. М. Палінчак // Democratia in Europa Centrala si sudest. – Aspiratie si realitate (Secolele (XIX-XX)). – Satu-Mare. – 2001. – S. 242-248.

239. Палінчак М. М. Some Aspects of Religious and Political Relations in Transcarpathia / М. М. Палінчак // Concerning National Minorities: Miedzynarodowa konferencja «Samoidentyfikacja narodowa i religijna sprawa mniejszosci narodowych i religijnych w Europie Srodkowo-Wschodniej», 19-21 жовтня 1993 р., м. Люблін (Польська Республіка). –S.123-126.

240. Палінчак М. М. State-Church Relationship and its Constitutional Regulation in Ukraine / М. М. Палінчак // International Scientific Conference. – Miskolc, 18-20 March 2010. – С. 45-47.
241. Палінчак М. М. Антитоталітарний рух в Україні і Румунії: загальне і особливе / М. М. Палінчак, І. Ф. Король // Румунсько-українські відносини : історія і сучасність. – Сату-Маре, 1999. – С. 313-318.
242. Палінчак М. М. Держава і церква (моделі взаємовідносин) / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Право. – Спеціальний випуск. – Ужгород, 2003. – С. 87-90.
243. Палінчак М. М. Держава і церква в постсоціалістичній Чехії / М. М. Палінчак // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації. – 2012. – № 3. – С. 92-94.
244. Палінчак М. М. Держава і церква у Чехословаччині в 40-50-х роках ХХ століття / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія: Історія. – Ужгород, 2010. – № 24. – С. 146-150.
245. Палінчак М. М. Держава і церква: Матеріали до курсу лекцій / М. М. Палінчак. – Ужгород : УЖДУ, 1998. – 87 с.
246. Палінчак М. М. Держава та церква в Російській Федерації / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Право. – Ужгород, 2005. – № 4. – С. 25-29.
247. Палінчак М. М. Держава та церква в Чехословаччині в 20-30-х роках ХХ століття / М. М. Палінчак // Матеріали наукової конференції «Актуальні питання розвитку Закарпаття в складі Чехословаччини у 1919-1945 роках». – Ужгород, 1998. – С. 26-30.
248. Палінчак М. М. Держави й патріархи в історії православного руху на Закарпатті / М. М. Палінчак // Карпатський край: Громадсько-політичний журнал. – 1994. – № 1-2. – С. 37-39.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

249. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в Закарпатській Україні (листопад 1944 - січень 1946 рр.) / М. М. Палінчак // Закарпатська Україна. Осінь 1944 року. – Ужгород, 1995. – С. 79-82.
250. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в країнах СНД / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Політологія. Соціологія. Філософія. – Ужгород, 2010. – № 14. – С. 226-231.
251. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в країнах Центральної Європи (на прикладі Чехії та Угорщини) / М. М. Палінчак // Матеріали 63-ї підсумкової конференції професорсько-викладацького складу УжНУ. Серія : Міжнародні відносини. – Ужгород, 2009. – С. 56-59.
252. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в Польській Республіці / М. М. Палінчак // Регіональні студії: Науковий збірник. – Вип. 4. – Ужгород: Ліра, 2002. – С. 43-50.
253. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в Угорській Республіці / М. М. Палінчак // Освіта регіону. Серія : Політологія. Психологія. Комунікації : Український науковий журнал. – К. : Університет «Україна». – 2012. – № 4. – С. 59-62.
254. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в Угорщині / М. М. Палінчак // Регіональні студії. – Спеціальний випуск. – Ужгород, 2003. – С. 67-89.
255. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в Чехословаччині 40-50-х років ХХ століття / М. М. Палінчак // Трансформація держави у постсоціалістичному суспільстві: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Баю-Маре (Румунія). – 1993. – С. 45-56.
256. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини на Закарпатті та в Східній Словаччині в 20 – середині 30-х років ХХ століття / М. М. Палінчак. – Ужгород, 1996. – 216 с.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

257. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини на Україні: Матеріали до курсу лекцій / М. М. Палінчак. – Ужгород : УжДУ, 1997. – 39 с.
258. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини у Польській Республіці / М. М. Палінчак // Регіональні студії : Науковий збірник. – Ужгород, 2002. – № 4. – С. 80-85.
259. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини у посткомуністичній Європі : уроки для України / М. М. Палінчак // Соціогуманітарні проблеми людини: Вісник. – 2012. – № 6. – С. 170-184.
260. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини у Словацькій Республіці / М. М. Палінчак // Регіональні студії : Науковий збірник. – Ужгород, 2001. – № 2. – С. 90-98.
261. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини: досвід Угорської Республіки / М. М. Палінчак // Держава і право: Збірник наукових праць Інституту держави і права ім. В. Корецького НАН України. Юридичні і політичні науки. – К., 2003. – С. 145-149.
262. Палінчак М. М. Деякі аспекти церковно-політичних відносин на Закарпатті у 20-30-і роки / М. М. Палінчак // Науковий збірник Товариства «ПРОСВІТА» в Ужгороді. – Ужгород, 1996. – С. 143-147.
263. Палінчак М. М. До питання про правовий статус школи та церкви в державі / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Право. – Ужгород, 2008. – № 9. – С. 199-202.
264. Палінчак М. М. До проблеми історіографії досліджень державно-церковних відносин / М. М. Палінчак // Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова. – Вип. 10. – 2013. – С. 10-17.
265. Палінчак М. М. Європейські стандарти релігійної свободи / М. М. Палінчак // Матеріали 64-ї підсумкової конференції професорсько-викладацького складу УжНУ. Серія : Міжнародні відносини. – Ужгород, 2010. – С. 54-57.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

266. Палінчак М. М. Європейські стандарти релігійної свободи / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Міжнародні відносини. – Ужгород, 2008. – № 2-3. – С. 163-167.
267. Палінчак М. М. Зміст і теоретико-методологічні функції поняття «державно-церковні відносини» / М. М. Палінчак // Освіта регіону. Серія : Політологія. Психологія. Комунікації : Український науковий журнал. – К. : Університет «Україна». – 2013. – № 1. – 264 с. – С. 50-57.
268. Палінчак М. М. Конституційно-правовий статус релігійних організацій в постсоціалістичних країнах Центральної Європи / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Право. – Ужгород, 2002. – № 1. – С. 62-66.
269. Палінчак М. М. Ліквідація греко-католицької церкви у Східній Словаччині / М. М. Палінчак // Закарпаття і Чехословаччина в 1945-1948 роках. – Ужгород-Кошіце, 1999. – С. 19-23.
270. Палінчак М. М. Масарик, релігія та церква / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Історія. – Ужгород, 1995. – С. 88-93.
271. Палінчак М. М. Міжконфесійна ситуація на Закарпатті / М. М. Палінчак // Права людини в Україні: Інформаційно-аналітичний бюлетень Українсько-американського бюро захисту прав людини. – Харків, 1995. – № 13. – С. 73-78.
272. Палінчак М. М. Міжнародні стандарти релігійної свободи та правовий статус церкви в Російській Федерації / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Право. – Ужгород, 2007. – № 8. – С. 193-197.
273. Палінчак М. М. Міжнародно-правовий захист прав національних меншин / М. М. Палінчак // Державне регулювання міжетнічних відносин в Закарпатті: Матеріали науково-практичної конференції. – Ужгород, 1997. – С. 10-26.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

274. Палінчак М. М. Нормалізація міжконфесійних відносин на Закарпатті: труднощі і перспективи / М. М. Палінчак // Релігія і церква в контексті реалій сьогодення : Збірник статей. – К., 1995. – С. 47-49.
275. Палінчак М. М. Особливості державно-церковних відносин у Російській Федерації / М. М. Палінчак, М. Б. Селменська // Науковий вісник УжНУ. Серія : Міжнародні відносини. – Вип. 4-5. – Ужгород : Ліра, 2010. – 208 с. – С. 189-192.
276. Палінчак М. М. Політизація релігійного життя Закарпаття / М. М. Палінчак // Церква і політика: від президентських виборів 2004 р. до парламентських виборів 2006 р.: Матеріали круглого столу, 17-18 лютого 2005 р. – К., 2005. – С. 73-74.
277. Палінчак М. М. Політика щодо релігійної освіти в школах: вітчизняна та зарубіжна практика / М. М. Палінчак // Освіта регіону. Серія : Політологія. Психологія. Комунікації : Український науковий журнал. – К. : Університет «Україна». – 2011. – № 2. – С. 66-70.
278. Палінчак М. М. Правове регулювання державно-церковних відносин в постсоціалістичній Чехії / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Право. – Ужгород, 2011. – № 16. – С. 32-34.
279. Палінчак М. М. Правове регулювання державно-церковних відносин на Закарпатті та в Східній Словаччині / М. М. Палінчак // Державно-правовий статус Закарпаття у складі Чехословаччини у 1919-1945 роках: Матеріали наукової конференції, 3-4 жовтня 1996 р. – Ужгород, 1997. – С. 32-41.
280. Палінчак М. М. Правове регулювання державно-церковних відносин на Україні (політичний аналіз та прийняття рішення) / М. М. Палінчак, Д. Дернінг. – Ужгород: УЖДУ, 1996. – 79 с.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

281. Палінчак М. М. Правове регулювання державно-церковних відносин у Словацькій Республіці / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Право. – Ужгород, 2008. – № 9. – С. 89-94.
282. Палінчак М. М. Правове регулювання державно-церковних відносин у Чеській Республіці / М. М. Палінчак // Регіональні студії : Науковий збірник. – Ужгород, 2001. – № 3. – С. 90-98.
283. Палінчак М. М. Правовий статус церкви в Україні та Словаччині / М. М. Палінчак // Zbornik príspevkov u medzinárodnej vedeckej konferencie Cestou vzájomnosti Slovensko-ukrainske vstahu a súvislosti, konanej v Banskej Bistrici, 23-24 oktobra 2003. – С. 68-75.
284. Палінчак М. М. Правові основи державно-церковних відносин та регулювання міжконфесійних конфліктів на Україні / М. М. Палінчак // Довідник для депутатів та голів Рад. – Ужгород, 1996. – С. 175-201.
285. Палінчак М. М. Релігійна освіта в школах: вітчизняна та зарубіжна практика / М. М. Палінчак // Наукові записки. Серія : Історичне релігієзнавство. – Острог, 2011. – Вип. 5. – С. 158-168.
286. Палінчак М. М. Релігія та церква на Закарпатті у міжвоєнний період / М. М. Палінчак // Нариси історії Закарпаття. – У 3-х т. – Т. 2 : 1918-1945. – Ужгород : Закарпаття, 1995. – С. 340-358.
287. Палінчак М. М. Реституція державного майна: досвід країн Центральної Європи / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Право. – Ужгород, 2010. – № 13. – Ч. 1. – С. 51-53.
288. Палінчак М. М. Роль органів державної влади в розв'язанні міжконфесійних конфліктів / М. М. Палінчак // Релігія в контексті суспільних і духовних реалій сьогодення: Матеріали міжнародної наукової конференції, 16-18 травня 1995 р., м. Київ. – С. 45-47.
289. Палінчак М. М. Роль релігійних громад у вирішенні міжконфесійних конфліктів / М. М. Палінчак // На порозі тисячоліть: сучасні

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

підходи до розвитку громад та регіонів : Матеріали міжнародної наукової конференції, 14-15 березня 2000 р. – Ужгород, 2000. – С. 67-70.

290. Палінчак М. М. Роль церкви в розвитку освіти на Закарпатті / М. М. Палінчак // Карпатський край: Громадсько-політичний журнал. – 1996. – № 7-8. – С. 34-39.

291. Палінчак М. М. Система державно-церковних відносин в посткомуністичній Європі: уроки для України / М. М. Палінчак // Ученые записки Таврического национального университета : Научный журнал. Серия : Юридические науки. – Симферополь, 2011. – Т. 24 (63). – № 2. – С. 74-88.

292. Палінчак М. М. Система державно-церковних відносин у посткомуністичній Європі: уроки для України / М. М. Палінчак // Соціогуманітарні проблеми людини : Вісник. – 2012. – № 6. – С. 170-184.

293. Палінчак М. М. Суспільно-політична трансформація державно-церковних відносин у країнах колишнього Радянського Союзу / М. М. Палінчак // Освіта регіону. Серія : Політологія. Психологія. Комунікації: Український науковий журнал. – К. : Університет «Україна», 2011. – № 3. – С. 33-39.

294. Палінчак М. М. Сучасне становище греко-католицької церкви Закарпаття / М. М. Палінчак // Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 350-річчю Ужгородської унії (1646-1996), 3-4 квітня 1996 р. – Ужгород, 1996. – С. 90-105.

295. Палінчак М. М. Типологія державно-церковних відносин (політологічний аналіз) / М. М. Палінчак // Гілея. Науковий вісник : Збірник наукових праць. – К., 2013. – Вип. 69. – № 2. – С. 708-711.

296. Палінчак М. М. Трансформація державно-церковних відносин в постсоціалістичних країнах Центральної Європи (як можливий досвід для

України) / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. – Ужгород, 2003. – № 1. – С. 45-50.

297. Палінчак М. М. Трансформація державно-церковних відносин в Угорській Республіці / М. М. Палінчак // Ювілейний збірник на честь 80-річчя від дня народження проф. П. Лизанця. – Ужгород: Центр гунгарології УжНУ, 2010. – С. 441-446.

298. Палінчак М. М. Держава і церква у постсоціалістичних суспільствах (на прикладі країн Центральної Європи та України): Монографія. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. – 408 с.

299. Палінчак М. М. Фінансове забезпечення діяльності релігійних організацій / М. М. Палінчак // Держава і право. Вип. 14. – 2003. – С. 342-348.

300. Палінчак М. М. Фінансове забезпечення релігійних організацій в країнах Європейського Союзу (на прикладі Словацької Республіки) / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Міжнародні відносини. – Ужгород, 2010. – № 4-5. – С. 68-72.

301. Палінчак М. М. Церква в країнах колишнього Радянського Союзу / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Історія. – Ужгород, 2010. – № 25. – С. 254-260.

302. Палінчак М. М. Церковна політика у Чеській Республіці / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Міжнародні відносини. – Ужгород, 2010. – № 4-5. – С. 193-195.

303. Палінчак М. М. Церковне право : Навчально-методичний посібник / М. М. Палінчак. – Ужгород : Мистецька лінія, 2000. – 138 с.

304. Палінчак М. М. Школа і церква / М. М. Палінчак // Правове регулювання міжнаціональних відносин в Україні: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород, 2003. – С. 67-71/

305. Палінчак М. М. Школа і церква на Закарпатті в умовах Чехословацької Республіки (20-30-і роки) / М. М. Палінчак // Тези доповідей

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

науково-практичної конференції молодих учених, присвяченої 45-річчю Ужгородського державного університету, 29-31 жовтня 1990 р. – Ужгород, 1990. – С. 14-16.

306. Панченко П. О. Релігійні конфесії в Україні в контексті історизму / П. О. Панченко. – К. : Стилос, 2003. – 307 с.

307. Пастирське послання Синоду єпископів Києво-Галицької митрополії Української Греко-Католицької церкви до вірних і всіх людей доброї волі з нагоди виборів 2002 року. – Львів, 2002. – 45 с.

308. Пасько І. Громадянське суспільство і національна ідея. Україна на тлі європейських процесів: компаративні нариси / І. Пасько, Я. Пасько. – Донецьк : Східний видавничий дім, 1999. – 183 с.

309. Пащенко В. О. Православ'я в новітній історії України / В. О. Пащенко. – У 2-х ч. – Ч. 1: Полтава : «Полтава», 1997. – 355 с.; Ч. 2: Полтава : «Полтава», 2001. – 736 с.

310. Перебенесюк В. П. Межконфессиональные отношения и межцерковный конфликт на Украине (результаты социологического исследования) / В. П. Перебенесюк. – К. : Украинский НИИ проблем молодежи, 1992. – 108 с.

311. Пилипенко Т. Московський патріархат роблять державною церквою / Т. Пилипенко // Вільне життя: Всеукраїнська незалежна громадсько-політична газета. – 2012. – 27 червня.

312. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття: Посібник / О. І. Погорілий. – К. : Либідь, 1996. – 224 с.

313. Подопрігора Г. А. Государство и религиозные организации (административно-правовые вопросы) : Монография / Г. А. Подопрігора. – Алматы : Аркаим, 2002. – 322 с.

314. Политические системы СССР и стран Восточной Европы. 20-60-е годы. – М. : Наука, 1998. – 465 с.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

315. Політологія / За ред. О. І. Семківа. – 2-е вид. – Л. : Світ, 1994. – 560 с.
316. Політологія : Підручник / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. – Вид. 2-е, перероб. і доп. – К. : Академія, 2003. – 528 с.
317. Поліщук В. Проблеми подолання міжконфесійних негараздів / В. Поліщук // Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні: Науковий збірник. – К. : VIP, 2001. – 2006 с. – С. 140-145.
318. Положення про релігійні об'єднання в Українській РСР. Затверджено Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 1 листопада 1976 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1976. – № 46. – С. 420-422.
319. Полонська-Василенко Н. Особливості Української Церкви / Н. Полянська-Василенко. – Видання Інституту для вивчення СРСР. – Кн. 14. – 1958. – 512 с.
320. Понкин И. В. Конституционно-правовое регулирование отношений между государством и религиозными объединениями в Российской Федерации / И. В. Понкин: Автореф. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02. – М., 2001. – 23 с.
321. Потульницький В. А. Теорія української політології : Курс лекцій / В. А. Потульницький. – К. : Либідь, 1993. – 192 с.
322. Права людини: Доповідь Держдепартаменту США // Людина і світ. – 2000. – Вересень. – 20 с.
323. Православная церковь в Польше – не наследие разделов // Новая Польша. – 2000. – № 4. – С. 17-18.
324. Про адміністративну відповідальність за порушення законодавства про релігійні культу. Указ Президії Верховної Ради УРСР від 26 березня 1966 р. // Збірник законів Української РСР і Указів Президії Верховної Ради УРСР (1938-1973). – Т. II. – К., 1974. – С. 685-686.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

325. Про повернення культового майна релігійним організаціям: Проект Закону України // Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід: Збірник наукових матеріалів. – К., 2007. – С. 76-80.
326. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25. – С. 283. – Ст. 5
327. Продивус С. Політизація релігії і необхідність визначення межі / С. Продивус // Релігійна свобода: Законодавство України «Про свободу совісті та релігійні організації»: європейські стандарти та українські реалії: Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. – № 11. – К., 2007. – 146 с. – С. 92-95.
328. Пролев С. Західноєвропейська філософія Середньовіччя у конспективному викладі / С. Пролев // Генеза: Філософія. Історія. Політологія. – 1996. – № 1 (4). – К.: Генеза, 1996. – С. 58-80.
329. Психология религиозности и мистицизма: Хрестоматия / Сост. К. В. Сельченко. – Мн.: Харвест; М.: АСТ, 2001. – 544 с.
330. Пчелинцев А. Государство, религия, закон: социологический анализ / А. Пчелинцев, Л. Рогозина // Религия и право. – 2001. – № 1. – С. 26-32.
331. Пчелинцев А. Уголовная ответственность за преступления против свободы совести и вероисповедания / А. Пчелинцев, С. Чугунов // Религия и право. – 1998. – № 4-5. – С. 99-102
332. Рабінович П. М. Права людини і громадянина: Навчальний посібник / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. – К.: Атіка, 2004. – 464 с.
333. Разин А. В. Ценностная ориентация и благо человека / А. В. Разин // Вестник МГУ. Серия 7: Философия. – М., 1996. – № 1. – С. 97-100.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

334. Религиозные объединения. Свобода совести и вероисповедания. Нормативные акты. Судебная практика / Сост. А. В. Пчелинцев, В. В. Ряховский. – М. : Юриспруденция, 2001. – 448 с.
335. Религия и закон. Конституционно-правовые свободы совести, вероисповедания и деятельности религиозных организаций: Сборник правовых актов с комментариями / Сост. и коммент. А. О. Протопопов. – М. : Паллада, 1996. – 128 с.
336. Религия, церковь в России и за рубежом : Информационный бюллетень. – 1995. – № 4. – С. 84-96.
337. Религия, церковь в России и за рубежом : Информационный бюллетень. – 1999. – № 1. – С. 23-29.
338. Релігієзнавство : Навчальний посібник / За ред. С. А. Бублика. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 496 с.
339. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. – К. : Четверта хвиля, 1996. – 402 с.
340. Релігійна панорама : Часопис-щомісячник. Спецвипуск. – 2006. — 128 с.; 2010. – № 3. – 2-а сторінка обкладинки.
- 340-а. Релігійна панорама : Часопис-щомісячник. – 2010. – № 3. – 2-а сторінка обкладинки. – 122 с.
341. Релігійна свобода і права людини : Богословські аспекти. – У 3-х т. – Т. 1 / Упоряд. і ред. М. Маринович. – Л. : Свічадо, 2000. – 428 с.
342. Релігійна свобода і права людини : Правничі аспекти / Упоряд. М. Маринович. – У 2-х т. – Львів : Свічадо, 2001. – Т. 1; 2.
343. Релігійна свобода: Взаємини держави і релігійних організацій: правові та політичні аспекти : Науковий щорічник. – № 10 / За ред. А. Колодного, Л. Филипович, М. Бабія. – К., 2006. – 172 с.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

344. Релігійна свобода: Законодавство України «Про свободу совісті та релігійні організації»: європейські стандарти та українські реалії : Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. – № 11. – К., 2007. – 146 с.
345. Релігійна свобода: Мас-медіа, школа і церква як суспільні фактори утвердження: Науковий щорічник. – № 5. – К., 2011. – 320 с.
346. Релігійна свобода: Природа, правові і державні гарантії: Науковий щорічник. – К. : Інститут філософії ім. Г. Сковороди НАН України, 1999. – 317 с.
347. Релігійна свобода: Релігія в постмодерному суспільстві: соціально-політичні, правові та конфесійні аспекти: Науковий щорічник. – № 13. – К., 2008. – 332 с.
348. Релігійна свобода: Свобода релігії і демократія – старі і нові виклики: Науковий щорічник. – № 15. – К. : УАР, 2010. – 395 с.
349. Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри і локальні вияви. Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. – № 16. – К. : УВК, 2011. – 309 с.
350. Релігійна свобода: Свобода релігії і національна ідентичність; світовий досвід та українські проблеми : Науковий щорічник. – К. : НПУ, 2002. – 202 с.
351. Релігійна свобода : Функціонування релігії в умовах свободи її буття : Науковий щорічник. – К., 2004.– 223 с.
352. Релігія – Світ – Україна : Колективна монографія / Ред. А. Колодний, Л. Филипович. – У 3-х кн. – Кн. 1 : Релігія у світі за умов культурно-цивілізаційного діалогу. – К. : Українська асоціація релігієзнавців, 2010. – 339 с.
353. Релігія в духовному житті українського народу : Збірник статей. – К. : Либідь, 1994. – 201 с.

354. Релігія в сучасному світі: Матеріали до курсу релігієзнавства / За ред. Г. Зімоня. – Переклад з польської Г. Теодорович. – Л. : Свічадо, 2007. – 504 с.
355. Релігія і нація в суспільному житті України й світу : Колект. монографія / За ред. Л. О. Филипович. – К. : Наукова думка, 2006. – 286 с.
356. Релігія і релігійність у посткомуністичній Європі. Цифри і факти без інтерпретацій // Людина і світ. – 1997. – Листопад-грудень. – С. 2-10.
357. Релігія та зміни у Центральній та Східній Європі: Рекомендація ПАРЄ № 1556 (2002) // Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід. Збірник наукових матеріалів. – К., 2007. – С. 65-67.
358. Релігія та цінності українців / Відп. за вип. О. Дишлевий. – К. : Київський міжнародний інститут соціології, Центр «Соціальні індикатори», 2009. – 129 с.
359. Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід : Збірник наукових матеріалів / Ред. кол. В. Андрущенко та ін. – К. : Світ знань, 2007. – 154 с.
360. Решетніков Ю. Є. Церква і політика: питання сьогодення / Ю. Є. Решетніков // Християнство і проблеми сучасності : Науковий збірник. – К., 2000. – С. 17-21.
361. Рибалко В. Шляхи та механізми подальшої гармонізації державно-церковних відносин / В. Рибалко // Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні : Науковий збірник / За ред. В. Д. Бондаренка, А. М. Колодного та інших. – К. : VIP, 2001. – 206 с. – С. 105-117.
362. Розанов В. В. Религия и культура / В. В. Розанов. – В 2-х т. – М. : Правда, 1990. – Т. 1. – 547 с.
363. Рощина Л. Держава і церква в умовах формування громадянського суспільства / Л. Рощина // Наука. Релігія. Суспільство. – 2009. – № 3. – С. 65-69.

364. Рынковский М. Государство и церковь в Польше // Государства и религии в Европейском Союзе (опыт государственно-конфессиональных отношений) / Под ред. Г. Робберса. – М. : Институт Европы РАН, 2009. – 719 с. – С. 447-470.
365. Рязанова Л. Релігійна диференціація українського соціуму та її вплив на політично-ідеологічні преференції громадян України / Л. Рязанова // Українське суспільство. – 2003. Соціологічний моніторинг. – К., 2003. – 112 с.
366. Саган О. Н. Держава і церква – основні моделі взаємовідносин / О. Н. Саган // Релігійна свобода: природа, правові і державні гарантії : Науковий щорічник / За ред. А. Колодного. – № 3. – К., 1999. – С. 45-49.
367. Саган О. Н. До питання про розробку Концепції реституції церковного майна / О. Н. Саган // Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід: Збірник наукових матеріалів / Ред. кол. В. Андрущенко та ін. – К. : Світ знань, 2007. – С. 41-50.
368. Саган О. Н. Забезпечення права на свободу совісті як базовий чинник розвитку громадянського суспільства в Україні / О. Н. Саган // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри й локальні вияви : Наук. щорічник. – № 16. – К., 2011. – С. 247-254.
369. Саган О. Н. Моделі державно-церковних взаємин у світовій історичній перспективі / О. Н. Саган // Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні : Науковий збірник / За ред. В. Д. Бондаренка, А. М. Колодного та інших. – К. : VIP, 2001. – 206 с. – С. 63-69.
370. Саган О. Н. Національні прояви православ'я: український аспект / О. Н. Саган. – К. : Світ Знань, 2001. – 255 с.
371. Саган О. Н. Основні проблеми європейського розвитку православ'я / О. Н. Саган // Християнство. Контекст світової історії та культури. – К., 2000. – С. 41-45.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

372. Саган О. Н. Особливості розвитку державно-конфесійних відносин у сучасній Україні / О. Н. Саган // Релігійна свобода: Релігія в постмодерному суспільстві: соціально-політичні, правові та конфесійні аспекти : Науковий щорічник. – № 13. – К., 2008. – 332 с. – С. 47-54.
373. Саган О. Н. Політичні ризики зміни українського законодавства у сфері свободи совісті / О. Н. Саган, С. І. Здіорук // Релігійна свобода: Законодавство України «Про свободу совісті та релігійні організації»: європейські стандарти та українські реалії : Науковий щорічник. – № 11. – К., 2007. – 146 с. – С. 34-39.
374. Самойленко О. А. Релігійні освіта і виховання в системі світської освіти : проблема взаємодії / О. А. Самойленко // Українська полоністика. – Вип. 6 : Історико-філософські дослідження. – К., 2009. – С. 71-76.
375. Ситник О. М. Формування та еволюція ідеологічних концепцій національно-державницького спрямування в Україні (від поч. ХІХ ст. до 1939 р.): Монографія / О. М. Ситник. – Донецьк : Нуолідж, 2009. – 546 с.
376. Слобідський Серафим, протоієрей. Закон Божий : Підручник для сім'ї та школи / Серафим Слобідський. – Вид. 3-є. – К. : Видавничий відділ УПЦКП, 2004. – 654 с.
377. Слободянюк Д. Ідеї православної антропології Памфіла Юркевича і актуальні проблеми формування моральної особистості / Д. Слободянюк // Наука. Релігія. Суспільство. – 2009. – № 4. – С. 168-173.
378. Слобожникова В. С. Религиозность как политический ресурс российского государства / В. С. Слобожникова // Политическая наука : Науч. журн. / РАН ИНИОН. Центр социал. научно-информац. исследований. Отд. полит. науки; Росс. ассоц. полит. науки; Ред. кол. : Мелешкина Е. Ю. (гл. ред.) и др. – М., 2013. – № 2 : Религия и политика / Ред.-сост. Кудряшова И. В. – С. 165-176.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMENŇOV A LITERATÚRY

379. Слово блаженного Любомира під час круглого столу, організованого Фондом Конрада Аденауера 20 грудня 2010 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ugcc.org.ua/1563.0.html?&L=0>.

379-а. Советское прошлое и российское настоящее. Беседа Ирины Иловайской с Аленом Безансоном // Русская мысль. – 1997. – № 4170. – с. 12-14.

380. Соловьев В. С. Сочинения / В. С. Соловьев. – В 2-х т. – М. : Мысль, 1990. – Т. 1. – 892 с.

381. Сорокин П. А. Правовое регулирование : предмет, метод, процесс / П. А. Сорокин // Правоведение. – 2000. – № 4. – С. 36-38.

382. Стебельський Б. Християнство і українська культура / Б. Стебельський // Україна: філософський спадок століть : Хроніка 2000: Український культурологічний альманах. – Вип. 39-40. – К., 2000. – С. 11-32.

383. Стерчо П. Карпато-Українська держава. До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919-1939 рр. : Репринтне видання / П. Стерчо. – Л. : За вільну Україну, 1994. – 288 с.

384. Стецкевич М. С. Свобода совести : Учебное пособие / М. С. Стецкевич. – СПб. : Издательский дом Санкт-Петербургского государственного университета, 2006. – 300 с.

385. Стойко В. Напрямки історіографії в Українській РСР /В. Стойко // Російщення України : Науково-популярний збірник / За ред. Л. Полтави. – К. : Видання УККА, 1992. – С. 123-130.

386. Стоцький Я. В. Релігійна ситуація в Україні: проблеми і тенденції розвитку (1988-1998) / Я. В. Стоцький. – Тернопіль: Астон, 1999. – 120 с.

387. Суслов М. Д. «Святая Русь». Геополитическое воображение в современной Русской православной церкви / М. Д. Суслов // Политическая наука: Науч. журн. / РАН ИНИОН. Центр социал. научно-информац. исследований. Отд. полит. науки; Росс. ассоц. полит. науки; Ред. кол.:

Мелешкина Е. Ю. (гл. ред.) и др. – М., 2013. – № 2: Религия и политика / Ред.-сост. Кудряшова И. В. – С. 142-164.

388. Тисяча років української суспільно-політичної думки / Упоряд. Т. Гунчак. – У 9-ти т. – К. : Дніпро, 2001. – Т. VI (90-ті роки ХІХ – 20-і роки ХХ ст.). – 520 с.

389. Тихонов В. Н. Идеи П. Д. Юркевича о государстве и праве в контексте современности : Монография / В. Н. Тихонов. – Луганск : РИО ЛАВД, 2003. – 304 с.

390. Тойнби А. Дж. Постижение истории / А. Дж. Тойнби. – Сост. А. П. Огурцов. – М. : Прогресс, 1991. – 736 с.

391. Токвиль А. де. Демократия в Америке / А. де Токвиль. – Пер. с фр. – Предисл. Г. Дж. Ласки. – М. : Прогресс, 1992. – 554 с.

392. Томка М. Релігія, релігійність і церква в Угорщині та Центрально-Східній Європі / М. Томка // Людина і світ. – 1997. – № 8. – С. 15-21.

393. Торчинов Е. А. Религии мира: опыт запредельного. Психотехника и трансперсональные состояния / Е. А. Торчинов. – СПб. :Петербургское востоковедение, 1998. – 388 с.

394. Тощенко Ж. Т. Теократия как форма взаимоотношений религии и власти / Ж. Т. Тощенко // Философские науки. – 2002. – № 33. – С. 7-9.

395. Третера И. Р. Государство и церковь в Чехии / И. Р. Третера // Государства и религии в Европейском Союзе (опыт государственно-конфессиональных отношений) / Под ред. Г. Робберса. – М. : Институт Европы РАН, 2009. – 719 с. – С. 631-656.

396. Трофимчук Н. А. Защита религиозной свободы в контексте внешней политики США / Н. А. Трофимчук // Религия и право. – 1999. – № 3. – С. 72-74

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

397. Туряниця В. Конституційні права і свободи людини та їх апроксимація з міжнародним правом / В. Туряниця // Науковий вісник УжНУ. Серія : Право. – Вип. 1. – Ужгород: Ліра, 2002. – 178 с. – С. 27-42.
398. Удовенко Г. Й. Правові та законодавчі аспекти відносин держави і церкви в сучасній Україні / Г. Й. Удовенко // Релігійна свобода: Законодавство України «Про свободу совісті та релігійні організації» : європейські стандарти та українські реалії : Науковий щорічник. – № 11. – К., 2007. – 146 с. – С. 9-12.
- 398-а. Україна молода: Щоденна інформаційно-політична газета. – 2013. – 7-8 березня.
399. Україна релігійна : Колективна монографія / За ред. А. Колодного. – У 2-х кн. – Кн. 1: Стан релігійного життя в Україні; Кн. 2: Прогнози релігійного життя України. – К., 2008.
400. Україна у цифрах в 2001 р. : Збірник документів. – К. : Техніка, 2002. – 157 с.
401. Українське суспільство. 1992-2007. Динаміка соціальних змін. – К. : Інститут соціології НАН України, 2007. – 216 с.
402. Українське суспільство. 1992-2008. Соціологічний моніторинг. – К. : Інститут соціології НАН України, 2008.
403. Уткін О. І. Держава і право. Правове регулювання / О. І. Уткін // Віче. – 1996. – № 12. – С. 132-134.
404. Уткін О. І. Православно-греко-католицький конфлікт в Україні : політико-правовий та духовний аспекти / О. І. Уткін // Християнство і духовність. – К. : Знання, 1998. – 253 с. – С. 239-242.
405. Федючек І. Досвід державно-церковних відносин країн Центрально-Східної Європи / І. Федючек // Релігійна свобода: Законодавство України «Про свободу совісті та релігійні організації» : європейські стандарти та українські реалії: Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. – № 11. – К., 2007. – 146 с. – С. 82-87.

406. Федючек І. Правові та філософські аспекти свободи совісті / І. Федючек // Релігійна свобода: Взаємини держави і релігійних організацій: правові та політичні аспекти : Науковий щорічник. – № 10. – К., 2006. – С. 15-19.
407. Филипович Л. О. Етнологія релігії. Теоретичні проблеми. Вітчизняна традиція осмислення / Л. О. Филипович. – К. : Світ Знань, 2000. – 333 с.
408. Филипович Л. О. Міжрелігійний діалог як один із пріоритетів державно-церковної політики: світовий та український контекст / Л. О. Филипович // Держава і церква: уроки минулого і проблема сьогодення : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород: Ліра, 2003. – С. 18-19.
409. Филипович Л. О. Свобода релігії: виклики нового часу і пошук відповідей / Л. О. Филипович // Релігійна свобода : Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри і локальні вияви. Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. – № 16. – К. : УВК, 2011. – 309 с. – С. 22-28.
410. Фисун Ю. Ю. Міжнародно-правове регулювання інституту релігійної безпеки / Ю. Ю. Фисун. – Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2004. – 21 с.
411. Флоровский О. Г. Пути русского богословия / О. Г. Флоровский. – Нью-Йорк, 2003. – 52 с.
412. Фрейд З. Сумерки богов / З. Фрейд. – М. : Политиздат, 1990. – 398 с.
413. Халік Т. «Витиснений» Бог / Т. Халік // Людина і світ. – 1999. – № 11-12. – С. 2-8.
414. Халік Т. Християни і мир у суспільстві: про нестабільність посткомуністичних суспільств / Т. Халік // Людина і світ. – 1998. – № 7. – С. 3-5.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

415. Харитоновна О. Г. Католицизм и современность. Демократия в социальной доктрине Римско-католической церкви / О. Г. Харитоновна // Политическая наука: Науч. журн. / РАН ИНИОН. Центр социал. научно-информац. исследований. Отд. полит. науки; Росс. ассоц. полит. науки; Ред. кол.: Мелешкина Е. Ю. (гл. ред.) и др. – М., 2013. – № 2: Религия и политика / Ред.-сост. Кудряшова И. В. – С. 81-99.
416. Хлевінський З. Релігія та людська особа / З. Хлевінський // Релігія в сучасному світі: Матеріали до курсу релігієзнавства / За ред. Г. Зімоня. – Переклад з польської Г. Теодорович. – Л. : Свічадо, 2007. – 504 с. – С. 67-96.
417. Ходькова Л. Релігієзнавство : Підручник для вузів / Л. Ходькова. – Л., 2000. – 202 с.
418. Холмс С. Церковь и государство в Восточной Европе / С. Холмс // Конституционное право: Восточноевропейское обозрение. – 1998. – № 4 (25). – С. 24-30; 1999. – № 1 (26). – 48-53.
419. Християнство і духовність. – К. : Знання, 1998. – 253 с.
420. Християнство : контекст світової історії та культури : Науковий збірник / За ред. А. М. Колодного, П. Л. Яроцького. – К., 2000. – 212 с.
421. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века. – В 3-х т. – Т. 3 : Трансформации 90-х годов. – М. : Наука, 2002. – 516 с.
422. Центрально-европейские страны на рубеже XX-XXI вв. Аспекты общественно-политического развития: Историко-политологический справочник. – М. : Новый хронограф, 2003. – 256 с.
423. Цепкова И. Власть и религия: от тоталитаризма к гражданскому обществу / И. Цепкова // Религия и право. – 2008. – № 1. – С. 26-29.
424. Ціннісні орієнтації: Аналіз соціально-філософських концепцій Заходу 80-90-х рр. / Під ред. А. Т. Гордієнка. – К. : Наукова думка, 1995. – 205 с.

425. Черній А. М. Релігієзнавство : Посібник / А. М. Черній. – К. : Академвидав, 2003. – 403 с.
- 425-а. Чехия сегодня: Ежемесячник. – Прага. – 2000. – Май. – С. 5; 2012. – Февраль. – С. 9; 2013. – Февраль. – С. 4
426. Чорноморець Ю. П. Свобода і права людини: сучасний православний дискурс / Ю. П. Чорноморець // Релігійна свобода : Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри й локальні вияви : Науковий щорічник. – № 16. – К., 2011. – 309 с.
427. Шанда Б. Государство и церковь в Венгрии / Б. Шанда // Государства и религии в Европейском Союзе (опыт государственно-конфессиональных отношений) / Под ред. Г. Робберса. – М. : Институт Европы РАН, 2009. – 719 с. – С. 97-126.
428. Шанда Б. Конституционные судебные процессы по вопросу свободы вероисповедания в Венгрии / Б. Шанда // Российский бюллетень по правам человека. – 1999. – № 11. – С. 57-62.
429. Шварцмантель Дж. Идеология и політика / Пер. с англ. – Х. : Изд-во «Гуманитарній Центр», 2009. – 312 с.
430. Швейцер А. Культура и этика / А. Швейцер. – М. : Прогресс, 1973. – 210 с.
431. Шевченко В. В. Православно-католицька полеміка та проблеми унійності в житті Русі – України доберестейського періоду / В. В. Шевченко. – К. : Преса України, 2002. – 416 с.
432. Шептицький А. Лист до українських православних ієрархів / Митрополит А. Шептицький // Київська старовина. – 1992. – № 3. – С. 70-71.
433. Шептицький А. Як будувати Рідну Хату / Митрополит А. Шептицький. – Л. : Гердан, 2003. – 47 с.
434. Штепа П. Московство: його походження, зміст, форми й історична тяглість / П. Штепа. – Дрогобич : Відродження, 2005. – 410 с.

435. Штокало М. Державно-церковні відносини в сучасній Україні [Електронний ресурс] / М. Штокало // Режим доступу: http://samlib.ru/s/shtokalo_m/derzhavno-cerkovni-vidnosyny-v-suchasnijj-ukrajini.shtml.
436. Шуба О. В. Релігія в етнонаціональному розвитку України (політологічний аналіз) : Монографія / О. В. Шуба. – К. : Криниця, 1999. – 324 с.
437. Щоткіна К. В облозі ідеології / К. Щоткіна. – 24 травня 2004 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://theology.in.ua/article_print.php?id=9819&name=analytic&lang=ua&.
438. Эбзеев Б. С. Диалектика индивидуального и коллективного в организации социума и ее отражение в конституции / Б. С. Эбзеев // Государство и право. – 2004. – № 2. – С. 40-42
439. Элиаде М. Избранные сочинения: Миф о вечном возвращении; Образы и символы; Священное и мирское / М. Элиаде. – Пер. с фр. – М. : Ладомир, 2000. – 414 с.
440. Элиаде М. Мифы современного мира / М. Элиаде. – Психология религиозности и мистицизма : Хрестоматия / Сост. К. В. Сельченко. – Мн. : Харвест; М. : АСТ, 2001. – С. 8-62.
441. Элиаде М. Мифы, сновидения, мистерии / М. Элиаде. – Пер. с англ. – М. : REFL-book; К. : Ваклер, 1996. – 288 с.
442. Эрдо П. Конкордат в Европе / П. Эрдо // Новая Европа. – 2002. – № 15. – С. 1-3.
443. Юраш А. Релігія як політичний фактор українського суспільного життя / А. Юраш // Студії політологічного центру «Генеза». – 1995. – № 5. – С. 323-329.
444. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1999. – Т. 1-6.

445. Юркевич П. Д. Вибране / П. Д. Юркевич. – Пер. з рос. – К.: Абрис, 1993. – 416 с.
446. Юркевич П. Д. Історія філософії права: Філософія права: Філософський щоденник / П. Д. Юркевич. – Дешифр., пер. з рос. та нім. В. Бишовець, С. Кошарний, В. Литвинов, Я. Стратій, Л. Юрченко, О. Яшкіна. – К. : Ред. журн. «Український світ», 1999. – 756 с.
447. Юсип-Якимович Ю. В. Історія Словаччини: Підручник для студентів / Ю. В. Юсип-Якимович. – Ужгород : Гражда, 2009. – 288 с.
448. Юскаев Н. Х. Из опыта взаимодействия армии и церкви в некоторых восточноевропейских странах / Н. Х. Юскаев // Религия, церковь в России и за рубежом: Информационно-аналитический бюллетень. – 1998. – № 3-4. – С. 120-129.
449. Яровий В. І. Новітня історія країн Східної Європи. 40-90-ті роки ХХ століття : Курс лекцій : Навчальний посібник / В. І. Яровий. – К. : Либідь, 2005. – 269 с.
450. Яроцький П. Інкультурація: рух до національних церков чи клерикалізація національних культур? / П. Яроцький // Українське релігієзнавство. – 2000. – № 12. – С. 94-105.
451. Яроцький П. Л. Міжконфесійні відносини в Україні і державна політика в їх сфері / П. Л. Яроцький // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри і локальні вияви. Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. – № 16. – К. : УВК, 2011. – 309 с. – С. 105-115.
452. Яроцький П. Л. Релігія в країнах Східної та Центральної Європи після соціалізму / П. Л. Яроцький // Українське релігієзнавство. – 2010. – № 56. – С. 89-104.
453. Яроцький П. Свобода буття релігії в контексті викликів тоталітаризму і нетолерантності / П. Яроцький // Релігійна свобода: Науковий щорічник. – № 15. – К., 2010. – С. 152-164.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

454. Ятченко Є. О. Виникнення майнових спорів між релігійними організаціями в Україні : історично-правовий аспект / Є. О. Ятченко // Держава і право : Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – Вип. 29. – К., 2005. – С. 419-426.
455. Ятченко Є. О. Повернення культового майна релігійним організаціям в Україні та захист їх майнових прав / Є. О. Ятченко // Держава і право : Збірник наукових праць. Серія : Юридичні і політичні науки. – Вип. 34. – К., 2006. – С. 290-295.
456. Ященко В. А. Еволюція державно-церковних відносин в Україні / В. А. Ященко. – Дис. ... канд. філос. наук: 09.00.06 / К. : Ін-т філософії НАН України, 1993. – 189 с.
457. Annual Report on International Religious Freedom: Poland Released by the Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor U. S. Department of State. – 2000. – September 5. – P. 1-10.
458. Beck R. H. Notes on church – state affairs: Poland / Rosalie Hendon Beck, W. David // Journal of Church & State. – 1993. – Spring 93. – Vol. 35. – Issue 2.
459. Bellah R. Evolucja religijna / R. Bellah // Sociologia religii. Antologia tekstów / Wybór i wprowadzenie W. Piwowarski. – Krakow : Zakład Wydawnichy NOMOS, 1998.
460. Berger P. L. The sacred canopy Elements of a sociological theory of religion. – Garden City, NY: Doubleday, 1967. – 230 p.
461. Biddulph H. L. Religious Liberty and the Ukrainian State: Nationalism Versus Equal Protection / H. L. Biddulph // Brigham Young University Law Review. – 1995. – № 2. – P. 332-340.
462. Borovik I. Procesy Instytucjonalizacji I Prywatyzacji Religii w Powoennej Polsce / I. Borovik. – Krakow, 1997. – 189 s.

463. Borovik I. Religia w Środkowej I Wshodinej Europie konca XX wieku. Przemany społeczne po upadku komunizmu / I. Borovik // Nomos. – 2000. – № 9. – S. 65-76.
464. Borowik I. Odbudowanie pamięci. Przemiany religijne w środkowo-wschodniej Europie po spadku komunism / I. Borowik. – Krakow : Zakład Wydawniczy NOMOS, 2000. – 248 s.
465. Borowik I. Religia a przemiany społeczne w Polsce / I. Borowik. – W. Zdaniewicz (red.). – Krakow : Zakład Wydawniczy NOMOS, 1996. – 119 s.
466. Broun J. Church-State Relation in Slovakia / J. Broun // Religion in Eastern Europe. – 1996. – Vol. XV, № 1. – P. 10-17.
467. Byrnes T. Church and Nation in the Slovak Republic / T. Byrnes // Religion, State, Society. – Vol. 25, N. 3. – September 1997. – P. 281-292.
- 467-a. Budapester Zeitung. – 2013. – 10 Januar. – S. 2.
468. Casanova J. Public religions in the modern world / J. Casanova. – Chicago : Univ. of Chicago Press, 1994. – 320 p.
469. Cepliková M. K niektorým aspektam právnej úpravy vzťahov štátu a náboženských organizácii na našom územi po roku 1989 / M. Cepliková // Právny obzor: Bratislava. – 1999. – № 2. – S. 140-147.
470. Church-State Relations in Central and Eastern Europe. – Ed. by I. Borowik. – Cracow : Nomos, 1999. – 87 s.
471. Čikeš R. Vzťahy štátu a cirkvi na Slovensku / R. Čikeš. – Bratislava : Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 2010. – 90 s.
472. Čikes R. Zmluva medzi Sloveskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskimi spoločnosťami / R. Čikes // Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2001. – Bratislava, 2002. – 221 s.
473. Czohara A. Finansova podpora cirkvi v Madarsku / A. Czohara // Modely ekonomickeho zabezpečenia curkvi a náboženských spoločnosti. – Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 1997. – 128 s.

474. Doctor T. Ruchy kultove: psychologicka charakterystyka uczestnikow / T. Doctor. – Krakow, 1991. – 176 s.
475. Durham Cole W. Perspectives on Religions Liberty: a Comparative Framework / W. Cole Durham // Religions Human Rights in Global Perspective. – Dublin, 2002. – P. 1-44.
476. Durkheim E. O podziale pracy społecznej / E. Durkheim. – Warszawa : Wyd. Nauk. PWN, 1999. – 199 p.
477. Dusicza F. Az állam és az egyház viszonya [Електронний ресурс] / Ferenc Dusicza // Режим доступа: <http://goo.gl/doRIV>.
478. Encyklopedia katolicka. – T. 1 / Red. F. Gryglewicz, R. Lukaszyk, Z. Sulowski. – Lublin, 1985. – 1223 s.
479. Fazekas C. Az állam és az egyházak kapcsolata Magyarországon – egykor és ma. [Електронний ресурс] / Csaba Fazekas // Режим доступа: <http://www.uni-miskolc.hu/~bolfazek/allam-egyhazi5.htm>.
480. Fletcher W. C. A study in Survival: the Church in Russia 1927-1943 / W. C. Fletcher. – New York: Macmillan, 1965. – 34 s.
481. Fletcher W. C. Religion and Soviet Foreign Policy, 1945-1970 / W. C. Fletcher. – London : Royal Institute of International Affairs and Oxford University Press, 1973.– 87 s.
482. Fulton. J. Young Catholics at the Millenium. The Religion of Mortality of Young Adults in Western Countries / J. Fulton, A. M. Abela, I. Borowik, T. Borowik, P. Long Marler, L. Tomasi. – Dublin : University College Dublin Press, 2000. – 129 s.
483. Gautier M. I. The Church in Post-Transition Societies: Evidence from Eastern Europe / M. I. Gautier. – Dusseldorf, 1996. – 156 s.
484. Glemp P. Do Europy przez Jasną Górę /P. Glemp // Niedziela. – 1995. – 15.08. – S. 9.

485. Glushman V. Social and Ethical Aspects of the Development of the Slovak Lutheran Church / V. Glushman // Politics and Religion in Central and Eastern Europe. – Westport, NH, 1994. – P. 179-196.
486. Gogarten F. Verhangnis und Hoffnung der Neuezeit. Stuttgart / F. Gogarten. – 1953. – 139 p.
487. Gowin Por. J. Kościół po komunizmie / J. Por. Gowin // Znak. – Kraków, 1995. – S. 22-23.
- 487-a. Greckokatolícký kalendár. – Michalovce, 1999
488. Hadden J. Towards Desacralizing Secularization Theory / J. Hadden // Social Forces. – 1987. – Vol. 65. – P. 587-611.
489. Habermas J. An awareness of what is missing // An awareness of what is missing: Faith and reason in a post-secular age / J. Habermas et al. – Cambridge, Malden, MA : Polity Press, 2007. – P. 15-23
490. Havel V. A Sense of the Transcendent / Vaclav Havel // Cross Currents. – Fall 1997. – Vol. 47. – Issue 3.
491. Hendon D. W. Notes on church – state affairs : Hungary / David W. Hendon, Dwight D. Allman // Journal of Church & State. – 1999. – Autumn 99. – Vol. 41. – Issue 4.
492. Hendon D. W. Pope-Journeys-Poland / David W. Hendon, Dwight D. Allman, John Paul II // Journal of Church & State. – 1999. – Autumn 99. – Vol. 41. – Issue 4.
493. Jan Pawel II. Problem niewiary oras ateizmu // Jan Pawel II. Wierzę w Boga Ojca Stworzyciela. – Rzym, 1987. – S. 88-93.
494. Jankovskiy J. M. Bitwa o Polske / Jan Maria Jankovskiy. – Warszawa, 1993. – 67 s.
495. Jenkins P. God's continent: Christianity, Islam, and Europe's religious crisis / Philip Jenkins. – New York, 2007. – 78 s.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

496. Jensen T. Religion Education in Public Schools. A Must for a Secular State : a Danish Perspective / T. Jensen // The Council of Societies for the Study of Religion. – Bulletin, vol. 31. – No 4. – November, 2002. – 85 p.
497. Jozefčiaková S. Cirkvi a náboženské spoločnosti v Slovenskej republike / S. Jozefčiaková. – Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 2002. – 193 p.
498. Jozefčiakova S. Svata stolica, zmluvny partner Slovenskej republiky / S. Jozefčiakova // Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2001. – Bratislava, 2002 – 99 p.
499. Juran J. K problematike finančného zabezpečenia cirkvi a náboženských spoločností v Slovenskej republike / J. Juran, R. Ciker // Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2000. – Bratislava, 2001. – 96 p.
500. Juran J. Vzťah cirkvi a štátu / J. Juran // Vzťahy štátu a cirkvi v Európe: súčasne otázky a trendy na začiatku 21. storočia. – Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 2008. – 127 p.
501. Kaplan K. Štát a cirkev v Československu v rokoch 1948-1953 / K. Kaplan. – Brno : Doplněk, 1993. – 121 p.
502. Kasper W. Bóg Jezusa Chrystusa / W. Kasper. – Wrocław, 1996. – 156 p.
503. Kemp J. Spolupráca štátu s cirkvami a náboženskými spoločnosťami v oblasti finančných vzťahov na Slovensku / J. Kemp // Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2000. – Bratislava, 2001. – 178 p.
504. Klark E. Church-state relations in Czech Republic : Past turmoil and present transformation Elizabeth Klark // Brigham Young University Law Review. – 1996. – Vol. 1996. – Issue 4. – P. 1134.
505. Kováč D. Dejiny Slovenska / D. Kováč. – Praha: Lidové noviny, 1998. – 401 s.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

506. Kralik J. Financovanie cirkvi v niektorých zapadno-evropských štatoch (Nemecko, Rakusko, Belgicko, Taliancko) / J. Kralik, J. Juran // *Pravny obzor*. – 2000. – № 6. – S. 5-21.
507. Kralik J. K problematike financneho zabezpečenia cirkvi a náboženských spoločností v Slovenskej republike / J. Kralik, J. Juran // *Pravny obzor*. – 2001. – № 2. – 167 s.
508. Krukowski J. Kościół i państwo. Podstawy relacji prawnych / J. Krukowski. – Lublin, 1993. – 178 s.
509. Krukowski J. Problematyka osobowości prawnej kościoła katolickiego w relacji do państwa / J. Krukowski // *Roczniki teologiczno-kanoniczne / Kom. Red. : T-wo nauk. Katolickiego uniwersytetu Lubelskiego*. – Lublin, 1978. – S. 122-146.
510. Lenart B. Transcendentalna medytacja / B. Lenart // *Nomos*. – 1996. – № 14. – S. 23-136.
511. Luclmann T. The invisible religion: The problem of religion in modern society. – L. : Macmillan, 1967. – 128 p.
512. Luhmann N. Funccia religii / N. Luhmann. – Krakow : Zakład Wydawniczy NOMOS, 1998. – 143 p.
513. Luukkanen A. The Religious Policy of the Stalinist State. A case study: The Central Standing Commission of Religious Questions, 1929-1938 / A. Luukkanen. – Helsinki : SNS, 1997. – 143 p.
- 513-a. Magyar Hírlap. – Budapest. – 2012. – 20 Január. – S. 2; 28 Február. – S. 2
514. Mariański J. Religijność w procesie przemian. Szkice socjologiczne / J. Mariański. – Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax, 1991. – 212 p.
515. Marre H. Cirkevná dan na príklade Nemecka / H. Marre // *Modely ekonomickeho zabezpečenia cirkvi a náboženských spoločností*. – Bratislava : Ustav pre vzťahy štátu a cirkvi, 1997. – S. 22-54.

516. Michel P. Kosciół katolicki a totalitaryzm / P. Michel // *Niezależna Oficyna Wydawnicza*. – Warszawa, 1995. – S. 158-171.
517. Mitra S. K. Desecularizing the State : Religion and Politics in India after Independence / S. K. Mitra // *Comparative Studies in Society and History*. – 1991. – Vol. 33, № 4. – P. 755-777.
518. Moravčíková M. Cisárovo Cisárovi. Ekonomické zabezpečenie cirkvi a naboženských spoločností / M. Moravčíková, M. Cipár. – Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 2001. – 277 s.
519. Moravčíková M. Religiozita na Slovensku / M. Moravčíková, M. Cipár // *Ročenka ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 1997*. – Bratislava : Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 1998. – 211 s.
520. Morawska E. Civil Religion vs. State Power in Poland / E. Morawska // *Society*. – 1984. – № 21 (4). – S. 18-24.
521. Moyser G. Politics and Religion in the Modern World: an Overview / G. Moyser // *Politics and Religion in the Modern World*. – London : Routledge, 1991. – P. 1-27.
522. Nemeč M. Právne postavenie a činnosť cirkvi v Slovenskej republike / M. Nemeč // *Revue cirkevného práva*. – 1996. – P. 3-18.
- 522-a. Népszabadság. – Budapest. – 2012. – 15 November. – S. 1-2; 2. Április. – S. 1.
523. Neuseh M. U źródeł współczesnego ateizmu / M. Neuseh. – Paryż, 1980. – 43 s.
524. Osuchowski J. Prawno-teoretyczne problemy ochrony wolności sumienia i wyznania w państwach współczesnych / J. Osuchowski. – Warszawa, 1996. – 187 s.
525. Osuchowski J. Religia i Konstytucja. Państwo. Demokracja / J. Osuchowski. – Warszawa, 1999. – 188 s.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

526. Osuchowski J. Stosunki wyznaniowe w Polsce na tle transformacji ustrojowej / J. Osuchowski. – Warszawa, 1996. – 123 s.
527. Paliga J. Niewierzący w Kościele / J. Paliga // Wierzę w Boga Ojca / Red. E. Szczotok, A. Liskowacka. – Katowice, 1998. – S. 459-471.
528. Parsons T. Structures and Process in Modern Societies / T. Parsons. – Chicago : University of Chicago Press, 1960. – 125 p.
529. Pešek J. «Katolícká akcia» na Slovensku roku 1949 / J. Pešek // Historický časopis. – № 44. – 1996. – S. 47-63.
530. Pešek J. Konflikt medzi štátom a katolíckou hierarchiou o prijatie a realizáciu «cirkevných zákonov» (1949/1951) / J. Pešek // Historický časopis. – № 44. – 1996. – S. 444-470.
531. Pešek J. Pod kuratelou moci: Cirkvi na Slovensku v rokoch 1953-1970 / J. Pešek, M. Barnovský. – Veda, 1999. – 293 s.
532. Pešek J. Štátna moc a cirkvi na Slovensku 1948-1953 / J. Pešek, M. Barnovský. – Bratislava: VEDA, 1997. – 76 s.
533. Pieronek J. Kościół nie boi się wolności / J. Pieronek, br. // Znak. – Kraków, 1998. – 171 s.
534. Pietrzak M. Prawo wyznaniowe / M. Pietrzak. – Warszawa: Wydawnictwa Prawnicze PWN, 1999. – 432 s.
535. Pietzak M. Pravo Kościołow i związkow wyznaniowych nierzymskokatolíckich w Poisce / M. Pietzak. – Warszawa, 1997. – 54 s.
536. Piwowarski W. Socjologia religii / W. Piwowarski. – Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolíckiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1996. – 98 s. Prawo Wyznaniowe. Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. O gwarancjach wolności sumienia i wyynania. – Warszawa, 1989. – 396 s.
537. Rahner K. Atheismus / K. Rahner // Sacramentum mundi. Theologisches Lexikon für Praxis. – Bd1/Hrsg K. Rahner, A. Darlap. – Freiburg, 1967. –S. 372-383.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

538. Ramet S. P. «Nihil obstat». Religion, Politics and Social Changes in East-Central Europe and Russia / Subrina P. Ramet. – Durham & London, 1998.
539. Religie i religijność w Polsce / Pod red. J. Drabiny – Krakow : Wydawnictwo Uniwersztetu Jagiellonskiego, 2001. – S. 157-169.
540. Religiöser Wandel in den postcommunistischen Landern Ostund Mitteleuropas. – Wurzburg, 1998. – 176 s.
541. Ročenka Ustavu pre vzt'ahy štátu a cirkvi 1997. – Bratislava : Ústav pre vzt'ahy štátu a cirkvi, 1998.
542. Rocenka Ustavu pre vztahy statu a cirkvi 2000. – Bratislava : Ústav pre vzt'ahy štátu a cirkvi, 2001.
543. Rocenka Ustavu pre vztahy statu a cirkvi 2001. – Bratislava : Ústav pre vzt'ahy štátu a cirkvi, 2002.
544. Rocznik Statystyczny. – Warszawa : GUS, 2000. – 121s.
545. Roczniki teologiczno-kanoniczne / Kom. Red. : T-wo nauk. Katolickiego uniw. Lubelskiego. – Lublin, 1978.
546. Schanda B. Church and State in Hungary in 1999. The Funding of the Churches in Hungary / Balázs Schanda // European Journal for Church and State Research. – 2000. – № 7. – P. 259-278.
547. Schanda B. Legislation on Church. State Relations in Hungary / B. Schanda. – Budapest, 2002.
548. Schanda B. Pravni rezim byvaleho cirkevneho majetku v Madarsku / B. Schanda // Revue pro cirkevni pravo. – Praha, 1997. – 104 p.
549. Shupe A. The Stubborn Persistence of Religion in the Global Arena / A. Shupe // Religious Resurgence and Politics in the Contemporary World. – Albany, NY: State University of New York Press, 1990. – P. 17-26.
550. Šmid M. Priprava Základnej zmluvi medzi Slovenskou republikou a Svatou stolicou / M. Šmid // Ročenka Ústavu pre vzt'ahy štátu a cirkvi 1999. – Bratislava, 2000. – 187 s.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

551. Šmid M. Svätá stolica ako osobitný subject medzinárodného práva: zmluvne vzťahy so štátmi / M. Šmid // Študie a materiály. Zošit IX. – Bratislava : Slovenská académiá vied, 2003. – 53 p.
552. Šmid M. Základna zmluva medzi Slovenskou republikou a Svatou stolicou : koncepcia a komentár / M. Šmid. – Bratislava, 2000. – 122 s.
553. Staniszki J. Post-Communism. The Emerging Enigma / J. Staniszki. – Warszawa : Instytut Nauk Politycznych PAN, 1999. – 188 s,
554. Szawiel T. Postawy I orientacje społeczne polskich katolików w trzy lata po rozpoczęciu reform politycznych I ekonomicznych / T. Szawiel // Od Kościoła ludu do Kościołu wyboru. Religia a przemiany społeczne w Polsce. – Kracow: Nomos, 1996.
555. Szostkiewicz A. Religion after Communism / A. Szostkiewicz // Commonweal. – 09/24/99. – Vol. 126. – Issue 16. – P. 17-34.
556. Szostkiewicz A. Religion after Communism / A. Szostkiewicz // Commonweal. – 09/24/99. – Vol. 126. – Issue 16.
557. Sztompka P. Looking Back : The Year 1989 as a Cultural and Civilizational Break / P. Sztompka // Communist and Post-Communist Studies, 1996. – 29-46 s.
558. Taylor Ch. A secular age. – Cambridge, MA : Harvard univ. press, 2007. – 896 p.
559. The Council of Societies for the Study of Religion. – Bulletin, vol. 31. – No 4. – November, 2002.
560. The Future of Religion : East and West / Eds. by I. Borowik, P. Jablonski. – Kracow, 1995.
561. Therborn G. Another Way of taking Religion Seriously / G. Therborn. – Comment on Francis G. Gastels // European Journal of Political Research. – 1994. – Vol. 26, № 1. – P. 103-110.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

562. Tischner J. Małe prawdy, duże kłamstwa / J. Tischner // Tygodnik Powszechny. – 1997. – № 21. – 12-43 p.
563. Tischner J. Niezczesny dar wolności / J. Tischner // Znak. – Kraków, 1995. – № 5. – S. 165-177.
564. Tischner J. Religia a procesy polityczne w postkomunistycznej Europie / J. Tischner, ks. // Nomos. – 1995. – № 9. – S. 104-107.
565. Tischner J. W krainie schorowanej wyobraźni / J. Tischner. – Kraków, 1997. – 254 p.
566. Tomka M. Changes in the Structure of Denominations in East and Central Europe, in Review of Sociology: Special Issue / Miklós Tomka. – 1996. – P. 88-103.
567. Tomka M. Religion in den Reformländer Ost (Mittel) Europas / M. Tomka, P. Zulehrer. – Ostfildern, 1999.
568. Tomka M. Religion. Church, State and civil Society in Eastern-Central Europe / M. Tomka // Church-State Relations in Central and Eastern Europe. – Ed. by I. Borowik. – Cracow : Nomos, 1999. – P. 42-62.
569. Topolski K. Historia Polski od czasów najdawniejszych do 1990 roku / K. Topolski. – Warszawa, 1993. – 243 s.
570. Tretera J. R. Church and State in the Czech Republic / J. R. Tretera // European Journal for Church and State Research. – Peeters, Leuven. – 2001. – Vol. 8. – P. 287-294.
571. Tretera J. R. Finansowanie Kościołów w Republice Czeskiej / J. R. Tretera // Systemy finansowania instytucji kościelnych w Europie. – Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2000. – 142 p.
572. Tretera J. R. Stát a cirkve v České republice / J. R. Tretera. – Karmelitánské nakladatelství. Kostelny Vydři, 2002. – 156 p.
573. Vaško V. Kronika katolíckej cirkve v Československu po druhej svetovej valce / V. Vaško. – Praha, 1990. – 231 s.

574. Vaško V. Neumlcena kronika katolicke cirkve v Ceskoslovensku po druhe svetove valce / V. Vaško. – Praha, 1990. – 261 s.
575. Vnuk F. Akcia «K» a «R». Zásady komunistického režimu proti reholiam v r. 1950-56 / F. Vnuk. – Bratislava, 1995. – 102 s.
576. Vnuk F. Náčrt dejín katolickej cirkvi: s osobitným zreteľom na dejiny katolicizmu na Slovensku v 20. stor. / F. Vnuk. – Bratislava : UK, 1995. – 104 s.
577. Vnuk F. Pokus o schizmu a iné proticirkevné opatrenia v rokoch 1949-1950 / F. Vnuk. – Bratislava, 1996. – 155 s.
578. Vzťahy statu a cirkvi v Europe: súčasne otázky a trendy na začiatku 21 storočia. – Bratislava : Ustav pre vzťahu statu a cirkvi, 2008.
579. Wald K. Social Change and Political Response: the Silent Religious Cleavage in North America / K. Wald // *Politics and Religion in the Modern World*. – London: Rout ledge, 1991. – P. 239-284.
580. Wallis R. Secularization: the Orthodox Model / R. Wallis, S. Bruce // *Religion and Modernization*. – Oxford: Clarendon Press, 1992.
581. Weber M. Dzieła zebrane z sociologii religii / M. Weber. – T. I-III. – Krakow : Zakład Wydawniczy NOMOS, 2000. – 641 s.,
582. Weber M. Economy and Society / M. Weber. – Berkeley : University of California Press, 1978. – 468 s.
583. Wierzę w Boga Ojca / Red. E. Szczotok, A. Liskowacka. – Katowice, 1998. – 187 p.
585. Wilson B. R. Religion in secular society A sociological comment. – L. : C. A. Watts and C., 1966. – 252 p.
586. Wilson B. Reflections on a many sided controversy / B. Wilson // *Religion and Modernization*. – Oxford: Clarendon Press, 1992.
587. Wysoczański W. Beziehungen zwischen Kirche und Staat in Polen unter besonderer Berücksichtigung der Rechtslage / W. Wysoczański // *ÖafKR*. – 1991. – Issue 1. – 145 p.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

588. Wysoczański W. Prawo kościołów I związków wyznaniowych niekatolickich w Polsce / W. Wysoczański, M. Pietrzak // The Law of Non-Catholic Churches and Religious Communities. – Warzhawa, 1997.

589. Załęcki P. Między triumfalizmem a poczuciem zagrożenia. Kościół rzymskokatolicki w Polsce współczesnej w oczach swych przedstawicieli / P. Załęcki. – Krakow: Zakład Wydawniczy NOMOS, 2001. – 213 s.

590. Zdybicka Z. Religia i religioznawstwo / Z. Zdybicka. – Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1992.

590-a. Zenit International News Agency Daily Dispatch. – 2000. – February 14, s. 2.

591. Ziółkowski M. The Pragmatic Shift in Polish Social Consciousness: With or Against the Tide of Rising Post-Materialism? / M. Ziółkowski. – Warszawa : Instytut Nauk Politycznych PAN, 1995. – 177 s.

592. Zubert B. W. Kirche und Staat im Rahmen des neuen Konkordats / B. W. Zubert // Österreichisches Archiv für Kirchenrecht. – 1995/1997. – Heft 2. – P. 491-513.

593. Zulehner P. M. Wie Europa lebt und glaubt / P. M. Zulehner, H. Denz. – Düsseldorf, 1993. – 234 s.

594. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» //Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 25, ст.283.

595. Конституція України //Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

596. Закон України «Про альтернативну (невійськову) службу» //Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 15, ст.188.

597. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25. – С. 283. – Ст. 5

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

598. В Ужгороді обговорили питання надання Томосу та його значення для України. [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://goloskarpat.info/society/5c0cdd42e3bae/?utm_content=0312

599. Релігійні організації в Україні (станом на 1 січня 2019 р.). Дані Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України. [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://risu.org.ua/article_print.php?id=75410&name=ukr_2019&_lang=ua&

600. Звіт про мережу церков і релігійних організацій в Україні станом на 01.01.2019 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/resourses/statistics/ukr_2019/75410/

601. Верховна Рада. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main>.

602. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заснування релігійними організаціями навчальних закладів» //Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 31, ст.294.

603. День. – 2015. № 232.

**VZŤAHY ŠTÁTU A CIRKVI
V KRAJINÁCH
STREDNEJ AVÝCHODNEJ EURÓPY
(sociálny rozmer religiozity a jej odraz v spoločnosti)**

Mykola PALINCHAK, Ján HOLONIČ

Trebišov 2019

Počet strán: 190 s.

Vydavateľ: Merci, n.o., Komenského 12, Trebišov

Prvé vydanie

Nikolai Palinchak (Mykola M. Palinchak)

Professor at the Danubius University, Doctor of Political Sciences, Professor (Prof., Dr.Sc., Ph.D.) Specializes in public administration, cross-border cooperation, educational economy, and the influence of the confessional factor in international relations. Publications: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/>.

Contacts: mykola.palinchak@uzhnu.edu.ua

Nikolai Palinchak (Mykola M. Palinchak)

Profesor na Vysokej škole Danubius, Doktor politických vied, profesor (Prof., Dr.Sc., Ph.D.) Špecializuje sa na verejnú správu, cezhraničnú spoluprácu, vzdelávaciu ekonomiku a vplyv konfesionálneho faktora v medzinárodných vzťahoch. Publikácie: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/> Kontakty: mykola.palinchak@uzhnu.edu.ua

PhDr. Ján Holonič, PhD, MBA, LL.M., prednášajúci na Katedre sociálnej práce Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského (Bratislava, Slovenská republika). Vedecké práce má v oblasti cezhraničnej spolupráce, rozvoja regiónov, riadenia neziskových organizácií, medzinárodnej spolupráce územných celkov v sociálnej a humanitárnej oblasti.

PhDr. Ján Holonič, PhD, MBA, LL.M., lecturer at the Department of Social Work at the Faculty of Pedagogy of the University of Comenius (Bratislava, Slovak Republic). Scientific works in the field of cross-border cooperation, cluster development, management of non-profit organizations, international cooperation of territorial communities in the social and humanitarian spheres.

ISBN 978-80-972564-3-2

EAN 9788097256432